

Vzgoja

Revija za učitelje,
vzgojitelje in starše

december 2020

Letnik XXII/4 ■ številka **88**
cena 5,80 eur

V žarišču: Humanistični pristop

stran 22

Naš pogovor:
dr. Jurij Kunaver

stran 30

Imamo svojo
državo Slovenijo

stran 35

Avtoriteta učitelja
v očeh starša

Darilo za vse generacije

1851

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba

REDNA ZBIRKA za leto 2021

MOHORJEV KOLEDAR 2021

Giovannino Guareschi: **DON CAMILLO IN PEPPONE 8** (Slovenske večernice 170)

Julien Ries: **K IZVIROM VERSTEV**

Vinko Vasle: **ARHIVAR**

Tončka Stanonik: **ČASARNICA PRI GOSPE AŽBETI**

Komplet petih knjig: 69 €

T: 03 490 14 20 ali 01 244 36 50 • www.mohorjeva.org • info@celjska-mohorjeva.si

KNJIGE SO NA VOLJO TUDI POSAMIČNO.

Zgodbe za otroke

Radia Ognjišče d.o.o. • Fotografirala ga: Katarina Čuhar, Dnevnik.com

Slovenske narodne pravljice
samo v podcastu in audio arhivu Radia Ognjišče

Nov žepni koledar *Uzgoja 2020/21*

- Izšel je nov koledar – naročite ga zase ali za bližnje!
- Zaradi formata v velikosti knjižice (100 x 190 mm) je zelo priročen. Obsega 180 strani in zajema obdobje od avgusta 2020 do decembra 2021.
- Cena koledarja na uredništvu **le 6,00 €** (+ poštnina).

Naročila:

DKPS

ROŽNA ULICA 2

1000 LJUBLJANA

01/43 83 983

dkps.pisarna@gmail.com

[https://www.dkps.si/prodaja/
koledar-vzgoja](https://www.dkps.si/prodaja/koledar-vzgoja)

Ustanovitelj in izdajatelj
Društvo katoliških pedagogov Slovenije in
Družba Jezusova

Svet revije

mag. Ivan Bresciani
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
dr. Peter Svetina
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva

Vzgoja, Rožna ulica 2,
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rc.ki.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom

Tiskarna Oman, Kranj

Tisk

Belin

Lektoriranje

Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena
izvoda v letu 2020 je 5,80 €. Naročnina
za naročnike v Sloveniji je 23 € (tujina 36 €).

DDV in poštnina sta všteta v ceno.

Odповed naročnine sprejemamo samo
pisno za naslednje obračunsko obdobje.
Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite
na uredništvu ali na spletni strani.

Prispevkov ne honoriramo.

Če naročniki svojega izvoda ne prejmete na

dom, prosimo, da nas o tem obvestite.

Natisnjenih 1450 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija
za raziskovalno dejavnost RS.

Molitev

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Ujeti smo v drugi val pandemije. Negotovost se nadaljuje. Smo na koncu, na sredini ali šele na začetku? Ugibamo. Kujemo razlage in išče-mo rešitve.

Za nekatere je ta čas le nadloga, ki nas je iztirila iz utečenega ritma, in si želijo, da se vse vrne v stare tire. In kričijo: »Pustite nas pri miru, kakšni ukrepi! Vse je izmišljeno.« Kdor pa je zaradi zamrznitve življenja izgubil službo ali celo podjetje, išče način, kako sedaj živeti, kako plačevati položnice in kredite. Marsikdo čuti posledice na finančnem področju. Nekateri bolniki pripovedujejo o hudih bolečinah, vročini, nemoči, izčrpanosti. In brezvoljnosti, ujetosti v osamo, ločenosti od vseh. Tiho vstopata brezvoljnost in obup. Pri nekaterih bolnikih bolezen kar traja in traja, ne morejo se pobrati. Ti bolniki in njihovi svojci čutijo težo okužbe. Ti se ne prerekajo zaradi smiselnosti ukrepov, ampak si želijo bolj doslednega spoštovanja le-teh.

Več kot tisoč ljudi je umrlo. V karanteni pokojni odhajajo s skromnim spremstvom, svojci in prijatelji jih ne morejo ne pokropiti ne priti na pogreb. Od najdražjih se ne morejo posloviti, kar povzroča dodatno bolečino in žalost. Dostojno se posloviti od pokojnega je osnovna človeška potreba. Korona jim je vzela tudi to.

Ta čas doživljamo različno. Kaj nam sporoča? Česa smo se naučili? Sedaj je pravi trenutek, da poiščemo Cankarjevo črtico *Skrita kamrica*. Predstavljam si, da je človek, ki se ga je virus močno dotaknil, vstopil v svojo skrito kamrico. Cankar je proti koncu I. svetovne vojne zapisal: »V teh zadnjih dneh, ki so tako tesnobni in žalostni, da najglasnejši človek išče, kam bi se zatekel, sem srečal takih osvobojenih obrazov zmerom več. Ker vsakdo ima v hiši svojega življenja posebno kamrico, v katero stopi ob urah trpljenja in iz katere se povrne potolažen, očiščen in utrjen. Zmerom več jih je, ki se vračajo; resen je smehljaj njih usten, globok, zamišljen in trd je pogled njih oči, hoja njih nog je umerjena in ravna, ker noga vé, odkod in kam.« Nismo v tako hudem času, kakršen je bil čas I. svetovne vojne, je pa

tudi ta trenutek primeren, da vstopimo v svojo kamrico in obnovimo »vero vase in vero v dobroto bližnjega.«

V prvem valu pandemije sem se naučil, kako preko Facebooka lahko prenašam sveto mašo in molitev. Vsak večer. Nenačrtovano je nastajala nevidna molitvena skupina. Vsak večer so se ljudje pridružili preprostemu dejanju, molitvi. Pisali so, vščekali, sporočali, da jim to veliko pomeni. Z vseh koncev Slovenije, pa tudi iz Nemčije, Združenih držav, Argentine, Afrike ... V skupnosti je lažje moliti, bolj predano in bolj zbrano. Lažje je vztrajati.

Tudi v drugem valu sem uvedel molitev. Zberemo se vsako jutro in vsak večer. Na daljavo. Na Facebooku molimo za mir v svetu, za bolne, okužene in vse, ki so v nevarnosti pred okužbo. Za ljudi, ki se trudijo, da bi zavezili pandemijo in njene posledice. Za zdravstveno osebje. Za šole.

Kaj je molitev? Vse religije jo priporočajo. Načini molitve so različni, bistvo vseh pa je isto: preko molitve se človek poveže z Nekom, ki je večji. Mnoge sodobne metode zdravljenja slonijo na volji: »Reci ne. Postavi mejo. Teci, beri, počivaj, delaj vaje. Imej se rad. Vse sam, iz svoje moči.« Ta navodila slonijo na moči volje. Kdor je dovolj močan, bo zmagal. Nosi masko. Uporabljal razkužilo. Drži se varnostne razdalje. Te zapovedi slonijo na prepričanju, da z doslednim vedenjem lahko dosežemo zaželeni učinek. To je potrebno, ni pa dovolj. Okužbe gredo po svoje. Srečujemo se na duhovni ravni. Ne obstajata samo telo in virus ali samo duševnost in strah. Je tudi duh. Vera uči, da je duhovna moč, ki uničuje, in duhovna moč, ki oživilja. Molitev nas poveže z virom življenja. Tako v našo notranjost priteka nova energija. Kristjani ji rečemo milost.

Vsak dan molimo. Dan za dnem s svetimi besedami kličemo k Bogu. Verjamemo v moč molitve. Kjer je svetost, se zlo umika. In sredi tragičnih novic poslušamo tudi čudovite zgodbe o čudežni moči Duha. ◀

Humanistično zasnovani pristopi v učenju in ocenjevanju

... Ko sem začela s pedagoškim delom na fakulteti, sem izhajala iz izkušenj in vprašanj študentov, jih vključevala v enakopraven dialog, skušala vzpostaviti z njimi dobre, spoštljive odnose in jih čim bolj podpreti v njihovi profesionalni in osebni rasti. ...

Gabrijel Gruber (1740–1805)

... Gabrijel Gruber ima pomembne zasluge pri urejanju zapostavljenega in zapuščenega gradbeništva na Kranjskem. Usmerjal ali tudi neposredno vodil je gradnjo pomembnih ljubljanskih stavb, med katerimi je ena najlepših prav poznobaročna palača nasproti cerkve sv. Jakoba in takratnega jezuitskega kolegija. ...

Čutna soba v vili Čira Čara

... Otrokova naravna potreba je igra, ki spodbuja k raziskovanju, učenju in pridobivanju izkušenj. Med igro se odvija proces pridobivanja različnih čutnih vtisov. Otrok tipa, opazuje, posluša, voha ali okuša. Tako spoznava svet in ljudi okoli sebe, zaznava lepoto in radost okolja, ki ga obdaja, ter odkriva svoja čustva. ...

O ovci, ki se ni pustila striči

... Nekoč je živela ovca, ki ni hotela, da jo strižejo. Rekla je, da je po striženju grda, da se ji vidijo rebra. Ko so druge ovce potrpežljivo čakale v vrsti, da jih bodo pastirji ostrigli, je ona zbežala in se skrila. Če so jo ujeli, se je toliko časa upirala in izmikala, da je ušla. Pastirji so obupali nad njo in so jo pustili pri miru. ...

Projekt spoznavanja poklicev

... V šolskem letu 2019/2020 smo na Srednji šoli Ravne izvedli projekt, v katerem smo spoznavali poklice preteklosti, sedanjosti in prihodnosti. Vsako zgodovinsko obdobje je s svojimi izumi posledično ustvarjalo nove poklice, hkrati pa so se nekateri poklici uklinili. ...

Uvodnik

3 *Silvo Šinkovec: Molitev*

V žarišču: Humanistični pristop

5 *Barica Marentič Požarnik: Humanistično zasnovani pristopi v učenju in ocenjevanju*

8 *Jana Kalin: Od kakovosti učenja in poučevanja do izobraževanja učiteljev*

10 *Andraž Teršek: Vzgoja je srce*

12 *Ada Holcar Brunauer: Formativno spremljanje med teorijo in prakso*

14 *Majda Cencič: Spodbujanje učiteljev v vlogi raziskovalcev*

16 *Nika Golob: Vrednote v razredu in vrednote v življenju*

18 *Dušan Krnel: Ne mi razlagat, povej mi odgovor*

20 *Meta Lah: Poučevanje, osredotočeno na učenca in avtentičnost učne situacije*

Naš pogovor

22 *Silvo Šinkovec: dr. Jurij Kunaver: V šolah bo treba ljubezni do domovine in države posvetiti več pozornosti*

Biti vzgojitelj

25 *Dragica Motik: Gabrijel Gruber (1740–1805)*

28 *Marija Pisk: Neslovensko govoreči šolar*

Vzgojni načrt

30 *Ivo Branimir Piry: Imamo svojo državo Slovenijo*

33 *Mojca Kregar: Čutna soba v vili Čira čara*

Starši

35 *Anton Meden: Avtoriteta učitelja v očeh starša (prvi del)*

37 *Miha Klanjšček, Dejan Hozjan: Kako se soočiti z neželenim vedenjem otroka*

39 *Tanja Rozina: Vloga očeta v 21. stoletju*

Področja vzgoje

40 *Milček Komelj: Srčni utrip slikarjeve narave*

42 *Tomaž Bojc: Skrb za otroke s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami*

Duhovni izziv

44 *Tanja Pogorevc Novak: Razkošje božiča je v njegovi skromnosti*

45 *Marjan Škvarč: O ovci, ki se ni pustila striči*

45 *Marjan Škvarč: O pastirici z dvema vrčema*

Izkušnje

46 *Ana Gerčar: Spodbujanje najmlajših k uživanju sadja*

48 *Martina Goričan: Projekt spoznavanja poklicev*

50 **Nova spoznanja**

51 **Bralni namig**

52 **Iz življenja DKPS**

54 **Napovedni koledar**

54 *Marjan Škvarč: Betlehem*

55 **Summary**

56 **Letno kazalo**

Humanistično zasnovani pristopi v učenju in poučevanju

■ **Barica Marentič Požarnik**, dr. psih., dr. ped., zaslužna univ. prof., ima 50 let izkušenj pri delu s študenti pedagogike in andragogike ter izobraževanju učiteljev, svetovalnih delavcev in ravnateljev. Samostojno ali v soavtorstvu je izdala 12 knjig ter napisala okoli 300 znanstvenih in strokovnih člankov, zlasti s področij psihologije učenja, strokovnega razvoja učiteljev, visokošolske didaktike in vzgoje za trajnostni razvoj. Pred kratkim je izšla tudi njena strokovna avtobiografija z naslovom *Moje življenje, moje učenje*.

Konec septembra je ob moji 80-letnici na Filozofski fakulteti potekal posvet o vlogi humanističnega pristopa v izobraževanju in raziskovanju. V prispevku opisujem, kaj meni pomeni bistvo humanistično zasnovane vzgoje in izobraževanja in kako sem skušala ta načela udeležati v svojem več kot 50-letnem strokovnem delovanju.

Vplivi na moja prepričanja in delovanje v smeri humanističnih idej

Kateri vplivi so me sooblikovali na poklicni poti? (Tudi taki avtobiografski razmisleki predstavljajo del humanističnih pristopov!) Med študijem psihologije in pedagogike nismo kaj dosti izvedeli o tem; omenim naj le profesorja Stanka Gogalo – njegova sporočila o vzgoji so vsebovala globoko humanistično noto. Zgodaj sem se lotila branja avtorjev, katerih ideje so me povsem osvojile. Pred seboj imam močno izdelane žepnice, ki sem jih (takrat še v originalu) željno 'požirala' že v 60. letih, med drugim Frommovo *Umetnost ljubezni* in *Človek za sebe*, *Psihologijo bivanja* A. Maslowa in pozneje tudi Rogersovo *Svobodo učenja za 80-ta leta* ter Kolbovo *Izkustveno učenje*. Po končanem študiju so name močno vplivali plodni stiki s kolegi v tujini, ko smo v večdnevnikih delavnicah utelešali načela izkustvenega učenja v odnosih pristnega sodelovanja in medsebojnega spoštovanja. Veliko sem pridobila tudi v 90. letih, med vodenjem večletnega mednarodnega projekta Okolje in šolske iniciative in v sodelovanju s humanistično usmerjeno mednarodno učiteljsko organizacijo ISATT (*International Study Association for Teachers and Teaching*).

Ko sem začela s pedagoškim delom na fakulteti, sem izhajala iz izkušenj in vprašanj študentov, jih vključevala v enakopraven dialog, skušala vzpostaviti z njimi dobre, spoštljive odnose in jih čim bolj podpreti v njihovi profesionalni in osebni rasti. Podobno sem ravnala tudi pozneje, na številnih seminarjih za učitelje, tudi visokošolske, in ob mentoriranju magistrskim in doktorskim kandidatom. Postopno so se mi pozitivne izkušnje izoblikovale v nekaj načel.

Nekaj načel humanistično zasnovane vzgoje in izobraževanja

Prepričana sem, da mora biti proces pouka in učenja zasnovan čim bolj celostno in mora zajeti poleg razumske (spoznavne) tudi čustveno, socialno, telesno in duhovno razsežnost, oziroma kot je to izrazil tudi moj kolega Janez Svetina, ki je vrsto let deloval v Indiji – kvaliteta šola prihodnosti bi morala sloneti na dobri telesni vzgoji, vzgoji intelekta, na umetnostni vzgoji in vzgoji značaja (Svetina, 2000). To se razlikuje od pogleda, na katerega naletimo tudi pri nas – da je naloga šole in učitelja predvsem v posredovanju 'čistega' znanja.

Medosebni odnosi

Pomemben predpogoj za tako delovanje je vzpostavljanje dobrih medosebnih odnosov, ki jih označujejo medsebojno spoštovanje in zaupanje ter zmožnost življenja – empatije do sočloveka. Tak celostno zasnovan pouk terja uveljavljanje raznolikih metod in pristopov, ki čustveno pritegnejo in večstransko aktivirajo učence, kot so na primer kakovosten dialog (Marentič Požarnik in Plut Pregelj, 2009), projektno učno delo, skupinsko in sodelovalno učenje, učenje v naravi in gojenje glasbene, likovne in gledališke (po)ustvarjalnosti. Pri tem je pomembno stalno izzivanje in upoštevanje učenčevih izkušenj in predznanja ter spodbujanje njihove samostojnosti. Kot kažejo tudi raziskave, je tega žal vse manj, čim višje gremo po šolski lestvici; v srednjih šolah in žal tudi v visokem šolstvu še vedno marsikje prevladuje 'monološki' pouk – razlaga in nato spraševanje oziroma ocenjevanje. Kot razlog pa se največkrat navaja, da ob (pre)veliki količini snovi ni časa za omenjene aktivnejše pristope. Žal.

Čustva štejejo

Eno od pomembnih načel humanistične psihologije je, da je učenje, povezano s pozitivnimi čustvi, veliko bolj uspešno. Tudi obsežne mednarodne raziskave (Rogers, Hattie) so pokazale, da so uspešnejši tisti učitelji, ki pri pouku izhajajo iz interesov učencev, ki jih primerno aktivirajo in znajo ob tem z njimi vzpostaviti spoštljive odnose, učitelji, ki se znajo živeti v njihova čustva in doživljanje ter ustvariti varno učno okolje brez pretiranega strahu in stresa. Tudi smisel za humor deluje poživljajoče!

Vrednote in odgovornost

Pomembna naloga pouka je prispevanje k moralnemu zorenju mladih, k usvajanju vrednot, kot je to lepo izrazil Abraham Maslow: »Človeško bitje potrebuje vrednotni okvir, življenjsko filozofijo, vero ali nadomestek vere, v skladu s katerim živi in ga razume, v približno takšnem smislu, kot potrebuje sončno svetlobo, kalcij ali ljubezen« (Maslow, 1962: 192). Ali kot označuje Erich Fromm bistvo humanistične etike: »Človek mora vzeti resno sebe, svoje življenje in srečo, mora zbrati pogum, da se sooči z moralnimi problemi sebe in družbe; odgovoren je, da v polnosti razvije svoje potenciale in to v odnosu povezanosti in produktivne ljubezni do sveta in soljudi« (Fromm, 1967: 250, 251).

Pri tem se je treba usmeriti v občečloveške vrednote, ki ne veljajo le za določeno skupino ljudi ali ki enostransko poudarjajo na primer etiko pravic na račun etike odgovornosti. Primeren okvir predstavljajo načela globalne etike, ki so jih zasnovali leta 1993 na Parlamentu svetovnih religij, ki so se ga udeležili predstavniki 40 verskih skupnosti: »Zato se zavezujemo skupni globalni etiki, boljšemu medsebojnemu razumevanju kot tudi načinom življenja, ki podpirajo socialno dobrobit, mir in Zemlji prijazne načine življenja – in vabimo vse može in žene, ne glede, ali so religiozni ali ne, da tako ravnajo ...« (Towards a Global Ethic, 1993: 6).

Eden od osrednjih pobudnikov je bil nemški teolog Hans Küng, deklaracija globalne etike pa je dobila podpornike tudi pri nas. Svetovni etos Slovenija je priredil več posvetov. Podobno je bil zasnovan program Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju, ki ga je pripravil akademik dr. Jože Trontelj (2015). Programu se je priključilo precej šol.

Naštete in druge dragocene iniciative (na primer uveljavljanje vzgojnega načrta, Šinkovec, 2017) same po sebi ne zadostujejo. Osrednji člen so zavzeti in primerno usposobljeni učitelji, ki potrpežljivo, v sodelovanju s starši in širšo skupnostjo gradijo pristne odnose z učenci in spodbujajo dejavnosti in pristope, ki pripomorejo k moralnemu zorenju učencev, npr. poglobljene razprave, igre vlog, socialne igre, priložnosti za globlje doživljanje umetnosti in narave, medsebojna pomoč, prostovoljstvo. Sama sem največ izkušeni pridobila ob sodelovanju v večletnem mednarodnem projektu Okolje in šolske iniciative, kjer smo s ciljem razvijanja ustreznih stališč med drugim uveljavljali metodo razprave o okoljskih dilemah – poglobljeno soočanje okoljskih, socialnih in ekonomskih argumentov (Marentič Požarnik, 1993, 2010).

Upreti se diktatu številke

Značilno za humanistično zasnovano učenje in pouk je tudi, da se skuša upreti »diktatu številke« – kultu (eksaktnega) merjenja, ki vse bolj obvladuje naše življenje in delovanje. To se kaže tako v (pre)močni vlogi šolskih ocen kot tudi v prevladujočem modelu pedagoškega raziskovanja, pri katerem osebam največkrat predložijo kilometrski vprašalniki z vprašanji zaprtega tipa (»ali delate to pogosto, redko, nikoli ...«) in nato rezultate statistično obdelajo.

Ali s takim raziskovanjem res ugotovimo bistvena hotenja, probleme, doživljanje učiteljev in jih spodbudimo k razmisleku in pozitivnim spremembam? Ali ne bi veljalo v večji meri 'humanizirati' tudi raziskovalne pristope in uveljavljati na primer pisanje pripovedi,

zgodb, poklicne avtobiografije, risanje reke poklicnega razvoja, kar vse daje globlji, celovitejši vpogled v učiteljevo delo in predstavlja plodno izhodišče za ozaveščanje poklicnih in osebnih izkušenj ter za pogovore s kolegi? (Marentič Požarnik, Šarić in Šteh, 2019). Pri tem bi bilo koristno tudi primerjati perspektivo učitelja, učencev in zunanjega opazovalca, kar vse prerediti počnemo. Tako se je v neki raziskavi 89 % učiteljev strinjalo, da je njihova naloga tudi naučiti učence, kako naj se učijo; da pa jim to učitelji pri slovenščini pogosto razložijo, je menilo le 23 % osnovnošolcev in 10 % dijakov.

Najbolj pomembne številke v šoli so seveda ocene, okoli katerih se vrti (pre)velik del dejavnosti, pa tudi čustvenih odzivov, saj so ocene največji vir stresa. Res mora biti tako? Prevladujočo vlogo ocen postavlja pod vprašaj pristop sprotne (formativnega) spremljanja, ki se je uspešno uveljavil v mednarodnem prostoru in ponekod tudi pri nas. Gre za pristop, ki sloni na celostnem kognitivno-konstruktivističnem in humanističnem razumevanju učenja in poučevanja, ki te ideje dosledno 'prevaja' v praktične postopke. Poudarja osrednji pomen ozaveščanja učencev o ciljih in kriterijih dobrega znanja, razvijanja učenčeve zmožnosti za samovrednotenje in samouravnavanje učenja, varno učno okolje (v katerem so tudi napake dobrodošle) ter pomembno vlogo sprotne kvalitativne povratne informacije na ustne in pisne odgovore. Da upoštevanje in uveljavljanje teh vidikov vodi do boljših učnih rezultatov, pri čemer številčne ocene nimajo pomembne vloge, je ob strnitvi rezultatov več sto raziskav potrdil tudi novozelandski raziskovalec Hattie (2018).

Pri nas pa so te ideje in poskusi spodbudili žive razprave, ugovore in dvome, ali se bodo učenci brez ocen sploh še učili, saj so zaenkrat ocene glavna informacija za starše in glavno motivacijsko sredstvo za učence.

Formativno spremljanje

Ali drugače res ne gre? Naj si sposodim primerjavo iz športa, kjer smo lahko na mnoge dosežke ponosni: ali trener ob vsakem skoku, teku, telovadni figuri podeli gojencu številčno oceno ali pa ga le usmerja z informacijo, kje in kako mora kaj popraviti in izboljšati?

Ddr. Barica Marentič Požarnik in dr. Jana Kalin.
Foto: Barbara Šteh.

Ali ocena 3 pove telovadki, kam naj usmeri nadaljnje prizadevanje? Tudi pri učenju igranja inštrumentov dobiš oceno le na koncu letnika (to vem iz izkušnje, končala sem deset razredov klavirja), vmes pa le sprotne povratne informacije. Kljub vsem oviram že več učiteljev in šol pri nas z uspehom uveljavlja postopke formativnega spremljanja.

Izkušnja dobrega izobraževanja in sodelovanja učiteljev

Zavedati se moramo, da uveljavljanje tega in podobnih poskusov humaniziranja pouka in učenja terja temeljne spremembe ne le v metodah in pristopih, ampak tudi v ustaljenih, pogosto nezavednih pojmovanjih, kaj je bistvo učenja, pouka, učiteljeve in učenčeve vloge. Učitelja največkrat vidimo kot posredovalca znanja – neke vrste 'natakarja', a učitelj naj bi bil čim pogostej:

- oblikovalec učenčevih sposobnosti – 'trener';
- spodbujevalec samostojnega učenčevega učenja – 'vodnik', ki nakaže cilj, na pot pa se morajo učenci, podobno kot planinci, podati sami;
- 'vrtnar', ki nudi mladim pogoje za celovito osebnostno rast.

In kaj najbolj vpliva na kakovost učiteljevega dela? Ne dolžina izobraževanja s kopico predmetov, literature in izpitov, ampak predvsem kakovost izobraževanja. Pomembno je, da študent v čim večji meri na lastni koži doživlja dobro izobraževanje z raznolikimi metodami in kakovostnim praktičnim usposabljanjem, da je med študijem in pripravi deležen kakovostnega mentoriranja in pozneje na šoli, kjer deluje, pristnih sodelovalnih odnosov s kolegi, medsebojne pomoči, izmenjave izkušenj. Ne smemo podcenjevati vloge vzajemnih hospitacij in refleksije ob njih. Tudi sodelovanje v dobrih projektih in v kakovostnem izpopolnjevanju utrjuje učiteljevo poklicno avtonomijo, samozavest in odpornost proti vplivom preobsežne zakonodaje, naraščajoče birokratizacije in formalistične inšpekcije. Le upamo lahko, da bo končno prišlo tudi do potrebnih sistemskih sprememb, ki bodo prispevale k humanizaciji in kakovosti vzgojno-izobraževalnega procesa.

Mostovi

Pred leti sem v intervjuju v tej reviji izjavila, da je moja usoda gradnja mostov. Zanimivo, da je bila tudi na nedavnem septembrskem posvetu »most« ena od pogostejše uporabljenih prisposodob. Za katera mostove gre? Za bolj humano šolo je pomembno, da gradimo mostove med teorijo in učno prakso, med splošnimi spoznanji in osebnimi izkušnjami, med zunanji strokovnjaki, učitelji, učenci in starši, med spoznavnimi, čustvenimi, socialnimi in etičnimi podarki v šolanju, med vizijami in vsakodnevnim ravnanjem, med uradnimi predpisi in ukrepi ter resničnimi potrebami šol in učiteljev. Žal so v času koronske krize mnogi od teh mostov še dodatno ogroženi. Hkrati pa prav kriza daje priložnost, da se še jasneje zavemo dragocenosti in nenadomestljivosti medosebnih stikov in humanih odnosov ter si obljubimo, da bomo vse to v prihodnje še bolj zavestno gojili.

Foto: Peter Prebil

Literatura

- Fromm, Erich (1962): *The Art of Loving*. London: Unwin Books.
- Fromm, Erich (1965): *Man for Himself. An Inquiry into the Psychology of Ethics*. Holt, Rinehard & Winston, Fawcett Premier.
- Fromm, Erich (2004): *Imeti ali biti*. Ljubljana: Vale-Novak.
- Fromm, Erich (2008): *Umetnost ljubezni in življenja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Hattie, John A. C. (2018): *Vidno učenje za učitelje: maksimiranje učinka učenja*. Grize: Svetovalno-izobraževalni center MI.
- Holcar Brunauer, Ada idr. (2016): *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Kolb, David A. (1984): *Experiential learning. Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Marentič Požarnik, Barica (2000): *Psihologija učenja in pouka* (prva izdaja in 2018 prenovljena izdaja). Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, Barica (2010): *Vzgojanje za stališča in vrednote, ki omogočajo trajnostni razvoj*. *Vzgoja*, leto 12, št. 46, str. 5–6.
- Marentič Požarnik, Barica idr. (1993): *Okolje in šolske iniciative*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Marentič Požarnik, Barica; Plut Pregelj, Leopoldina (2009): *Moč učnega pogovora. Poti do znanja z razumevanjem*. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, Barica; Šarič, Marjeta; Šteh, Barbara (2019): *Izkustveno učenje*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Maslow, Abraham (1962): *Toward a Psychology of Being*. New York: Van Nostrand Comp.
- Peršolja, Mateja idr. (2019): *Formativno spremljanje znanja v praksi. Priročnik za učitelje*. Samozaložba.
- Rogers, Carl R. (1983): *Freedom to Learn for the 80's*. New York: Merrill: Macmillan.
- Svetina, Janez (1990): *Slovenska šola za novo tisoletje: kam in kako s slovensko šolo*. Radovljica: Didakta.
- Šinkovec, Silvo (2017): *Vzgojni načrt v šoli*. Ljubljana: Jutro.
- *Towards a Global Ethic* (1993). An initial declaration of the Parliament of the World's Religions. Chicago.
- Trontelj, Jože (2015): *Živeti z etiko*. Ljubljana: Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj.

Od kakovosti učenja in poučevanja do izobraževanja učiteljev

■ **Jana Kalin**, dr. pedagogike, je redna profesorica za didaktiko na *Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani*. Raziskovalno se ukvarja s kakovostjo učiteljevega dela in njegovega profesionalnega razvoja, z avtonomijo in ugledom učiteljev, vlogo razrednika in oddelčne skupnosti, s sodelovanjem šole, staršev in okolja ter s kakovostjo univerzitetnega študija. Izvaja seminarje za učitelje s področja pouka, vodenja razreda in visokošolske didaktike. Svoja spoznanja predstavlja na domačih in mednarodnih konferencah ter v znanstvenih in strokovnih publikacijah.

Prof. ddr. Barico Marentič Požarnik sem najprej spoznavala kot univerzitetno profesorico s številnimi idejami in širokim znanjem ter kot dragoceno mentorico. Pozneje sva postali sodelavki, skupaj sva raziskovali, izvajali delavnice in programe izpopolnjevanja za učitelje, se udeleževali mednarodnih posvetov ter reflektirali strokovna in življenjska vprašanja. V vseh teh vlogah jo je vedno vodila njena humanistična naravnost: zanjo je temeljna vrednota oseba in vzpostavljanje medsebojnega dialoga.

Ob življenjskem jubileju, 80-letnici življenja, skušamo izpostaviti nekatera temeljna sporočila prof. ddr. Barice Marentič Požarnik, zaslužne profesorice *Univerze v Ljubljani*. Zanimivo je, kako določena vprašanja, problemi, teme spremljajo raziskovalca skozi desetletja. Postopoma odkriva odgovore nanje in vse globlje vstopa v razumevanje medsebojne odvisnosti vprašanj, povezanosti teoretičnih spoznanj s praktičnimi izkušnjami, preverjanjem novega v vsakdanjih situacijah – kot v krogu izkustvenega učenja, ki ga po Kolbu označujejo konkretna izkušnja, razmišljajoče opazovanje, abstraktna konceptualizacija in aktivno eksperimentiranje (Marentič Požarnik, 2000: 124). Z leti raziskovanja, poučevanja, dela z učitelji na različnih ravneh izobraževanja in med soočanjem z raznolikimi vprašanji o kakovosti učenja, poučevanja, ocenjevanja in učiteljevega profesionalnega razvoja je prof. ddr. Barica Marentič Požarnik odstirala nove vidike in vse globlje ravni na raznolikih področjih, ki pa bi jih lahko povezali v nekaj »vedno aktualnih vsebinskih vprašanj«: zagotavljanje kakovostnega učenja in poučevanja ter ocenjevanja znanja, izobraževanje učiteljev, razvoj visokošolske didak-

tike, uveljavljanje sodobnejših pristopov v raziskovanju in okoljska vzgoja z vzgojo za vrednote. V pričujočem prispevku se bomo omejili na predstavitev najpomembnejših idej na prvih treh področjih.

Kakovostno učenje in poučevanje: začelo se je z učnimi navadami

Eno temeljnih področij raziskovanja prof. Barice Marentič Požarnik je proces učenja in vprašanje, kaj se dogaja pri tem procesu in posamezniku, ki se uči, in kako lahko ta proces spodbujamo, podpiramo od zunaj. V prvi službi je raziskovala učne navade učencev, leta 1971 doktorirala iz psihologije na *Filozofski fakulteti UL* z disertacijo *Struktura in determinante učnih navad naših učencev* in se k tem vprašanjem nenehno vračala. Leta 1974 je prvič izšlo delo *Dejavniki in metode uspešnega učenja*, ki je bilo sprva namenjeno predvsem študentom, bodočim učiteljem, preraslo pa je v pomemben vir informacij za številne učitelje, pedagoge in druge strokovnjake na področju izobraževanja. Nova spoznanja s področja psiholo-

gije učenja so zaznamovala nadgradnjo tega učbenika v sodoben priročnik *Psihologija učenja in pouka*, ki je izšel leta 2000 (ter prenovljen 2018) in v katerem posebej uveljavlja »celostni pogled na učenje, ki povezuje telesno, spoznavno, čustveno, socialno in vrednotno plat« (Marentič Požarnik, 2000: 5). Temeljno vprašanje za vse, ki se ukvarjamo z vzgojo in izobraževanjem, je, kako v praksi delovati tako, da bomo spodbujali in omogočali kakovostno učenje, ki bo vodilo do trajnega znanja, s katerim se bodo mladi uspešno soočali s problemi na osebni in družbeni ravni.

Avtorica poudarja, da »učenje ni le kopičenje in zapomnjevanje spoznanj, ampak aktivna izgradnja osebnega smisla ob samostojnem in kritičnem razmišljanju« (prav tam). Pri tem je pomembno zavedanje, da imajo pomemben vpliv na to, kako in česa se naučimo, naše obstoječe ideje, stališča, pojmovanja in cilji. Učenje bo bolj uspešno, če bo »aktivno, življenjsko vpeto v reševanje za učenca pomembnih problemov« (prav tam). Ob zavedanju teh značilnosti pa postaja poseben izziv in cilj šolanja tudi zavedanje pomembnosti razvijanja metakognitivnih spretnosti oz. »učenje učenja«. Kakovostno poučevanje je odvisno od ustrezno usposobljenih učiteljev. Vprašanjem izobraževanja in nadaljnega usposabljanja prof. Barica Marentič Požarnik namenja znaten del svoje pozornosti.

Izobraževanje učiteljev

Na področju izobraževanja učiteljev poudarja oblikovanje učitelja kot »razmišljujočega praktika«, ki sproti analizira svoje

vsakdanje izkušnje in se iz njih uči, ter nujnost integracije praktičnega usposabljanja in teoretičnega osmišljanja. Bodočega učitelja v znatni meri določajo njegove subjektivne teorije o pouku, učenju in poučevanju, o vlogi učencev in lastni vlogi, ki jih je pridobil v času svojega šolanja ob opazovanju nešteti učnih ur in različnih učiteljev, ki so ga poučevali. Ozaveščanje teh subjektivnih teorij je bistvenega pomena za njegovo kakovostno delo z učenci. »Posledice učiteljevega dela segajo dalj v prihodnost kot pri marsikaterem drugem poklicu, a način njegovega dela v večji meri kot to sam želi ali se tega zaveda, določa preteklost – izkušnje iz lastnega šolanja,« zapiše v še danes aktualnem delu *Nova pota v izobraževanju učiteljev* iz leta 1987 (str. 3). V delu podrobno predstavlja nove pristope in metode izobraževanja učiteljev, še posebej izpostavi pomen izkustvenega učenja (igro vlog, simulacijo, opazovanje pouka, nastope), kritične refleksije, študijske prakse ter integracijo različnih pedagoško-psiholoških študijskih predmetov, specialne didaktike in stroke. Nenehno poudarja, da so pri izobraževanju učiteljev primerne metode bolj pomembne kot pri izobraževanju za katerikoli drug poklic. Poseben poudarek tudi v svojem nadaljnjem prizadevanju za kakovostno izobraževanje učiteljev namenja pomenu, vsebini in načinom stalnega strokovnega spopolnjevanja učiteljev in njihovega profesionalnega razvoja, pri čemer naj učitelji vse bolj postajajo dejavni sooblikovalci teh programov, odprti za interdisciplinarno povezovanje, sodelovanje drug z drugim in učenje drug od drugega (kolegialne hospitacije, »kritični prijatelji«, skupno raziskovalno in projektno delo). Pomembno vlogo pa naj učitelji prevzema-jo tudi pri uvajanju inovacij, razvojno-raziskovalnega dela in akcijskega raziskovanja, ki lahko postajajo prostor intenzivnega učenja in pridobivanja novih izkušenj in usposobljenosti. Že v svojem delu *Nova pota v izobraževanju učiteljev* (1987) izpostavi pomembnost prizadevanja učiteljev za ustrezno moralno in materialno družbeno priznanje za zahtevno delo, ki ga opravljajo, in pri tem zapiše, da sta »družbeno priznanje in poklicna usposobljenost v vzajemnem odnosu in le prizadevanja na obeh straneh bodo hkrati postopno prispevala k boljšemu položaju, večji poklicni samozavesti in av-

tonomiji ter večjemu zadovoljstvu učiteljev z njihovim poklicem« (Marentič Požarnik, 1987: 4). Ena od stalnic njenega prizadevanja gre v smeri opolnomočenja učiteljev za uveljavljanje njihove strokovne avtonomije in profesionalnosti, v stalnem izboljševanju lastnega dela, uveljavljanju pouka, ki je osredotočen na učence, in sicer z omogočanjem učenčevega aktivnega sooblikovanja učnega procesa in kakovostnega učenja (npr. Marentič Požarnik idr., 2005).

Razvoj visokošolske didaktike

V procesu kakovostnega začetnega izobraževanja učiteljev pomembno vlogo prevzemajo njihovi učitelji (glej Buchberger idr., 2001). Delo prof. Barice Marentič Požarnik je bilo pionirsko tudi na področju razvoja visokošolske didaktike. Posebno pozornost je namenjala učiteljem učiteljev, kar je bila tema njenega drugega doktorata. Vprašanje, kako izboljšati kakovost visokošolskega študija in ustrezno usposobiti visokošolske učitelje, je prispevalo k številnim publikacijam, delavnicam in seminarjem, pogosto v sodelovanju z mednarodno priznanimi strokovnjaki iz tujine. Eno njenih zgodnjih del je *Prispevek k visokošolski didaktiki* iz leta 1978. V številnih delih v kasnejših letih izpostavlja izzive izboljšanja kakovosti poučevanja in učenja s podporo profesionalnemu razvoju visokošolskih učiteljev, kakovost ocenjevanja v visokoškolskem izobraževanju, problemsko zasnovan študij, motivacijo za študij, predavanja in skupinsko delo kot priložnost za spodbujanje študentov k aktivnemu sodelovanju. »Tisti, ki poučujejo (prihodnje) učitelje, naj bi bili sami zgled dobrega, inovativnega, refleksivnega poučevanja« (Marentič Požarnik, 2019: 29). Pomembno vlogo imajo medsebojno povezovanje in dialog visokošolskih učiteljev različnih strok, njihovo medsebojno izkustveno učenje, predstavitev pedagoških izkušenj, podpiranje drug drugega pri uvajanju novih pristopov in dvigovanju »strokovne samozavesti« (Marentič Požarnik, 2019: 29). Pomembno je, da »spodbujamo kvalitetne raziskave, sporočamo in upošteujemo njihove izsledke, pa tudi, da na primeren način vključujemo elemente pedagoške inovativnosti in odličnosti v karierno napredovanje visokošolskih učiteljev« (Marentič Požarnik, 2020: 29).

Ob koncu: Verba docent, exempla trahunt

Kot profesorica, mentorica in raziskovalka je prof. Barica Marentič Požarnik vedno delala, kar je poučevala, in vse njeno prizadevanje je izhajalo iz temeljne usmerjenosti v človeka kot osebo z vsemi njenimi značilnostmi. Pri svojem delu je nenehno sodelovala z različnimi sodelavci, kolegi in študenti. Še danes izvaja delavnice za učitelje v kolegialnem paru. Znala je povezovati različnost v veliki odprtosti za vso pestrost in izzive, ki jih to prinaša. Naučila nas je, kako pomembno je »iti v svet« in tam najti sogovornike, soočati svoje znanje in izkušnje s kolegi iz drugih kulturnih okolij, se učiti od njih in skupaj z njimi. Njena želja po učenju je neusahljiv vir nenehnega razmišljanja, ustvarjanja, pisanja, delovanja. Poleg ljubezni do umetnosti in vsega lepega jo označujeta neizmerna širina znanja, izkušenj in modrost. Pri svojem delu je vse od začetka svojega delovanja v šestdesetih in sedemdesetih letih preteklega stoletja vnašala celo vrsto inovativnih idej in pobud. Mnoge od njih so se razširile v našem prostoru in na tujem; druge še potrebujejo čas za rast in dozorevanje. A seme novih idej, ki ga prof. Barica Marentič Požarnik še vedno neutrudno seje ne glede na »letne čase«, ima svojo moč in verjamem, da bo ob svojem času našlo pot do ljudi in uresničitve. Njeno življenje in njeni zgledi namreč navdušujejo!

Literatura

- Buchberger, Friedrich idr. (2001): *Zelena knjiga o izobraževanju učiteljev v Evropi*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.
- Marentič Požarnik, Barica (1978): *Prispevek k visokošolski didaktiki*. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, Barica (1987): *Nova pota v izobraževanju učiteljev*. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, Barica (2000): *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, Barica (2018): *Psihologija učenja in pouka: od poučevanja k učenju*. 2. prenovljena izd. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, Barica (2019): Od zelenih do rdečih paradiznikov ali dolga zgodba o profesionalnem razvoju (visokošolskih) učiteljev. *Vzgoja in izobraževanje*, letn. 50, št. 5–6, str. 28–29.
- Marentič Požarnik, Barica (2020): Visokošolska didaktika in didaktično usposabljanje visokošolskih učiteljev pri nas. *AS. Andragoška spoznanja: prva slovenska revija za izobraževanje odraslih*, letn. 26, št. 2, str. 15–32.
- Marentič Požarnik, Barica; Kalin, Jana; Šteh, Barbara; Valenčič Zuljan, Milena (2005): *Učitelji v prenovi – njihova strokovna avtonomija in odgovornost*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Opomba

¹ Besede učijo, zgledi vlečejo.

Vzgoja je srce

Brez srčnosti in čustvene inteligence je etika izvotljena, vzgoja pa objektivizirana in kontraproduktivna

■ **Andraž Teršek**, izr. prof. dr., je sodobni ustavnik in avantgardni pravni filozof. Devet let je bil zaposlen kot pedagoški asistent na *Pravni fakulteti* v Ljubljani. Trenutno je zaposlen na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem*, predava pa tudi na *Fakulteti za humanistične študije* iste univerze in na *Evropski pravni fakulteti Nove univerze*. Objavil je številne znanstvene, strokovne in poljudnoznanstvene članke. Je avtor več strokovnih in znanstvenih knjig. Izdal je tudi roman in knjigo poezije. Dvakrat je prejel priznanje *Prometej znanosti* in se redno uvršča na vsakoletni seznam desetih najvplivnejših pravnikov.

Že kot otrok sem se rad pogovarjal s starostniki. Posebej s tistimi, pri katerih sem življenjsko modrost, stvano iz prepletanja bridkosti in veselja, porazov in uspehov, muk in veselja, bolečine in radosti opazil že v dobrosrčni in prizanesljivi govorici iskrivih oči in pomirjujočega zvena izgovorjenih besed. Bil sem počaščen, če so radi poklepetali z mano. Zmogel sem vljudnost molčečega poslušanja. O tem, da je to dobro in prav, me ni bilo treba podučiti. Za starša je bila to prijetna vzgojna razbremenitev.

Spominjam se, da so mi pred pripovedmi o svojih življenjskih izkušnjah, priložnostih, prepoznanih pasteh, včasih pa zaradi pomanjkanja moje pozornosti do zamujenih naključij, običajno najprej z globokim vdihom pripomnili, da so v življenju najtežji začetki, najpomembnejši pa konci. Mislim, da so imeli prav. V življenju vedno znova nekaj začnemo. Začetega pa vselej ne dokončamo. Ne zdi se prav, če človek začete ga dela ne dokonča ali ne izpolni prevzete naloge. Je pa razumljivo in pričakovano, da nikoli ne pride do konca poti, če pot pomeni trud, da bi bil človek jutri boljši, kot je bil dan poprej. Boljši Človek. Tudi boljši starš, učitelj, raziskovalec, pedagog. Vzgojitelj. Vselej mi ne uspe. A vselej poskusim znova. Zato, da bi človek lahko vzgajal druge ljudi, mora najprej znati vzgajati sebe. Zato, da bi človek lahko spoštoval druge ljudi, tudi otroke in mlade, mora najprej spoštovati samega sebe. Spoštovanje samega sebe je mišljeno kot zlata sredina med nečimrnostjo in malodušjem, ki jo je Aristotel označil za »visokomiselnost«. To je pogosto težka, marsikdaj pa najtežja naloga. Tudi zato je od nekdaj veljalo in bo še veljalo, kar je zapisal Mark Twain, da ima preveč otrok pre-slabo vzgojene starše. Podobno ima preveč

omikanih in srčnih otrok in mladih manj omikane in srčne vzgojitelje in učitelje. S takšnimi mislimi začenjam večino juter in sklenem večino večerov.

V osebnem arhivu hranim na star tipkalni stroj natipkan nagovor, ki sem ga pred skoraj štirimi desetletji prebral pred zborom učencev in učiteljev:

»Spoštovane gospe učiteljice, spoštovani gospodje učitelji in seveda gospod ravnatelj. Spoštovane sošolke, bodoče gospe, in spoštovani sošolci, bodoči gospodje. Ne glede na to, s katero politično stranko simpatizirajo naši starši in naši učitelji, lahko enotno ugotovimo, da je za nami pomemben del uverture našega prihodnjega življenja. Pred osmimi leti smo bili neboljani 'otroški mladiči'. Nekateri med nami so še dišali po materinem mleku, druge so zalivale solze domotožja, tretji so mislili, da se jim je z vstopom v šolo zgodila velika krivica. Učitelji seveda niso vedeli, da so vsi prvošolčki najlepši in najpametnejši otroci. To so vedeli le naši starši. Potem se je začelo novo življenje ... Teden za tednom, mesec za mesecem in tako – osem let. Za nekatere med nami je bila šola bojišče, kjer na človeka vedno prežijo nevarnosti, se mu godijo krivice in podobne reči. Najpametnejši med nami so mislili, da jim šola ome-

juje svobodo, da so učitelji v službi le za to, da delajo posameznikom probleme, ki se potem nadaljujejo doma. Ne vem, koliko med nami jih je vedelo, da smo že v prvem razredu stopili na vlak, ki nas je, ne da bi se tega prav zavedali, odpeljal. Osem let nas je vozil od postaje do postaje. Ob še tako na videz nepomembni zadevi so naši vzgojitelji ustavljali vlak. Pojasnjevali so nam, odkrivali govorico sveta in znanja v njem. Opozarjali so nas na lepote tega življenja in na pasti, kamor se je mogoče ujeti. Včasih nam potovanje ni bilo všeč. Včasih se nam je zdelo, da smo predolgo v predoru ali da se peljemo v krogu. In ko smo se po nekaj letih pogledali v šipi, se skoraj nismo prepoznali. In dogajalo se je, da nas tudi starši niso spoznali. To niso bili več njihovi objokani mladiči, solzavi in prestrašeni. Prosim, ozrite se naokoli, sedaj, na tej končni postaji prve etape poti v naše zahtevnejše življenje. Vidite mladenke in mladeniče ..., po starem ali po novem bi se reklo »gospodičnice in gospodiče«. In vidite ponosne učitelje, ki nam najbrž tudi malo zavidajo ... Morda nam zavidajo našo mladost. Da, sestopamo z vlaka, na katerem smo se vozili osem let. Na ocene, ki jih imamo v spričevalih, bomo najbrž kmalu pozabili ... Na vas, naši dragi učitelji – nikoli. Mi, učenci, stojimo danes na vmesni postaji. Brez vaše pomoči, brez vaše ga znanja in vaše srčnosti ne bi znali potovati naprej. Morda bi se vrteli v krogu, morda bi morali prehoditi daljšo pot – napornejšo – do končnega cilja. Ni mogoče natančno oceniti prispevka posameznega učitelja, saj so stvari, ki jih enostavno ni mogoče meriti. Če bi nas hodili poučevati le zaradi plače, iz nas ne bi nastalo to, kar je zdaj pred vami. Učiteljice v prvih razredih so bile naše druge, rezervne mame. One so nas pravzaprav utirile v šolo,

v nove dolžnosti, v resnico, da se svet ne more končati v družini. Iz razreda v razred smo postajali starejši. Spreminjali smo se. Večkrat smo bili vaše nehvaležno breme. To breme zdaj odlagate, a čakajo vas nova bremena ... In tako do jeseni vašega življenja. Danes, ob slovesu, vam izražamo našo hvaležnost, tudi za prizanesljivost do naše mladostne hudomušnosti. Hvala vam.»

Mislil sem iskreno. In nisem nameraval postati univerzitetni učitelj.

Pogosto pozorno prebiram knjižna dela in predavanja Umberta Galimbertija, ki enkratno naslavlja probleme sodobnega sistema vzgoje, šolanja in izobraževanja. Prebiram jih skupaj s študentkami in študenti. Profesor, psiholog in filozofski svetovalec, ki se osredotočeno in lucidno posveča otrokom in mladim, ima prav: največja nevarnost za učence in študente je »čustvena zanemarjenost« oziroma »površna skrb za čustva«. Zaradi tega procesi vzgoje, šolanja in izobraževanja postajajo »kontraproduktivni«. Tudi na univerzah in fakultetah. Pretirana osredotočenost na razum in racionalnost, ki zanemari potrebo in govorico srca, tlakuje pot v zmedenost, negotovost, tesnobo, v »tavanje« brez oprijema in občutka trdnih tal pod nogami, končno pa v depresivne motnje. Tudi v nihilizmu, celo v nietzschejevski Nič.

Objektivizacija ali popredmetenje vzgoje in izobraževanja, s hkratno ultrazbirokratiziranjem, vse bolj obravnava ne le ljudi, tudi učence, dijake in študente s kriteriji, ki imajo stičišče v besedi »produktivnost«. Torej pri vprašanju administrativno (birokratsko) merjenih »dosežkov«. Ti pa se prepuščajo neoliberalnim merilom »dobičkonosnosti«. Tako sistem obravnava učitelje in profesorje, ti pa sebe in svoje delo

pretežno dojemajo na isti način. Etično samorazumevanje zamenjuje produktivno dokazovanje. Od fakultetnih profesorjev se pričakuje, celo zahteva, da bodo hkrati profesorji in »projektanti«, četudi obojega hkrati ni mogoče opravljati dobro, še manj odlično. Posledično tudi učitelji, profesorji obravnavajo učence in študente produktivistično, profitistično, ekonomizirano, s kvantitativnimi merili in kriteriji, s »kopičenjem pojmov« in »ocen«. Marsikdaj bolj s kopičenjem ocen kot pojmov.

Šole, fakultete in univerze kot take (akademija) pa imajo svoje izhodišče in smoter druge; pri rečeh, v »razsežnostih«, ki niso zadeva merjenja in izračunavanja. Galimberti ima prav: to so kreativnost, čustva, identifikacija, projekcija, želje, radosti in žalosti, ki obeležujejo odrasčanje. In opozarja: če se v šoli, ali pa na fakultetah, ocenjevalno najbolje godi tistim učencem, ki imajo nizko raven kreativnosti, čustveno okostje skromno, domišljajske projekcije pa omejene, je s podobo sistema vzgoje in izobraževanja nekaj zelo narobe. Če se vzgoja, šolanje in izobraževanje ne osredotočajo na »dušo«, če se pri njihovem delovanju »čustveno varčuje« in predvsem »katalogizira informacije«, ali uči na pamet, to pomeni, da je sistem iztiril. Toliko bolj, če ob tem poudarja (tehnološki in tehnični) razvoj, zanemarija pa (kulturni, duhovni, čustveni, psihološki) napredek.

Soglašam s filozofom: »Primarni vzrok mladostniškega nelagodja je čustvena in eksistenčna praznina, ki jo okrog učenec ustvarja šola in ki jim v tej meri nudi brezdušno kulturo, tako da je končno mlademu človeku vseeno, ali se uči logaritme ali poezijo.« Kot soglašam s kolegom prof. Kuzmaničem, da je predvsem iz teh ra-

zlogov univerza »mrtva«, da profesorji in študenti predvsem le še igrajo svoje vloge. Znanje kot vrednota je podvrženo očitni in hitri eroziji, pristnega študija je vse manj, od mladih se vse manj pričakuje in zahteva, vse manj se jim nudi, avtorji in knjige, ki so največji izziv za človekov um, se odlagajo v arhive, težave pa se pojavijo že pri zmožnosti branja zahtevnejših besedil, ki je predmetje razumevanja in še daleč od znanja. Sama univerza je zato vse bolj podobna tovarni, ki proizvaja potrdila in nazive, njena akademskost pa se izgublja kot naliv meteorske vode, ki drvi v obcestni kanal.

»Resnice se ne odkriva brez ljubezni,« opozarja Galimberti. Ta pa je nekaj povsem drugega kot simpatija in antipatija. Prevlada subjektivnih vtisov, prepletanje vlog psevdoučiteljev in učencev, prenasičenost izobraževalnega okolja s frazami in leporječji, tudi instrumentalizirano popredmetenje končnih preverjanj kvaziznanja, ki so bolj podobna brezosebni »sodiščem zrelosti« kot pa pristnemu preverjanju znanja in védnosti, ki sta posledica predhodnega omogočanja tega, da se pride do znanja in védnosti, vodijo v mračnjastvo, temačen hlad, apatijo in dehumanizacijo družbe (»gole družbe«, ki je nekaj povsem drugega kot »politična skupnost«, kot je »dnevna antipolitika« nekaj povsem drugega kot pristna »politika«, formalne demokratične procedure pa nekaj drugega kot vsebinska demokracija – tudi za vse naštetu so soodgovorne šole, fakultete in univerze).

Na univerzah je pomanjkanje zavesti o pomenu in nujnosti vzgoje za aktivno in kritično državljsko držo in civilni pogum očitno. Univerze so se podredile agresivni neoliberalni in neokapitalistični tržni miselnosti. Univerze ustavno zagotovljene in zapovedane avtonomije niti ne zahtevajo več in se zanje ne borijo. V znatno pomanjkanje osredotočenosti na vsebino, etiko in srčnost univerze in profesorje silijo kremplji države, ki zlasti na državne univerze gleda kot na svojo last. Očitno je, da brez znanja kot koncepta, pravice in vrednote ni mogoče ustvariti »demokratične politične skupnosti«, »napredka« in »družbe znanja«. Teh ciljev pa ni mogoče doseči, če se tako izrazito zanemarija čustva in srčnost, tudi socialno inteligenco. Ali bodo univerze postale to, kar bi morale biti, ali pa univerze ne bo več mogoče obuditi.

Foto: BS

Formativno spremljanje med teorijo in prakso

■ **Ada Holcar Brunauer**, dr. znanosti, je zaposlena na *Zavodu RS za šolstvo* kot svetovalka na *Oddelku za osnovno šolo*. Vključena je v številne projekte na področju formativnega spremljanja. Je članica uredniškega odbora revije *Vzgoja in izobraževanje* ter avtorica in soavtorica številnih člankov in knjig s področja formativnega spremljanja.

Številne raziskave po svetu (Black in Wiliam, 1998, 2009; Black, 2010) kot tudi pri nas (Marentič Požarnik, 1998; Holcar Brunauer in Kregar, 2019 idr.) potrjujejo, da je za izgradnjo kakovostnega in trajnega znanja ključna aktivna vloga učencev, pri čemer učitelj nenehno ugotavlja doseženo stopnjo razumevanja in izkazan napredek ter prilagaja pouk povratnim informacijam, ki jih dobi od učencev.

Formativno spremljanje preoblikuje »vsakodnevno ocenjevanje« v postopek poučevanja in učenja, ki izboljšuje (in ne le spremlja) učenčevo učenje. V prizadevanju, da bi definirala termin formativno spremljanje, Black in Wiliam (2009: 9) navajata, da je »praksa v učilnici formativna v tolikšni meri, kolikor učitelji, učenci ali njihovi vrstniki dokazuje o učenčevih dosežkih pridobijo, razložijo in uporabijo za odločitve glede

de naslednjih korakov, ki bodo predvidoma boljše oziroma bolj utemeljene kot odločitve, sprejete brez teh dokazov«. V povezavi s to navedbo je treba omeniti dvoje. Prvič, gre za pristop, ki dokazuje uporablja za prepoznavanje dosežkov in pridobivanje informacij za naslednje korake v učnem procesu. Uporabljam ga za ozaveščene odločitve glede učenja, pri čemer je njegov namen formativne narave. Ta pristop ne vključuje

nikakršnega označevanja ter ne kaže na to, da se kakorkoli uporablja za presojanje ali oceno rezultatov. Poudarek je na visokokakovostnih dokazih, ki jih uporabljamo za prepoznavanje in podporo točk rasti, ki pripomorejo k razvoju učnega procesa. Druga pomembna stvar je vključevanje učencev in njihovih vrstnikov. Postopek prepoznavanja točk rasti ne vključuje le učiteljev – učenci sami in njihovi vrstniki so ravno tako njegov sestavni del. Formativno spremljanje za podporo učenju je prizadevanje cele skupnosti, ki temelji na skupnosti znotraj učilnice ter na socialno-kulturnih teorijah o učenju (Hayward, 2012).

Pomen skupnosti je v učnem procesu ključen za razumevanje, da je formativno spremljanje vgrajeno v socialno-kulturno teorijo učenja (t. i. socialni konstruktivizem). Lave in Wenger (1991) trdita, da učenje poteka preko interakcije med učenci in socialnim okoljem. Učenje se zgodi, ko se učenci povežejo in skupaj razmišljajo o temi ali učnih aktivnostih, pri čemer njihova vključitev spremeni njihov način razmišljanja. Osrednji cilj je prispevati k rasti vseh učencev kot posameznikov in kot članov skupnosti. Ta pristop upošteva, da je učenje zapleten proces, ki ne poteka linearno in ni dovzeten za fragmentacijo. Učni načrt (znanje, ki se ga naučimo), didaktika (kako potekata poučevanje in učenje) in ocenjevanje (preučevanje učenja, ki je potekalo, in prepoznavanje prihodnjih točk rasti) so neločljivo povezani. Ta pristop poudarja pomen medsebojnih povezav med učnim načrtom, učenci posamezniki in učno skupnostjo, v kateri potekajo učni procesi (Wyse idr., 2013). Vizija tega novega vključujočega pristopa k spremljanju napredka je jasna in njene teoretične osnove so se začele izražati, kljub temu pa ostaja velik izziv, kako te zamisli uresničiti tudi v praksi.

Formativno spremljanje ob učinku na učne

dosežke spreminja tudi dinamiko dela v razredu in izboljšuje odnose med učiteljem in učenci ter med samimi učenci. Učenci, ki imajo možnost soustvarjati učni proces, so bolj motivirani za delo, imajo večjo samozavest, prevzamejo več odgovornosti za lastno učenje, hkrati s tem pa razvijejo boljši odnos s sošolci in učitelji. Pri tem je bistvenega pomena, da ima vsak učenec možnost izraziti svoj pogled, mnenje, zamisli, predloge, skrbi in pomisleke o učenju ter poučevanju. Vse to pripomore k sproščenemu vzdušju v razredu in medsebojnemu spoštovanju.

Na Zavodu RS za šolstvo smo leta 2016 oblikovali razvojno nalogo *Formativno spremljanje/preverjanje* in k sodelovanju povabili strokovne delavce vrtcev ter učitelje osnovnih, glasbenih in srednjih šol. Nekateri vzgojitelji in učitelji so bili na tem področju še na začetku poti, drugi pa so ga že

udejanjali v svoji pedagoški praksi in jim je sodelovanje omogočalo nadgradnjo le-tega. Leta 2018 smo pričeli z novo razvojno nalogo *Formativno spremljanje v podporo učenju vsakega učenca*, v kateri so sodelovali tisti timi šol, ki so bili pripravljeni svojo prakso še nadgraditi in izpopolniti. Pogoj za izbor in sodelovanje šol v razvojni nalogi je bila zaveza in predanost ravnatelja ter ožjega projektnega tima za dosledno uresničevanje načel formativnega spremljanja na ravni šole. V razvojni nalogi je tako sodelovalo 436 učiteljev in ravnateljev, ki so prišli iz 80 vzgojno-izobraževalnih zavodov (48 OŠ, 11 SŠ, 20 vrtcev in 1 glasbena šola).

V vsaki območni enoti Zavoda RS za šolstvo se je v razvojno nalogo vključilo od tri do šest vzgojno-izobraževalnih zavodov.

V temeljnih načelih razvojne naloge smo poudarili pomen aktivne udeležbe vseh

učencev pri pouku, pri čemer so jih učitelji spodbujali, da so sami uravnavali svoje učenje (učinkovito razpolagali s časom za učenje, načrtovali osebne cilje učenja, vrednotili svoje delo itd.) ter znanje gradili na razumevanju in izkušnjah. Učitelji so v procesu pridobivanja znanja učence spodbujali k medvrstniškemu sodelovanju, ki je bilo primerno organizirano in strukturirano na različne načine (sodelovalno učenje, medsebojna pomoč, mentorstvo, podajanje povratnih informacij) ter pozitivno vplivalo tako na učne dosežke kot tudi na vedenjske oblike in čustveni razvoj učencev. Pri tem so bili učitelji občutljivi za individualne razlike med učenci, zlasti za razlike v njihovem predznanju, in so poskrbeli, da je bilo vzdušje v razredu vključujoče, miselno spodbudno, psihološko varno ter sproščeno. Ugotovitve ob zaključku razvojnih nalog so pokazale, da uporaba različnih strategij pri formativnem spremljanju kot »orodju za učenje« učencem omogoča, da k pouku prispevajo različne izkušnje, spoznanja in načine komunikacije. Učitelji ugotavljajo, da tako dosežejo več učencev in izboljšajo kakovost pouka. Odkrili so paleto možnosti, kako pomagati učencem, da v kar največji meri dosežajo namene učenja, radi prihajajo k pouku in izboljšujejo svoje dosežke. Svoje navdušenje nad temi strategijami pogosto izražajo s stavkom: »Formativno spremljanje je postalo del mojega življenja, poti nazaj ni več.«

Viri

- Black, Paul J. (2010): The value of formative feedback and the problems of implementation in classroom dialogue and feedback on written work: practical and theoretical issues. V Mira Turk Škraba (ur.): *Didaktika ocenjevanja znanja*, str. 96–98. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Black, Paul J.; Wiliam, Dylan (1998): *Inside the Black Box. Raising Standards Through Classroom Assessment*. London: School of Education, King's College Press.
- Black, Paul J.; Wiliam, Dylan (2009): Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment. Evaluation and Accountability*, 21(1), 5–31.
- Hayward, Louise (2012): Assessment and Learning: The Learner's Perspective. V John Gardner (ur.): *Learning and Assessment*, str. 125–139. London: Sage.
- Holcar Brunauer, Ada; Kregar, Saša (2019): Glas učenca in formativno spremljanje v mednarodnem Erasmus projektu Glas učenca – most do učenja. *Vzgoja in izobraževanje*, 50(2–3), 8–14.
- Lave, Jean; Wenger, Etienne (1991): *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marentič Požarnik, Barica (1998): Kako pomembna so pojmovanja znanja, učenja in poučevanja za uspeh kurikularne preнове. *Sodobna pedagogika*, 49(3), 244–261.
- Wyse, Dominic; Baumfield, Vivienne; Egan, David; Gallagher, Carmel; Hayward, Louise; Hulme, Moira; Leitch, Rurh; Livingston, Kay; Menter, Ian; Lingard, Bob (2013): *Creating the Curriculum*. London: Routledge.

Foto: Matej Hozjan

Spodbujanje učiteljev v vlogi raziskovalcev

■ **Majda Cencič** je prof. na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem v Kopru. Pedagoško in raziskovalno se ukvarja z didaktičnimi temami in temami s področja pedagoške metodologije. Seznam njene literature obsega več kot 400 enot.

Znanstveno raziskovanje je bilo včasih namenjeno le poklicnim raziskovalcem in ga je predstavljalo predvsem kvantitativno raziskovanje ali kvantitativna paradigma oz. metodologija raziskovanja, ki se je v pedagogiki začela uporabljati v začetku 20. stoletja (Mužič, 1994b). Na pobudo in spodbudo ddr. Barice Marentič Požarnik pa se je začela tudi pri nas postopoma uveljavljati kvalitativna paradigma raziskovanja, ki jo predstavlja akcijsko raziskovanje, pri čemer so učitelji v vlogi raziskovalcev oz. soraziskovalcev. To novo vlogo učiteljev pa je pri nas pomagala širiti tudi ddr. Barica Marentič Požarnik.

Uvod

Kvalitativno raziskovanje se je najprej razvilo na področju antropologije. Zanimanje za novo paradigmo raziskovanja je sprožila Margaret Mead (2002) z objavo odmevne knjige, v kateri je predstavila tri različna plemena oz. tri različne kulture, ki jih je preučevala v Novi Gvineji od leta 1931 do

leta 1933. Znani hrvaški pedagog, ki se je ukvarjal zlasti z metodologijo pedagoškega raziskovanja, dr. Vladimir Mužič (1994b: 162), pa je zapisal, da so tudi v državah z avtoritativnimi režimi pred drugo svetovno vojno »obstajali dvomi, pa tudi eksplicitne obsodbe nekaterih pomembnih vidikov kvantitativne paradigme«, in navedel domnevo, da so se morda tako želeli izogniti dejstvom, ki niso bila pogodu nekaterim režimom.

Glede na spremljanje širjenja kvalitativne metodologije na pedagoškem področju v Sloveniji menim, da se je kvalitativna paradigma pedagoškega raziskovanja bolj množično začela razvijati v Sloveniji šele v osemdesetih letih 20. stoletja (kot sem že izpostavila) tudi po zaslugi ddr. Barice Marentič Požarnik.

Začetki in razvoj kvalitativnega akcijskega raziskovanja

Za začetnika akcijskega raziskovanja štejejo psihologa Kurta Lewina, ki je v ZDA preučeval področje socialne psihologije (Miglič, 1999) in leta 1946 vpeljal pojma akcija in raziskovanje oz. akcijska raziskava. Na pedagoškem področju pa sta v sedemdesetih letih 20. stoletja v Veliki Britaniji začela širiti akcijsko raziskovanje s poudarjanjem vlo-

ge učitelja raziskovalca John Elliott in Clem Adelman, ki sta vodila projekt z naslovom *Ford Teaching Project*, v katerem je sodelovalo veliko učiteljev, ki so raziskovali in izboljševali svojo razredno prakso s pomočjo akcijskega raziskovanja (Hopkins, 2014). Kvalitativna akcijska, t. i. participativna akcijska raziskava (Miglič, 1999), v kateri so učitelji kot enakovredni člani timov sodelovali z raziskovalci, se je kmalu razširila tudi drugod po svetu.

Aksijsko raziskovanje s poudarjanjem vloge učitelja raziskovalca se je skoraj istočasno začelo širiti tudi k nam, po moji presoji predvsem zaradi ddr. Barice Marentič Požarnik. Ddr. Marentič Požarnik (1999) je zapisala, da se je decembra leta 1982 udeležila enotedenske delavnice *Aksijsko raziskovanje v solah*, ki jo je na celovski univerzi vodil prof. John Elliott, ter da je bilo srečanje s filozofijo in logiko akcijskega raziskovanja pravo odkritje in potrditev njene dela z učitelji, pri katerem je pogrešala vključitev učiteljev v raziskovalni proces, njihovo interpretacijo, pomembnost doživljanja, subjektivnih teorij ipd.

Kot opazovalka sem sodelovala pri nekaterih dogodkih in lahko povzamem, da je ddr. Barica Marentič Požarnik pri nas novembra 1989 organizirala kolokvij o akcijskem raziskovanju na osnovni šoli Bičevje, aprila 1990 delavnico na Pohorju, na kateri je poleg nje sodeloval tudi prof. Altrichter. Slovensko društvo pedagogov pa je morda tudi na njeno pobudo izdalo dve publikaciji o akcijskem raziskovanju. Leta 1990 je izšel zbornik z naslovom *Aksijsko raziskovanje v vzgoji in izobraževanju* (Cerar in Marentič Požarnik, 1990) in leta 1991 publikacija z naslovom *Kako se lotimo akcijskega raziskovanja v šoli* (Cerar, 1991), ki vključuje predstavitev načrtovanja akcijske raziskave avtorjev Stephena Kemmisa in Robina McTaggarta, pa tudi članek ddr. Barice Marentič Požarnik z naslovom *Razlike med*

Foto: Nataša Pezdir

tradicionalnim empirično analitičnim in akcijskim raziskovanjem.

Poleg ddr. Barice Marentič Požarnik, ki je napisala kar nekaj člankov na temo akcijskih raziskav, so se začeli usmerjati v akcijsko raziskovanje na našem pedagoškem področju tudi drugi, npr. mag. Marjeta Cerar, dr. Janez Sagadin, dr. Marija Skalar, dr. Tatjana Vonta idr. Omenim naj, da je prof. John Elliott, domnevam, da tudi zaradi povabila ddr. Barice Marentič Požarnik, kar dvakrat obiskal Slovenijo in imel pri nas predavanja. Sredi oktobra leta 1991 je imel dobro obiskano predavanje v Ljubljani, ki ga je organiziralo Slovensko društvo pedagogov, »s svojim predavanjem pa je ogrel številne učitelje, pedagoge, svetovalne delavce in druge, ki jih zanima področje raziskovanja svoje prakse« (Škarič, 1998: 7). Leta 1998 pa je na *Pedagoški fakulteti* v Ljubljani predaval v sklopu spremljajočih dejavnosti evropske konference ECER (Škarič, 1998).

Učitelji in akcijsko raziskovanje

Kot je na predavanju za učitelje povedal pobudnik akcijskega raziskovanja v Veliki Britaniji, prof. John Elliott (Lešnik, 1991), omogoča akcijsko raziskovanje inovativnost, pobudnost in ustvarjalnost vzgojiteljev, učiteljev in vseh, ki sodelujejo pri razvijanju vzgoje in izobraževanja. Učitelji so pri raziskovanju povezani z učenci, s kolegi, starši in raziskovalci; vsi skupaj kakovostno spreminjajo svoje delo in našo šolo. Raziskovanje tako ni več nekaj, kar poteka le na inštitutih in univerzah, pač pa se povezuje s šolsko prakso. Raziskovanje tudi ni le individualno (za magistrska in druga zaključna dela), ampak je v raziskovanje vključenih veliko različnih profilov udeležencev. Pestrost članov raziskovalnih timov, ki jih lahko sestavljajo učitelji, starši, univerzitetni učitelji, študenti, svetovalci ZRSŠ in še kdo, se pri akcijskem raziskovanju tudi sedaj močno poudarja. Z različnimi udeleženci raziskovanja se praksa bolje spoznava in uspešneje spreminja, saj po navedbah prof. Elliotta (Lešnik, 1991) le vsi skupaj lahko kakovostno spreminjamo svoje delo in šolo, hkrati pa, kot opazamo, moramo biti učitelji zelo prilagodljivi v nenehno spreminjajočih se okoliščinah.

Učitelji imajo tako različne vloge. Poleg včasih prevladujoče vloge posredovalca znanja učencem so postali tudi raziskovalci; v vlogi soraziskovalcev so vpleteni v vse faze raziskovalnega procesa, sodelujejo v raziskovalni skupini, v diskusijah, pri poročilu ipd. (Marentič Požarnik, 1990a). Pomembnost vloge učitelja raziskovalca je utemeljeval tudi Lawrence Stenhouse (1992) in celo zapisal, da se morajo raziskovalci upravičiti pred praktiki in ne praktiki pred raziskovalci. Drznila bi si trditi, da je med kvalitativnimi raziskavami pri nas najbolj poznana in razširjena akcijska raziskava – tudi zaradi ddr. Barice Marentič Požarnik. Postopoma pa se širijo tudi druge vrste kvalitativnih raziskav, kot so: študija primera (npr. Sagadin, 2004; Starman, 2013), etnografska raziskava (Štemberger, 2017), avtoetnografska raziskava, interpretativna raziskava, življenjska zgodovina in druge.

Različni metodološki pristopi in njihovo povezovanje

Učitelji v vlogi raziskovalcev lahko izbirajo med različnimi metodologijami in vrstami raziskav. Poleg novejše kvalitativne paradigme raziskovanja še vedno soobstaja starejša kvantitativna paradigma. Že ddr. Barica Marentič Požarnik (npr. 1990b; 1999) pa je razpravljala o pluralizmu modelov pedagoškega raziskovanja; drugi govorijo o sintezi paradigem in o potrebi ter nujnosti prevladovanja polarizacije (npr. Mužič, 1994b); govori pa se tudi o kombiniranju paradigem in podobnih pojmov, ki se uporabljajo za povezovanje metodologij ali za in-in pristop (Mužič, 1994a). Povezovanje kvalitativne in kvantitativne metodologije lahko poteka zaporedno, pri čemer imata obe metodologiji ali paradigmi enako težo (npr. najprej akcijska raziskava in nato eksperimentalna raziskava), ali vzporedno, ko ima lahko ena metodologija večjo težo kot druga, npr. akcijska raziskava z zbiranjem kvantitativnih podatkov s spletnim vprašalnikom in nato s statistično obdelavo le-teh.

Namesto sklepa

Za spodbujanje raziskovanja med učitelji bi bodočim učiteljem, ko so še študenti, predlagala, da sodelujejo z mentorji seminarskih, diplomskih, magistrskih in drugih

del ter skupaj napišejo kakšen članek. Poročilo o raziskavi vključuje drugačne zahteve kot npr. esejsko pisanje, predvsem pa zahteva določeno strukturo, ki jo moramo upoštevati. Naš zapis o raziskavi pa mora biti tudi razumljiv za bralce. Govorijo tudi o reflektivni funkciji pisanja (Flick, 1998), kjer je treba upoštevati ne le interakcijo s potencialnimi bralci, ampak tudi z vsemi vključenimi v raziskovalni proces, kar pomeni, da med učiteljem raziskovalcem in vključenimi v raziskavo, npr. učenci, starši in drugimi, skrbimo za resničnost navedb, natančnost in točnost zapisov ter za ustreznost ugotovitev, s katerimi naj bi se vsi strinjali, kar je Mesec (1998) poimenoval kot konsenzualna validacija. ◀

Literatura

- Cerar, Marjeta (ur.) (1991): *Kako se lotimo akcijskega raziskovanja v šoli*. Radovljica: Didakta, Slovensko društvo pedagogov.
- Cerar, Marjeta; Marentič Požarnik, Barica (ur.) (1990): *Akcijsko raziskovanje v vzgoji in izobraževanju: zbornik kolokvija*. Ljubljana: Slovensko društvo pedagogov.
- Flick, Uwe (1998): *An Introduction to Qualitative Research*. London, Thousand Oaks, New York: Routledge.
- Hopkins, David (2014): *A Teacher's Guide to Classroom Research*. New York ipd.: McGraw Hill, Open University Press.
- Lešnik, Lučka (1991): Hierarhija ni več učinkovita. *Prosvetni delavec*, 25. 11. 2091, str. 7.
- Marentič Požarnik, Barica (1990a): Akcijsko raziskovanje, učiteljeva profesionalna avtonomija in demokratizacija reformnih procesov. V Marjeta Cerar; Barica Marentič Požarnik (ur.): *Akcijsko raziskovanje v vzgoji in izobraževanju: zbornik kolokvija* (str. 64–77). Ljubljana: Slovensko društvo pedagogov.
- Marentič Požarnik, Barica (1990b): Za pluralizem modelov spoznavanja, raziskovanja in delovanja v pedagoških znanostih. *Sodobna pedagogika*, letnik 41, št. 1–2, str. 1–14.
- Marentič Požarnik, Barica (1999): Evalvacija – kakšna, za koga, čemu? *Sodobna pedagogika*, letnik 50, št. 4, str. 20–36.
- Mead, Margaret (2002): *Spol in značaj v treh prvotnih družbah: delovno gradivo*. Ljubljana: Prevod omogočil SEEN-ECN (za interno uporabo in brez navedba založbe).
- Mesec, Blaž (1998): *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Miglič, Gozdana (1999): Pregled razvoja akcijskega raziskovanja in pogled na njegovo prihodnost. *Sodobna pedagogika*, letnik 50, št. 5, str. 140–153.
- Mužič, Vladimir (1994a): Atributi kvalitativne in kvantitativne paradigme pedagoškega raziskovanja. *Sodobna pedagogika*, letnik 45, št. 1–2, str. 39–51.
- Mužič, Vladimir (1994b): Sinteza paradigem pedagoškega raziskovanja – zakaj? Kako? *Sodobna pedagogika*, letnik 45, št. 3–4, str. 162–173.
- Sagadin, Janez (2004): Tipi in vloga študij primerov v pedagoškem raziskovanju. *Sodobna pedagogika*, letnik 55, št. 4, str. 88–100.
- Starman, Adrijana Biba (2013): Študija primera kot vrsta kvalitativne raziskave. *Sodobna pedagogika*, letnik 64, št. 1, str. 66–81.
- Stenhouse, Lawrence (1992): What counts as research? V Tony Booth; Will Swann; Mary Masterton; Patricia Potts (ur.): *Curricula for Diversity in Education* (str. 293–303). London, New York: The Open University.
- Škarič, Jasna (1998): Učitelj, akcijsko raziskovanje in šolska prenova. *Šolski razgledi*, 5. 10. 1998, str. 7.
- Štemberger, Tina (2017): Etnografska raziskava na pedagoškem področju. *Revija za elementarno izobraževanje*, letnik 10, št. 1, str. 173–183.

Vrednote v razredu in vrednote v življenju

■ **Nika Golob**, doc. dr., je visokošolska učiteljica na *Pedagoški fakulteti* v Mariboru. Vodi izobraževanja za učitelje in vzgojitelje s področja didaktike začetnega naravoslovja. Sodeluje v projektih za spodbujanje naravoslovne pismenosti ter vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Je mama petih otrok.

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR) je dandanes pogosto uporabljena in nekako moderna skovanka. A če njen širok pomen poznamo dovolj globoko in smo kot učitelji in pedagogi zavezani nenehni refleksiji, nas mora v osebnem in družbenem življenju prevzeti celotno. V svoji nekajletni praksi in delovanju na področju vključevanja najprej okoljske vzgoje in kasneje VITR sem spoznala kar nekaj učiteljev z različnih področij, ki so se zavestno, z družbeno in okoljsko odgovornostjo lotevali zahtevnih projektov in iniciativ o ozaveščanju degradacije okolja in o načinih njegovega varovanja.

Dati svoj delež

V poročilih o začetkih okoljskega izobraževanja v različnih državah beremo, da so bili postavljeni na temelju zanesenjakov, večinoma učiteljev naravoslovja, ki so prepoznali degradacijo okolja in so želeli na lastnih in kasneje skupnih iniciativah doprinesiti svoj delež pri ohranjanju okolja in s tem civilizacijskih vrednot. Izhajali so iz spoznanja, in ker je zanje vrednost okolja predstavljala vrednoto, je to zavedanje degradacije v njih prebudilo akcijo, okoljsko akcijo.

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj

Danes so učitelji vseh predmetnih področij preko kroskurikularnih učnih načrtov in državnih dokumentov ter strategij in združenj spodbujeni, da sodelujejo pri medpredmetnih vprašanih trajnostnega razvoja, saj se kot družba zavedamo vrednot okolja in z njim povezanih raznoterih dobrin za prihodnje generacije. Preko spodbujanja trajnostnega razvoja tako v ospredje prihaja še misel na prihodnost, ki nas vzgaja k še bolj kompleksnemu razmisleku o posledicah današnjih dejanj za družbo prihodnosti. Vrednotni sistem, ki v ospredje postavlja trenutni užitek in posameznikov uspeh, je tako postavljen v ozadje in prebuja se sistem vrednot, ki temelji na zagotavljanju dobrin za vse (tako materialnih kot nematerialnih), vrednot, ki kličejo k soodgovornosti do ljudi, okolja, civilizacijskih dosežkov kulture in družbe. Opravljena analiza (Kregar, 2017) slovenskih kurikularnih dokumentov in izvedbenih kurikulumov o vključevanju področja VITR med drugim kaže, da prevladuje okoljski

vidik; zelo zaželen celostni vidik večinoma ni razviden, premalo je zastopana aktivna vloga učencev v doseganju posameznih ciljev, sistemski pristop je preskromen. Predvideni cilji nižjih taksonomskih stopenj in letne okoljske akcije niso tisto, kar bi vodilo k železnim usmeritvam VITR za celotne generacije in ne le tiste redke, ki izberejo izbirne predmete (Okoljska vzgoja I, II, III v OŠ ali Študij okolja v gimnazijskih programih). Kljub veliki in pričakovani pestrosti dejavnosti na šolah in razvidnemu razmisleku o strateškem pristopu k vpeljevanju VITR še vedno pogosto prevladujejo enkratne okoljske akcije, le manjši del dejavnosti pa je namenjen spremembi mišljenja in vpeljevanju t. i. sistemske obravnave področja TR. Morda je navedeno odsev dejstva, da je pravzaprav vrednote, ki vodijo k TR, zahtevno živeti, še zahtevnejše pa graditi mostove med lastnim vedenjem in osebnim delovanjem, ki predstavlja nenehen zgled za učence.

Delovanje v prid TR tako na osebnem področju kot tudi v razredu postavlja pred ogledalo naše vsakdanje delovanje in odločitve. Če jih živimo v smislu enkratnih okoljskih akcij, si nekako pomirimo vest, saj smo na lestvici naših vrednot odključali pomemben člen. Drugače pa je, če se trudimo nenehno vključevati skrb za okolje in za sočloveka z mislijo na prihodnost, ko se odločamo o vsakdanjih akcijah, kot so zbiranje in odvoz odpadnega olja iz domače kuhinje ali kemijske učilnice po eksperimentiranju, uporaba trajnostnih vreč za nakupovanje in tehten razmislek o uporabi plastičnih mapic

Foto: EA

v razrednem arhivu, skrbna uporaba prevoza na delo in spodbujanje otrok, naj uporabijo javni prevoz ali kolo, naše lastne potrošniške navade in spodbujanje učencev k manj potrošniškim navadam ipd. Navedeno nas kot učitelje, pedagoge lahko spravlja v nenehen konflikt, saj v družbi, v kateri živimo, plavanje proti toku slabih navad in spodbud še vedno občutimo kot nemogoče na vseh plasteh življenja in delovanja. Navedeno nas lahko spravlja v obup in daje občutek nemoči; zato ne spreminjamo življenjskih navad, ker vemo, da nimamo dovolj moči za vztrajanje.

Pot majhnih korakov

Vsaka kriza ali zavedanje konfliktna situacije je priložnost in spodbuda za temeljit razmislek in izboljšanje. Zato bo veljalo, podobno kot pri pridobivanju ostalih dobrih praks, da uberemo pot majhnih korakov v izbrano smer, ki bo v nekem daljšem obdobju pokazala napredek. In takega pristopa, te poti moramo naučiti tudi otroke, učence. Skupaj z njimi hoditi pot majhnih sprememb in napredka, se ob tem učiti refleksije in načrtovanja, formativnega spremljanja, ki ima zagotovo še večji motivacijski potencial kot katera druga izobraževalna vsebina. Mladi si danes želijo sprememb na področju okolja, pripravljeni so vložiti trud in napor, a ob tem potrebujejo zgled učitelja in njegovo profesionalno vodenje. Zapisani razmislek vodi v smer, da smo skupaj na poti trajnostnega razvoja; vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj zahtevata pogumnega in odločnega učitelja, ki bo skupaj z zaupanimi mu učenci spreminjal svoje slabe vsakdanje okoljske odločitve z nenehnim učenjem in reflektiranjem ter osmišljenimi vsakdanjimi odločitvami in dejavnostmi.

Oblikovanje stališč in spoznavanje vrednot

K uspešnim metodam za doseganje razjasnjevanja stališč in vrednot TR, ki jih predlaga dolgoletna sodelavka in iniciatorica VITR v slovenskem šolskem prostoru prof. ddr. Barica Marentič Požarnik (2011), sodijo interaktivne ali komunikacijske metode, ki temeljijo na kakovostni komunikaciji, miselni in čustveni dejavnosti učencev ter spodbujajo produktivno interakcijo. Ne ustavljajo se v posplošenem ugotavljanju, »da se ne da nič storiti« in da »bodo drugi, ki so na odgovornejših položajih, spremenili kaj potrebnega«. Z uporabo interaktivnih ali komunikacijskih metod učenci poglobljajo in spreminjajo stališča, saj razjasnjujejo, zakaj je neko delovanje potrebno, zakaj se z nekim dejstvom ne strinjajo, in razjasnijo, katere vrednote so v ozadju. V nadaljnjih korakih metode poglobljajo svoje znanje, pridobijo dodatne argumente, ponovno oblikujejo razpravo ter se šele nato odločijo za smiselno akcijo, projekt, spremembo ravnanja in podobno.

Vloga naravoslovja in družboslovja

Pri udejanjanju celostnega pristopa so v nekaterih sodobnih raziskavah tega področja (Sund in Gericke, 2020) poudarili doprinos učiteljev različnih predmetov pri celostni obravnavi pojavov v okviru VITR. Rezultati kažejo, da učitelji z različnih predmetnih področij poudarjajo različne, a komplementarne razsežnosti poučevanja in predmetno specifične perspektive. Naravoslovje ponuja

znanstveno utemeljitev dejstev, družboslovje pa je pomembno glede kritične presoje okoljskih politik v družbi in tako oboje prispeva k oblikovanju posameznikove okoljske identitete. Povezovanje in komunikacija z ljudmi iz drugih kulturnih okolij, ki navadno potekata preko sodelovalnega učenja pri tujem jeziku, je prav tako pomemben vidik, ki na svoj način doprinese k celostnemu vključevanju VITR v učenčev smiselno ovrednoten vsakdan (zakaj, kdo in kako). Povezovalni element ali most je tako lahko odgovoren posameznik, ne glede na predmetno področje, ali skupina, v kateri vsak odgovorno opravi svoje delo in obenem skrbi, da je preko doseženih ciljev pri več predmetih dosežen tudi določen cilj VITR.

Dobro sodelovanje

Razveseljivo je, kot ugotavljajo v opravljeni analizi (Kregar, 2017), da pripravljene smernice in iniciative VITR odmevajo v celotni šoli, kar se kaže v dobrem sodelovanju vseh zaposlenih, zavedanju pomena zgleda vseh posameznikov in pri pogostem sodelovanju z lokalnim okoljem in institucijami, kar šolo odpira v družbo in omogoča razvijanje izkustvenega pristopa. Samo s sodelovanjem zmoremo ustvariti pogoje, v katerih bo delovanje celotnih institucij bolj trajnostno. Gotovo so programi v slovenskem šolskem prostoru, kot so *Ekošola* in *Zdrava šola*, že do sedaj pustili izjemen pečat v življenju in delovanju mnogih izobraževalnih ustanov, saj s svojimi pogoji članstva vplivajo na reflektivno delovanje in dolgoročne spremembe prakse ter zahtevajo sodelovanje več posameznikov ter povezovanja z lokalnim okoljem in družinami mladih.

Gradnja mostov med teorijo in prakso, šolskim znanjem in vsakdanjim delovanjem, med naravoslovjem in družboslovjem, trenutnim stanjem in zmožnostmi, poenostavljanjem in kompleksnostjo, med tem, kar učim, in tem, kakšen vzgled sem; gradnja takšnih mostov bo jasno pokazala, da smo na poti trajnostnega razvoja, da živimo iste vrednote tako v razredu kot v življenju.

Viri

- Kregar, Saša (2017): *Celostni pristop k vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj*, 4. konferenca učiteljev naravoslovnih predmetov. Dostopno na: <http://docplayer.si/188036273-Celostni-pristop-k-vzgoji-in-izobra%C5%BEevanju-za-trajnostni-razvoj.html>.
- Marentič Požarnik, Barica idr. (2011): *Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Okoljska vzgoja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Sund, Per; Gericke, Niklas (2020): Teaching contributions from secondary school subject areas to education for sustainable development – a comparative study of science, social science and language teachers. *Environmental Education Research*, 26(6), 772–794. Dostopno na: <https://doi.org/10.1080/13504622.2020.1754341>.

Opomba

Revija *Vzgoja* je posvetila dve žariščni temi vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj (številki 36/2007 in 46/2010).

Ne mi razlagat, povej mi odgovor

■ **Dušan Krnel**, dr., je izredni profesor za didaktiko naravoslovja na *Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani*. Njegovo raziskovalno področje je razvoj naravoslovnih pojmov pri otrocih in z njim povezane učne strategije. Je avtor učbenikov in priročnikov za zgodnje učenje naravoslovja.

»Ne mi razlagat, povej mi odgovor,« je pogost odgovor otrok ob poskusu razlage odraslih. Preprosta razlaga, zakaj tak odgovor, je ta, da so otroci pragmatični in jih zanima le odgovor, da dokončajo nalogo, ali pa iščejo odgovor na vprašanje, ki so si ga sami zastavili.

Foto: Petra Duhannoy

Seveda tudi taki odgovori brez razlage, ki bi nove informacije povežala v obstoječo pojmovno mrežo, vsaj začasno ostanejo v otroških glavah. Nekateri se morda celo povežejo v obstoječo pojmovno mrežo in s tem razširijo znanje. Večinoma pa ostanejo na 'obrobju' in sestavljajo zbirko nepovezanih informacij, ki jih lahko imenujemo tudi 'šolsko znanje'. To je znanje, ki je namenjeno le zadostitvi ob preverjanju in ocenjevanju, ne pa znanje, ki bi ga uporabljali v realnem življenju. Tako nastaneta dve strukturi znanja. Osebno znanje, ki je plod lastnih izkušenj in spoznanj, ter 'šolsko znanje'.

To, da osebno znanje z različnih področij nastaja že zgodaj v otroštvu, je dolgo znano in zlasti konstruktivistične smeri v izobraževanju poudarjajo njegov pomen tudi v kasnejšem učenju. Na področju naravoslovja mnoge raziskave že nekaj desetletij odkrivajo bogastvo otroških predstav, razlag in pojmov (Driver in drugi, 1994). V literaturi se navajajo kot naivni, intuitivni ali alternativni pojmi, ki pa se z utrjevanjem pogosto razvijejo v napačna pojmovanja (*misconceptions*). Ker pa so produkt osebne konstrukcije, so ta pojmovanja pogosto precej trdna in jih je težko preoblikovati v naravoslovno ustrežnejša.

Poleg konstruktivističnih teorij o konstrukciji pojmov, ki večinoma izhajajo iz teorij Piageta, pa se pojavljajo tudi teorije o tem, da že mlajši otroci oblikujejo ne le pojme, ampak širše posplošitve, ki jih lahko imenujemo kar teorije (Karmiloff Smith, 1995). Seveda so te teorije na ravni, ki ne omogoča njihove artikulacije, pa vendar jih otroci uporabljajo. Ilustrativen primer, ki ga Anette Karmiloff Smith podaja s področja naravoslovja, je naslednji. Otroci so morali poiskati pravo lego deščice, da je obstala na ozki podlagi. Deščica, uporabljena pri tem poskusu, je bila na enem koncu obtežena, vendar se to ni videlo; težišče torej ni bilo na sredini. V tej raziskavi so odkrili, da mlajši otroci (2–3 leta) postavljajo deščico v različne lege in nekaterim jo tudi uspe uravnesiti. Otroci od 4. do 6. leta pa imajo že intuitivno teorijo o težišču, ki mora biti na sredini deščice, zato jo vedno znova postavljajo na sredino. Ker jim to ne uspe, kmalu odnehajo. Starejši otroci (8–10 let) prav tako začnejo s teorijo o težišču na sredini, ko pa jim to po več poskusih ne uspe, premikajo deščico, dokler ne ujamemo ravnovesja. Dobro raziskane so tudi teorije o plavanju in potapljanju (plavajo majhni, veliki potonejo), o zvezi med velikostjo in težo (veliki predmeti so težki), o neohranjanju snovi (snovi pri sežigu izginejo), o tem, kaj je živo (lastnost živega je gibanje) idr.

Bogata je tudi literatura, ki potrjuje zvezo med filogenezo (zgodovinski razvoj) in ontogenezo (osebni razvoj) nekaterih naravoslovnih pojmov (Matthews, 1994). Analogno lahko postavimo tudi hipotezo o podobnosti med razvojem znanstvenih teorij in osebnih

teorij. Raziskave dokazujejo, da se tudi teorije otrok upirajo spremembam, čeprav dejstva dokazujejo drugače. Otroci si izmišljajo dokaze ali potvarjajo dejstva za potrditev svojih teorij. Zahteven pojem je na primer kondenzacija. Na vprašanje, od kod kapljice na zunanji steni steklenice, otroci odgovorijo, da se je pravkar zmočila, in pogledajo v nebo. Podobno kot po teoriji Kuhna o znanstveni revoluciji je potrebnega kar nekaj časa in novih izkušenj, da otroci staro teorijo zamenjajo z novo.

Na odgovor »Ne mi razlagat, povej odgovor« torej lahko pogledamo v luči preverjanja teorije ali pojmovne sheme, ki jo je otrok oblikoval. Če odgovor ali dejstvo potrjuje teorijo, je seveda sprejet. V nasprotnem primeru pa pristane v zbirki neurejenih in nepovezanih informacij. Enako kot pri znanstvenih revolucijah je tudi v tem primeru potrebnih več dokazov, da se stara osebna teorija zamaže in nadomesti z novo. Pri tem je seveda pomembno, da so novi dokazi in izkušnje pridobljeni po drugačni poti, kot nastaja osebna konstrukcija, in sicer na znanstveni način. To pa omogoča le dober pouk naravoslovja, ki ne spregleda naivnih pojmov in osebnih teorij.

Zanimive so tudi razlage izvora napačnih pojmovanj, kar sta raziskovali Ruth Stavy in Dina Tirosh (2000). V knjigi o nastajanju intuitivnih pravil dokazujeta, da otroci že zgodaj oblikujejo nekaj preprostih, a zelo uporabnih pravil, ki jih uporabljamo tudi odrasli. Otroci naj bi že zgodaj sprejeli pravila, ki nastanejo drugače, kot to razlagajo tradicionalni konstruktivisti Piageteve šole. Tu naj bi se pojmi oblikovali po matematično-logični poti, kjer se po konkretnih izkušnjah razvijajo miselne operacije, ki se hierarhično stopnjujejo. Napačna pojmovanja otrok razlagajo z nerazvitimi miselnimi operacijami (reverzibilnost, kompenzacija, konzervacija), s slabim razlikovanjem med intenzivnimi in ekstenzivnimi lastnostmi, z nediferenciranimi pojmi oziroma s prevlado neposrednih zaznav (percepcije) nad miselnimi operacijami. Vse skupaj naj bi potekalo bolj kaotično, a vendar se iz tega razvije nekaj splošnih pravil, ki omogočajo razlago mnogih sicer različnih pojavov.

Eno od takih pravil naj bi bilo: več A, več B. Pri primerjanju dveh vlakcev, ki imata različno hitrost in zato v istem času naredita različno pot, je bil pogost odgovor, da hitrejši vlak vozi dlje časa. Piaget bi to razložil z nediferenciranimi pojmi – čas, pot in hitrost. Lahko pa je uporabljeno pravilo: več A, več B (daljša pot, daljši čas).

Pri segrevanju tekočin, pa tudi trdnih teles, se nekoliko poveča njihova prostornina. Večina otrok v starosti od 6 do 10 let meni, da se s povečanjem prostornine poveča tudi masa tekočine ali trdnega telesa, torej več A, več B. Tretji primer: če v isti kozarec vlijemo dve enako sladki pijači, bo za otroke pijača v tem kozarcu tudi bolj sladka; zopet več A, več B.

Kako uiti iz tesnega objema naivnih teorij in pravil? Tako kot v teoriji znanosti so potrebni novi in novi dokazi, ki stare teorije spodbijajo. Pomembno pa je, da so ti dokazi pridobljeni na znanstveni način. S tem otroci ne spreminjajo le svojih teorij in pravil, ampak tudi poti, po katerih nove teorije nastajajo.

Katere dejavnosti pa so primerne in kako odkrivati nove, drugačne zakonitosti in teorije? Prav z namenom razvijanja drugačnega razmišljanja izven utečenih pravil so v pedagogiki reggio uvedli pojem 'inteligentni materiali' (Giudici in Rinaldi, 2001). Inteligentni materiali so pravzaprav snovi in predmeti, ki vabijo k postavljanju vpra-

šanj ter spodbujajo radovednost in eksperimentiranje. Inteligentni materiali vzdržujejo ravnovesje med enostavnostjo in kompleksnostjo, vzbujajo začudenje in navdušenje, zato se otroci tako radi vrnejo k njim. To so materiali, ki ne usmerjajo neposredno, temveč odpirajo vprašanja, izvabljajo hipoteze in vzbujajo željo po eksperimentiranju. Podobno kot materiali oziroma snovi nastopajo tudi pojavi. Tako lahko v literaturi o reggio pedagogiki zasledimo 'inteligenco luž' ali 'inteligenco senc'. Ta se kaže v tem, da luže vzvalovijo, ko vanje vržemo kamen, ali da v luži lahko zagledamo svojo podobo tako kot v zrcalu. Skupna značilnost inteligentnih pojavov in snovi je njihova dvojna narava. Po eni strani so konkretni, po drugi strani pa so lahko precej abstraktni. Vodo lahko prelivamo, se z njo umivamo in jo pijemo, če pa jo pustimo v odprti posodi ali razlito v lužo, čez čas izgine. Kam je šla? V kaj se je spremenila? Pojavi in lastnosti snovi so lahko predvidljive, včasih pa se ravna po svojih zakonitostih. Senca sledi gibom otroka, vendar je vedno obrnjena po svoje. Čeprav je največkrat na tleh, je ne more odlepiti od svojih nog. To, kar opredeljuje tako inteligentne snovi kot inteligentne pojave, je nasprotje med konkretnimi, neposredno zaznavnimi lastnostmi in skritimi ter zato bolj abstraktnimi lastnostmi. Inteligentne snovi in inteligentni pojavi so tisti, ki se iz običajnega lahko spremenijo v nepredvidljivo in sprožijo razmišljanje izven ustaljenih teorij in pravil ter ga s tem lahko spreminjajo.

Literatura

- Driver, Rosalind; Squires, Ann; Rushworth, Peter; Wood-Robinson, Valerie (1994): *Making Sense of Secondary Science: Research into Children's Ideas*. London: Routledge.
- Giudici, Claudia; Rinaldi, Carla (ur.) (2001): *Making Learning Visible*. Reggio Emilia, Italy: Reggio Children srl.
- Karmiloff Smith, Annette (1995): *Beyond modularity: A Developmental Perspective on Cognitive Science*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Matthews, Michael Robert (1994): *Science Teaching: The Role of History and Philosophy of Science*. London: Routledge.
- Stavy, Ruth; Tirosh, Dina (2000): *How Students (Mis-) Understand Science and Mathematics: Intuitive Rules*. New York, Columbia University: Teachers College Press.

Foto: Peter Prebil

Poučevanje, osredotočeno na učenca in avtentičnost učne situacije

Primer francoščine kot tujega jezika

■ **Meta Lah**, dr. znanosti s področja jezikoslovja, je izredna profesorica za didaktiko francoščine na *Oddelku za romanske jezike in književnosti na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani*. Osrednje področje njenega dela in raziskovanja je didaktika francoščine kot tujega jezika. Spremlja tudi študentke in študente na pedagoški praksi.

Na področju poučevanja tujih jezikov so strokovnjaki o vlogi, ki jo učenec¹ igra v procesu poučevanja/učenja, začeli bolj podrobno razmišljati v 70. letih prejšnjega stoletja. Če je bil prej učenec pri jezikovnem pouku večinoma pasiven sprejemnik in izvrševalec učiteljevih napotkov, se je s komunikacijskim pristopom to zelo spremenilo.

Kot navajajo avtorji *Slovarja didaktike francoščine kot tujega/drugega jezika*, se je učenca s tem pristopom začelo obravnavati kot posameznika s specifičnimi lastnostmi, potrebami in željami. Hkrati se je drugače opredelila tudi njegova vloga v procesu poučevanja/učenja in njegov odnos z učiteljem, začeli so razmišljati o avtonomiji, kar je pomenilo, da je bilo treba učencu omogočiti samostojno delo in ga zanj opremiti s potrebnimi znanji in strategijami. Pri pouku tujih jezikov so v tem obdobju začeli govoriti tudi o kognitivnih razlikah med učenci (načinu razmišljanja, predstavah, potrebah, motivaciji, učnem stilu in strategijah, ki jih uporabljajo), pa tudi o razlikah v jezikovnem znanju (učencem vmesnem jeziku in rabi komunikacijskih ciljev) (Cuq, 2003: 21).

V istem obdobju so začeli razmišljati tudi o avtentičnosti pouka. Učitelji so učencem skušali čim bolj približati deželo ciljnega jezika, tako da so v razred prinašali različne predloge, ustvarjene za rojene govorce jezika, ki so se ga učenci učili. Ker so bili to časi,

ko je bil svetovni splet še v povojih, smo se učitelji jezikov iz držav 'našega jezika' vračali s polnimi kovčki predlog, ki smo jih kasneje lahko uporabili pri pouku. Na postajah metroja smo se založili z načrti Pariza, v trgovinah smo zbirali račune, včasih je z nami iz kakšne restavracije odšel tudi jedilni list. V razred smo prinašali tudi krajša in daljša književna besedila. V povezavi s potrebami učencev pa se je začelo razmišljati tudi o avtentičnosti učnih situacij in o tem,

kako pouk jezika narediti čim bolj smiseln in s tem učence dodatno motivirati.

Predstavili bomo dve dejavnosti za poustvarjanje avtentičnih situacij pri pouku tujega jezika: *globalne simulacije* z začetkov komunikacijskega pristopa (70. leta 20. stoletja) in *opravila*, ki jih je prinesel Skupni evropski okvir za jezike (SEJO, 2001). Med obema dejavnostma bo torej približno trideset let potovanja v času; izbrali pa smo ju iz dveh razlogov: globalne simulacije so premalo znane, sploh slovenskemu bralcu, opravila pa so gotovo eden najbolj pomembnih konceptov SEJA.

Globalne simulacije so nekakšen podaljšek in nadgradnja igre vlog, ki se je začela pogosteje uporabljati s komunikacijskim pristopom. Zamislili so si jih v okviru BELC-a (Bureau d'études pour les langues et les cultures), institucije, ki vse od 50. let prejšnjega

stoletja predstavlja glavno jedro sprememb na področju francoščine kot tujega jezika, po poletnih šolah za učitelje pa jo pozna tudi marsikateri slovenski učitelj. V 70. letih prejšnjega stoletja si je ekipa takratnega direktorja BELC-a, Francis Debyserja, zamislila aktivnost, ki bi »v šolski prostor pripeljala resnični svet« (Yaiche v Cuq in Gruca, 2002: 419). Globalna simulacija se mora odvijati v namišljenem zamejenem kraju, avtorji za odraslo publiko na primer predlagajo otok, stanovanjsko hišo, bolnico ali vas. V razredu učenci nato poustvarijo izbrano okolje: izberejo si identiteto ter tipično francosko ime in priimek, si zamislijo odnose med udeleženci, definirajo, kako in kje živijo, kakšni so njihovi hobiji itd. Učitelj vse jezikovne strukture poda tako, kot bi se jih podalo v realni situaciji. Dejavnost bi morala trajati vsaj 40 ur, učenci pa naj bi torej simulirali, da »živijo nekje drugje in so nekdo drug« (prav tam). Sama sem ravno na eni od BELC-evih poletnih šol imela srečo, da sem aktivno izkusila globalno simulacijo na temo vasi. S kolegi smo si najprej izbrali tipična francoska imena. Dodeljena mi je bila vloga vaške slaščičarke, imela sem, če se prav spomnim, tudi hčer, ki jo je igrala poljska kolegica. Vse slovnične teme smo razložili s pomočjo situacij, ki bi bile mogoče v pravi vasi: delni člen na primer tako, da je eden od vaščanov prišel do mene, slaščičarke, in me prosil za recept za slaščico (v receptih so ponavadi rabljeni prav ti členi). Zaradi omejenega časa nismo uspeli izvesti predvidenega števila ur, a smo imeli vsi sodelujoči po opravljeni simulaciji dober občutek – da smo namreč jezik usvajali v situaciji, ki (kolikor je to mogoče v razredu) ponazarja naravno. Seveda smo se morali učitelji živeti tudi v vlogo učencev, vendar je bila izkušnja na tak način najbolj nazorna in dragocena.

Globalne simulacije se v svetu še izvajajo; pri nas žal ne, saj je šolski prostor z učnimi načrti premalo prilagodljiv, da bi si učitelji to lahko privoščili oziroma bi to od njih zahtevalo preveč razmisleka o tem, kako z globalno simulacijo nadomestiti učbenik. Taka aktivnost bi bila primerna za tečaj, še posebej za tečaj francoščine kot jezika stroke; z učenci iz medicinske stroke bi, na primer, lahko izpeljali simulacijo bolnišnice. Kot drugi primer avtentične in na učenca usmerjene dejavnosti pri pouku tujega

jezika navedimo *opravilo*. Kot je zapisano v Skupnem evropskem okviru za jezike, so opravila »po svoji naravi izjemno raznovrstna in lahko vključujejo jezikovne dejavnosti v manjšem ali večjem obsegu, na primer ustvarjalne dejavnosti (slikanje, pisanje zgodb), dejavnosti, ki temeljijo na spretnostih (popravljanje ali sestavljanje nečesa), reševanje problemov (sestavljanje, križanka), rutinske transakcije, igranje vlog v igri, sodelovanje v razpravi, predstavitvi, načrtovanje poteka akcije, branje in odgovarjanje na sporočila itn. Opravilo je lahko razmeroma preprosto ali izredno kompleksno« (slovenski prevod SEJO, 2011: 181). Če poenostavimo, gre pri opravilih pri tujem jeziku za to, da se naučeno čim prej uporabi v čim bolj avtentični situaciji, s čimer se osmisli učenje ter učenca motivira. Opravila so prisotna v vseh novejših učbenikih za francoščino, ponekod jih pomenjujejo prav *opravila* (*tâches*), drugod pa *projekti* (*projets*). Dva primera iz učbenika *Cosmopolite 1* (2017): učenci morajo pripraviti fotoroman, v katerem se predstavijo drugim (str. 52), učenci pripravijo slušni ali videoposnetek, v katerem spregovorijo o svoji izkušnji z učenjem francoščine; ta posnetek nato objavijo na spletni strani šole (str. 160). Opravilo bi bilo lahko tudi priprava palačink ali tradicionalne francoske sladice (božičnega debela), priprava kratkega vodiča po domačem mestu, priprava videospota za promocijo francoščine – prav take naloge so se pred nekaj leti z velikim navdušenjem lotili na nekaterih slovenskih

osnovnih šolah in gimnazijah. Pri vseh naštetih dejavnostih se naučeno pri pouku konkretno uporabi v praksi.

Naj ta kratek zapis sklenem z mislijo, da imamo učitelji tujih jezikov, kar se tiče osredotočenosti na učenca in avtentičnost učnih situacij, morda nekoliko lažjo nalogo kot učitelji nekaterih drugih predmetov. Vsaj od uveljavitve komunikacijskega pristopa dalje (skoraj petdeset let) se namreč jezik poučuje tako, da se naučeno začne uporabljati čim prej in v čim bolj smiselnih ter življenjskih situacijah. Učence skušamo prav tako navajati na to, da se jezik usvaja tudi izven šolskega okolja, kar je v času svetovnega spleta veliko bolj preprosto, kot je bilo prej.

Ob koncu bi se s hvaležno mislijo želela spomniti profesorice Marentič Požarnik, ki je na različnih posvetih ponavadi pripomnila: »Pri tujih jezikih pa delate zanimive reči.« Hvala, profesorica, da ste opazili, nas opremljali z vedenjem o različnih možnostih na učenca osredotočenega poučevanja in nas opogumljali, da smo na pravi poti. ◀

Literatura in viri

- Cuq, Jean-Pierre; Gruca, Isabelle (2002): *Cours de didactique du français langue étrangère et seconde*. Grenoble: PUG.
- Cuq, Jean-Pierre (ur.) (2003): *Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde*. Pariz: CLE International.
- Hirschprung, Nathalie; Tricot, Tony (2017): *Cosmopolite*. Pariz: Hachette.
- *Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje* (2011). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Urad za razvoj šolstva.

Opomba

¹ Besedi *učenec* in *učitelj* sta v prispevku rabljena za učenke/učence in učiteljice/učitelje. Dosledna raba obeh oblik bi besedilo naredila težko berljivo.

V šolah bo treba ljubezni do domovine in države posvetiti več pozornosti

Naš pogovor: dr. Jurij Kunaver

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Na moji prvi diplomi iz leta 1978 (Pedagoška akademija) je podpisan dekan dr. Jurij Kunaver. Znanstvenik, naravoslovec, geomorfolog, specializiran za visokogorski kras, površinsko morfologijo in visokogorske jame, pedagog, dekan Pedagoške fakultete, upokojeni redni in zaslužni profesor Univerze v Ljubljani. Zvedav popotnik, garač, skromen, spoštljiv, pogumen in topel človek. Eden redkih, ki danes s ponosom reče, da je oče njegov vzornik. Srečala sva se v Radljah ob Dravi na prvi mednarodni konferenci Vzgoja za ljubezen do domovine in države (23. 11. 2019), ki jo je organiziralo Društvo katoliških pedagogov Slovenije. Našla sva veliko skupnih točk in nekaj skupnih ciljev. Vabilu na pogovor za našo revijo se je rad odzval.

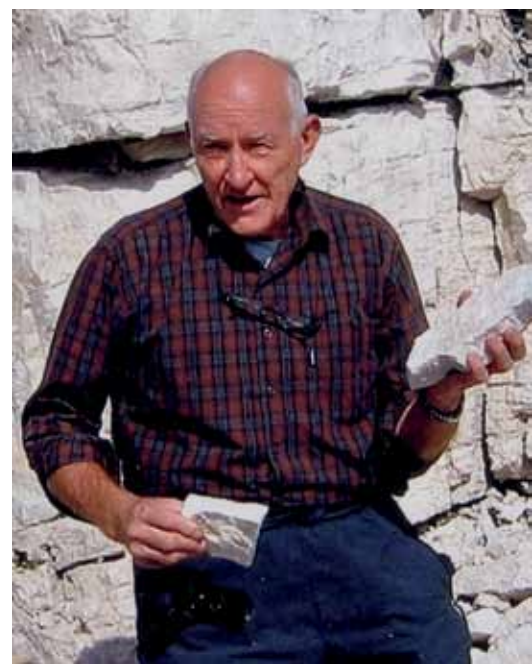
Česa se najbolj spominjate z lanske konference v Radljah ob Dravi?

Vtisi s konference so bili različni, sami dobri. Imponiralo mi je zlasti to, da ste izbrali za kraj konference podeželje, lep in vsestransko razvijajoč se kraj, kjer živijo zavedni in podjetni sodržavljeni. Z gostoljubnostjo in širino se s tem ni izkazala samo tamkajšnja osnovna šola in njeni učitelji, ampak ves kraj. Sklenil sem, da se še vrnem. In sem se, sredi preteklega poletja, z namenom, da pripravim ekskurzijo Tretje univerze.

Kako svojo domovino navadno predstavite tujcem?

Vprašanje je umestno, saj si nehote v zadregi, ko sediš poleg kolegov iz mnogo večjih držav in zastopaš eno najmanjših evropskih držav; in to v času takoj po osamosvojitvi, ko je bilo včlanjenje v EU še daleč. Tujci so se zanimali za nas, še bolj

oni iz večjih, manj iz manjših držav. Slovenijo oziroma slovenske geografe sem zastopal na mednarodnem geografskem kongresu v Washingtonu leta 1992, ko smo postali polnopravni člani. Takrat je bila sprejeta pomembna Mednarodna listina o geografski vzgoji in izobraževanju, na katero se odslej naslanjamo v dokazovanju pomembnosti našega predmeta. V stroki smo se takrat veliko ukvarjali s t. i. evropsko dimenzijo pouka geografije. Vse to je bilo povezano s takratnim izjemnim predsednikom Mednarodne komisije za geografski pouk in vzgojo, Nemcem Hartwigom Haubrichom. Njegov neposredni in prijateljski odnos – tudi do nas, Slovencev – še vedno navdihuje. Nekaj dni po sprejemu Slovenije v EU, 6. maja 2004, je prišel na simbolični obisk v Slovenijo, ki ni bil edini. Zaradi velikih zaslug za šolsko geografijo je bil deležen vsestranske pozornosti in mnogih priznanj, tudi našega Kocenovega.

Ljubezen do domovine ste prejeli doma, ob starših.

Iz otroštva se spomnim zlasti številnih izletov in bivanja v naravi, med podeželskimi ljudmi. Tudi med kmeti v ljubljanski okolici sem preživel kar nekaj časa. Bil sem še ne dvanajstleten otrok, ko sem že držal v roki motiko in na koncu njive oprezoval, ali sem bil dovolj hiter in priden pri delu. To mi je koristilo in me krepilo. To, kar smo počeli doma po vojni, je bilo za tiste čase zagotovo nekaj posebnega. Moja starša sta bila predvojna skavta in sta nas štiri otroke vzgajala v ljubezni do narave, v skromnosti in iznajdljivosti. Tega, kar imamo danes, izobilja, možnosti izbiranja skoraj brez omejitev, nekoč ni bilo. Hrana iz nahrbtnika, na počitku pa kuhanje na odprtem ognju, še najpogo-

steje na kuhalniku. V gostilno nisem stopil vse do obdobja študija.

Narava vas je osvojila. Posvetili ste ji tudi znanstveno kariero.

Morda je bilo najbolj vznemirljivo to, da sem si izbral za torišče svojega dela in zanimanja odmaknjen visokogorski svet, ki se ga na tak način še nihče ni lotil. Zgledi so me vlekli. Skušal sem jih še dopolniti in biti še boljši. Takega oziroma podobnega apnenčastega, kraškega visokogorskega sveta je drugod po Alpah še veliko, zlasti v severni Avstriji. Vpisal sem se med raziskovalce tega zanimivega okolja in se uveljavil tudi v mednarodnem pogledu. Zelo oprijemljivih materialnih koristi človeštvo od tega nima, razen znanstvenih, ker je to t. i. 'nekoristni' svet. Zelo pomembno pa je, da čim več vemo, kako diha narava, da jo cenimo in varujemo. Visokogorski svet je človek še najmanj spremenil in uničil, vsaj pri nas. Če narave ne poznaš, je ne boš varoval, si pa hkrati s tem žagaš vejo, na kateri sediš. Zato ima spoznavanje in poznavanje slehernega kotička, če je še tako odmaknjen, tem pomembnejšo vlogo. V zadovoljstvo in uteho mi je, da so za menoj v visokogorje prišli jamarji, ki prodirajo vse globlje v podzemlje. Ko stremijo za športnimi dosežki in hkrati odstirajo tančico z zadnjih še neznanih območij na zemlji, so sposobni zbirati tudi gradivo za znanstvene raziskave in se hkrati zavzemati za varstvo okolja. Na prostranstvih Kaninskega pogorja sem bil pred desetletji še 'samoten jezdec', danes pa je tam zaradi jamarjev in smučarjev precej bolj živahno. V visokogorski naravi sem nekoč imel popoln mir pred tegobami vsakdana. Tudi nadzirati me ni mogel nihče. Trudim se, da bi ta enkrat, od zunanjih sil preoblikovan kamnit svet ter občutljivo floro in favno čim bolj približal javnosti. Temu je namenjena najvišja učna pot na Prestrelje-niških podih v Kaninskem pogorju.

Kako vas je ljubezen do geografije zaznamovala?

Geografija kot veda o človeku posreduje informacije o prostoru. O tem, kaj je za prvim in drugim gričem in kaj je onstran oceanov in gorovij. Človekovo zanimanje za prostor izvira iz pradavnine. Je nekaj prvobitnega. Upam si reči, da je človeka geografski pro-

stor zanimal prej, preden je začel razmišljati o mnogih drugih stvareh. To dokazuje zlasti postopno, a vztrajno širjenje človeka na nova, nenaseljena območja. Brez tega zanimanja, najbrž človekove nagnonske težnje, svet ne bi bil tako obljuden, kot je danes. Človek si še vedno izbira za življenje ugodnejše in lepše kraje, če se mu le ponudi pri-

Želel bi, da bi si vsi slovenski vzgojitelji, brez razlike, čim bolj prizadevali slovensko zemljo, zgodovino in človeka mladim približati tako, da bi bili vse življenje ponosni nanjo.

ložnost. Geografija me je zaznamovala z geografsko radovednostjo, kar se pozna tudi v nagnjenosti k potovanjem. Trudim se, da delček svojih doživetij delim še s kom, npr. s slušatelji *Tretje univerze*. Širjenje geografskega obzorja je podobno učenju tujih jezikov. Spoznaš drugačno naravo od tiste, ki te vsakodnevno obdaja, drugačne ljudi, drugačne navade in način življenja. To človeka bogati.

Bolj ko se svet globalizira, bolj raste ljubezen do lokalnega.

Ljubezen do lokalnega me je zaznamovala že zgodaj, zato sem velik prijatelj podeželja, zlasti tistega, ki ni preveč spremenjeno zaradi vsesplošnega razvoja. V tradicionalnem slovenskem podeželskem okolju, kolikor ga je še ostalo, še vedno naletimo na prijaznost in gostoljubnost, medtem ko se v suburbanem okolju z visokimi plotovi obdanih individualnih hiš vedno bojiš, da naletiš na koga, ki ga nehote motiš. Nekje v okolici Ljubljane sem hotel čisto slučajno odvreči vrečko smeti v zasebni smetnjak. Ni bilo hujšega!

Z domovino je vedno najprej povezan tudi jezik. Kako doživljate svoj, slovenski jezik?

Podeželja si ni mogoče predstavljati brez jezika, natančneje, brez klenih slovenskih narečij. Vsa slovenska narečja so mi pri srcu, saj so mi prišla v ušesa na številnih izletih in strokovnih ekskurzijah ter pri terenskem delu. Nekatera še posebej, kar je povezano

s pogostostjo obiskovanja posameznih območij. Zato se najbolj doma počutim na Bovškem, v Bohinju, na Krasu, v Cerkniški dolini in na Blokah, v Poljanski dolini ob Kolpi, za Bežigradom, kjer sem doma, in ob bližnji Savi, na Ponikvi pri Šentjurju in v Cerkvenjaku v Slovenskih goricah, pa še marsikje. Seznam krajev ni kratek, saj sem Slovenijo prekriziral po dolgem in počez. Pri marsikaterem posamezniku razpoznam, kje biva, če le spregovori. Imam razvit posluš za to. Kakšnih dvanajst slovenskih narečij znam ločiti. Tudi beneškoslovenska so med njimi. Na Bovškem, kamor pogosto hodim, je v vasi živel možakar, doma iz Bele v Breginjskem kotu, kjer že govorijo podobno kot v bližnji Benečiji. Po Vinkovi smrti, tako mu je bilo ime, ko sem začel pogosteje zahajati v Nadiške in Terske doline, mi je v uho včasih prihajala melodija njegovega breginjskega narečja.

Danes mladi vse manj poznajo 'pisno izražanje', saj večinoma vadijo 'tipkano izražanje'.

Vsak mlad Slovenec bi moral dobro obvladati knjižno slovenščino. Te se naučimo le, če v njej tudi pišemo, a najbrž ne na računalnik. Pogovorna slovenščina, še posebej tista, ki jo uporabljajo mladi na pametnih telefonih, je, kolikor lahko sodim, neke vrste spakedranščina. Razumem, da je to posledica sedanje situacije in navad. Na področju jezika se je vedno pojavljalo nekaj novega, zlasti na ravni slenga. Avantgarda tega so bili navadno mladi. Beseda »imeti krompir« ali celo »imeti vroč krompir« je na primer skovanka izpred štiridesetih, petdesetih let, ki smo jo takrat sprejeli z obema rokama. Vedno pa ostane le knjižni jezik tisti, ki nam je vsem Slovincem skupen.

Zakaj je pomembno, da univerze ohranijo predavanja v slovenskem jeziku in se ne zadovoljijo z angleščino?

V mojih časih to vprašanje še ni bilo tako aktualno, a je živo že nekaj časa. S težnjo po večjem mednarodnem priznavanju in uveljavljanju posameznih fakultet in njihovega študijskega procesa ter vabljenju tujih študentov postajajo tovrstne želje vse glasnejše. Taka praksa je v večjih državah s precej večjim številom univerz pogost pojav. Toda

specifične slovenske razmere ne govorijo za to, da bi morali kar množično pristajati na predavanja v angleščini. Nisem povsem proti, vendar zdrava pamet opozarja, da mora v Sloveniji imeti absolutno prednost slovenščina in samo slovenščina.

Zakaj je pomembno, da se pri slovenščini, geografiji, zgodovini in drugih predmetih govori o Slovencih v zamejstvu?

Skrb za Slovence v zamejstvu in izseljence bi morala biti neke vrste skupni imenovalec vsega naroda. A ni, ker je teh vsebin v naših učnih načrtih premalo. To sem še posebej poudaril v svojem lanskem referatu. Napisal sem: »SedANJI položaj Slovencev v Beneški Sloveniji je lahko eden najboljših preizkusnih kamnov, kaj o tem oddaljenem koščku slovenske zemlje vedo slovenski učitelji, njihovi učenci ter njihovi starši. Kdor ve kaj več o tem, mu je jasno, da Beneški Slovenci potrebujejo več naše pozornosti in solidarnosti, ker so zgled neupogljivosti in zvestobe svoji zgodovini, predvsem pa svojemu

jeziku in kulturi.« Ta dva stavka povesta vse. Predvsem to, da nikoli ne bo dovolj našega zanimanja in skrbi zanje.

Kakšen je vaš odnos do Slovencev za mejo in izseljenih rojakov?

To je razvidno iz mojih dejanj in ravnanj. Ne morem se ravno pohvaliti z obilico objav, razen v knjigi *Terske doline* pod uredništvom Milene Kožuh, ki je izšla leta 2006, ob tridesetletnici furlanskega potresa. Tudi v Slovenski matici sem si prizadeval za čim pogostejšo navzočnost problematike Beneških Slovencev. Imel sem veliko predavanj na to temo, tja sem vodil tudi ekskurzije *Tretje univerze*. A Beneški Slovenci si zaslužijo še mnogo več pozornosti.

Vsak učitelj vzgaja tudi za ljubezen do domovine in države.

Ni mladega učitelja, ki bi bil za to nalogo takoj polno usposobljen. V tem smislu bi se bilo dobro meddisciplinarno in strokovno pogovoriti, vendar na strogo enakopravni podlagi.

Kako gledate na 30-letnico odločitve za samostojno državo Slovenijo?

Na to gledam s ponosom, saj sem tudi sam oddal glasovnico za samostojno državo Slovenijo. Drugačne odločitve skoraj ni moglo biti. Ali pa smo si državo predstavljali tako, kot je sedaj, je drugo vprašanje. Na predvečer vojne za Slovenijo, 24. junija 1991, ko smo razglasili samostojnost, sem se udeležil tudi proslave na Trgu republike. Občutki, ki so me prevevali takrat, so bili mogočni. Iz Bežigrada sem se na prizorišče pripeljal s kolesom, ker drugače v tistem napetem vzdušju skoraj ni bilo mogoče. Bil sem sicer rezervist bivše vojske, a sem se bil pripravljen ponuditi tudi teritorialni obrambi, če bi bilo potrebno. Glede plebiscita in celotnega procesa osamosvajanja imam zadržke samo takrat, kadar preveč začnejo izstopati interesi posameznikov ali skupin, zlasti če se namerno pozablja na slovensko preteklost in zgodovino, povezano s podobnimi oziroma istimi hotenji. V ozadju takih in podobnih prelomnih dogodkov je vedno narod. Tako in nič drugače je bilo tudi pri plebiscitu.

Kako doživljate domovino in kako državo?

Govorimo o ožji in širši domovini. Tisti znotraj in oni zunaj državnih meja. Morda obstaja ali pa se oblikuje tudi pojem najširša domovina v smislu Evropske unije. A to je politična tvorba, podobno kot država. Beseda domovina izhaja iz dóma, tam, kjer sem doma; to je lahko torej tudi najožja domovina v smislu ožje pokrajine, v kateri živim. Morda je to nekoliko preveč geografsko? »Domovina je ena, vsem dodeljena ...« je rekel pesnik. Nedotakljiva, sveta in neprecenljiva vrednota za večino zemeljskega prebivalstva. Majhnim, tudi ogroženim narodom pomeni še največ, zato je vredna največjega žrtvovanja. Drugače je z državo, ki se prostorsko lahko v celoti identificira z domovino ali pa tudi ne. Tako je v primeru države Slovenije, v katere obsegu žal ni vseh območij, poseljenih s Slovenci.

Zakaj je pomembno gojiti tudi ljubezen do države?

Tudi država je vredna naše pozornosti, spoštovanja in sodelovanja. Tega zaradi takega ali drugega razloga, tudi osebne prizadetosti, žal ne srečujemo vedno. Nekoč sem slišal mlajšega občana, ki so mu predpisi pristrigili peruti, ki mi je zabrusil, da ga je sram, ker živi v taki državi. Nisem ga povsem razumel in mu tudi nisem ugovarjal, vsaj ne tisti trenutek. Žal mnogi pričakujejo od države, ki je, lahko bi rekli »organiziran podaljšek domovine«, veliko preveč. Sami pa ji niso pripravljeni dati ničesar, tudi naklonjenosti in ponosa ne. Tako ljubezni do domovine kot tudi do države bo treba v šolah posvetiti še več pozornosti, zato da bi še bolj držali skupaj in da bi vsem nam bilo še bolje.

Kako bi prišli do večjega spoštovanja in sodelovanja v naši državi?

Za to bi bilo dobro več splošnega konsenza, splošnih vrednostnih usmeritev, več pozornosti in odgovornosti do načina medsebojnega komuniciranja ter spoštovanja različnih stališč. Trenutno smo glede tega precej nizko, zmerjanja je bistveno preveč. Družabna omrežja omogočajo, da pod

psevdonimom in brez odgovornosti za svoje ravnanje lahko vsak uporablja povsem nesprejemljive izraze in pljuva na kogarkoli. S tem osebno ne soglašam in nikoli ne bom. To bi se moralo spremeniti. Skrbeti bi morali za višjo raven medsebojnih odnosov. Tudi na cesti, ko se vate zaletavajo nevezgogeni uporabniki pametnih telefonov. Pogosto se vprašam, ali je od bontona sploh še kaj ostalo!

O čem najraje govorite, ko govorite o svoji domovini?

Vedno sem bil ponosen na lastno domovino, enako tudi državo. Razumljivo, domovino zelo dobro poznam, ne sicer vsakega kotička, a skoraj vsakega. Približno vem, kaj me tam čaka, a dejanska stvarnost je še zanimivejša in lepša. Naj bo to naš primorski Kras ali pa prekmurske ravnice. Povsod se

govori slovensko, marsikje ti ponudijo šilce močnega, kozarec vina ali vsaj tolkovec. Take domačnosti drugod po svetu nisem srečal. Želel bi, da bi si vsi slovenski vzgojitelji, brez razlike, čim bolj prizadevali slovensko zemljo, zgodovino in človeka mladim približati tako, da bi bili vse življenje ponosni nanjo. Vem, da je to zahtevna naloga, prepričan pa sem, da na tem področju še zdaleč nismo naredili vsega. Vsega, na kar sem kot državljan Slovenije ponosen, je veliko preveč.

Katero je vaše temeljno modrostno vodilo?

Spet so tu zgledi. A pot, ki sem jo prehodil, je moja lastna, dokaj originalna. Veliko izkušenj imam iz časov empiričnega terenskega raziskovalnega dela. A tudi za pisalno mizo je bilo treba prebiti prenekateri konec

tedna in nemalo počitniških dni. Sem delaven človek in primem za vsako delo. Veliko časa sem žrtvoval za društvene interese. Vajen sem odrekanja, tudi ponižnost do narave, z malo in veliko začetnico, mi je blizu. Sploh pa se skušam ravnati po zapisanih ali nenapisanih občečloveških pozitivnih načelih. Sem spadajo tudi spoštovanje drugačnosti, spoštovanje in sočutje do sočloveka. Imam veliko prijateljev in sem rad v družbi, kadar je čas za to. Moj prednik je rad citiral Simona Gregorčiča: »... ne kar mora, kar more storiti, je mož dolžan ...« in še: »Delati in ne obupati.« Vse to je zelo blizu mojim življenjskim pravilom. Osebna svoboda mi je še posebej sveta; s kančkom upornišтва!

Gospod Kunaver, hvala za vaše odgovore. ◀

Gabrijel Gruber (1740–1805)

Eden najvidnejših članov Družbe Jezusove v Ljubljani

■ **Dragica Motik**, prof. zgodovine in geografije, je upokojena. Bila je učiteljica dopolnilnega pouka slovenščine v Nemčiji, nato vrsto let višja svetovalka za dopolnilni pouk slovenščine v tujini na *Zavodu RS za šolstvo*, od šolskega leta 2010 do 2017 pa je ponovno poučevala dopolnilni pouk slovenščine v Čabru, Tršču, Prezidu, Buzetu, Pulju in na Reki.

Jezuiti so prišli v Ljubljano v času poglobljene katoliške prenove po zlomu protestantizma in tu ustanovili močno izobraževalno središče, ki je predstavljalo začetek univerzitetnega izobraževanja.

V prispevku bomo predstavili Gabrijela Gruberja, pomembnega jezuita, uspešnega inženirja, teologa, matematika, arhitekta in filozofa, ki se ni izobraževal v ljubljanskem jezuitskem kolegiju, bil pa je član tega kolegija in ugleden profesor. Sodeloval je tudi pri posodabljanju učnega programa in opreme te izobraževalne ustanove, načrtoval in izdelal je nova učila. Jezuitski družbi je posvetil velik del svojega življenja, učencem pa posredoval pomembna znanja in jih navdušil za matematično-tehniške oz. inženirske smeri. Jezuitskemu redu se je pridružil že s petnajstimi leti.

Gruberjeva družina

Gabrijel Gruber se je leta 1740 rodil slovenskim staršem na Dunaju, umrl pa leta 1805 v Petrogradu. Njegovi predniki izhajajo iz vasi Schemming v bližini Linza. Družinsko ime Gruber verjetno izhaja iz imena

dejavnosti oz. rudarjenja, ki so ga opravljali njegovi predniki ob obalah reke Ybbs, na planoti pod Alpami (Južnič, 2015: 99–116). Leto njegovega rojstva (1740) sovpada z začetkom vladanja Marije Terezije, ki je ostala na cesarskem položaju štirideset let. V tem času je Gruber odraščal, se izobraževal in

postal znan strokovnjak tudi na cesarskem dvoru.

Gabrijel Gruber je imel za razliko od svojih prednikov lepe možnosti za šolanje in napredovanje na strokovnem področju. Njegovi kmečki predniki, zlasti mlajši kmečki sinovi, so morali opravljati vojaško službo v

cesarski vojski in mnogi so v vojnah pustili življenje. Njegov oče se je podal na Dunaj. Tu si je ustvaril družino. Po smrti prve žene se je drugič poročil in v tem zakonu se je rodil tudi Gabrijel, ki je svojo mladost preživel v središču Dunaja. Gabrijelov oče je bil obrtnik, orožar. Po očetovi smrti je podedoval lepo premoženje, mati se je ponovno poročila in družina se je leta 1768 preselila v Ljubljano.

Gruberjeva izobraževalna in strokovna pot

Habsburška monarhija oz. katoliške dežele so imele odlično in izjemno kakovostno izobraževalno mrežo centrov, ki so jih vodili jezuiti. Te možnosti je Gabrijel Gruber dobro izkoristil. Imel je odlične učitelje na različnih univerzah. Teološka in filozofska ter jezikovna znanja je pridobil na Dunaju, v Gradcu in Trnavi (današnja Slovaška) pa znanja iz inženirstva. Mladi Gruber je tudi sam postal prvovrsten profesor matematike, brodarstva in astronomije. Na dunajski akademiji je poučeval latinščino in astronomijo bodoče ladjarje na notranji plovbi in odprtem morju. Svojo kariero je gradil na odličnem znanju, ki ga je vestno in uspešno posredoval svojim učencem. Njegovi pomembnejši študenti in nasledniki so bili arhitekt Leopold Hoffer, Gruberjev naslednik na ljubljanski katedri, Jožef Marija Šemrl in matematično najbolj nadarjeni Jurij Vega.

Gruberjeve izobraževalne in graditeljske dejavnosti

V Gruberjevih strokovno najbolj plodnih letih je Marija Terezija, razsvetljenska absolutistična vladarica, začela z uvajanjem reform. V državi je želela doseči napredek na gospodarskem in kulturnem področju ter slediti takrat naprednejši Prusiji. Uvajala je reforme v šolstvu, kmetijstvu, na upravno-administrativnem, vojaškem področju in drugod.

S šolsko reformo je močno posegla v jezuitski učni program. Rektorju jezuitskega kolegija v Ljubljani je bilo predlagano, naj latinščino kot učni jezik nadomesti z nemščino in poskrbi za nova in sodobna učila. Tega ni bilo moč udejanjati brez soglasja in pristanka provincialnega vodstva, brez

dodatnega strokovnega osebja in brez dodatnih gmotnih sredstev. Šele leta 1754, ko so kranjski deželni stanovi prispevali denar za nakup učil in raznih instrumentov za fizikalne vaje ter namenili denar za njihovo vzdrževanje, se je v jezuitskem kolegiju začela delna reforma. Začela se je »zlata doba« visokošolskega študija v Ljubljani (Kovačič, 1998: 65–66).

Med predavatelji v ljubljanskem jezuitskem kolegiju so bili mnogi znani profesorji, ki se jim je pozneje pridružil tudi Gabrijel Gruber, ki se je zelo navduševal nad prenovo jezuitskega izobraževalnega programa. Pri tem je imel podporo odličnih sodelavcev, prav takšnih navdušencev nad novostmi, kot je bil sam. Skupaj so poskušali vnašati mnoge novosti v znanstvenoraziskovalne in v praktičnoizvedbene programe. Gruber je znal okoli sebe zbirati pomembne strokovnjake, predavatelje, s katerimi mu je uspelo urediti veliko stvari v šoli in Družbi Jezusovi. Pred ukinitvijo Družbe Jezusove leta 1773 je izdal vrsto znanstvenih razprav s področja fizike, filozofije, teologije in cerkvenega prava.

Gabrijel Gruber je v šolskem letu 1768/1769 v Ljubljani ustanovil katedro za mehaniko na ne dolgo pred tem ustanovljeni kmetijski šoli. Vse dejavnosti je izvajal skladno z reformami, ki jih je uvajala Marija Terezija. Na omenjeni katedri za mehaniko je Gruber poučeval risanje, geometrijo, hidravliko in inženirske predmete, namenjene obrtnikom. Posebej pomemben je bil ladjedelniški oddelek, kamor je Gruber privabil imenitne beneške ladjedelce. Tudi sam je izdeloval odlične načrte za ladje (mnogi načrti so se izgubili, nekaj modelov in skic je ohranjenih v Pomorskem muzeju v Piranu). Med letoma 1772 in 1781 je bil Gruber tudi ravnatelj brodarstva po slovenskih rekah in to dejavnost vodil do odhoda v Rusijo.

Gradnja prekopa in druga gradbena dela v Ljubljani

Tudi kmetijske reforme so bile v cesarstvu prioriteta. Na tem področju je bilo veliko izzivov. Na ljubljanskem barju, v središču dežele Kranjske, je pogosto prihajalo do izlivanja reke Ljubljanice, kar je puščalo posledice na kmetijskih površinah. Če je država želela pomagati kmetom in si zagotoviti redno pobiranje davkov, je morala zaščititi

Spominska plošča G. Gruberja na pročelju Gruberjeve palače v Ljubljani.
Foto: Ema Kotar

kmetijske površine pred poplavami in kmetita razbremeniti stalnih izgub. Regulirati je bilo treba Ljubljaničo in Ljubljansko barje spremeniti v žitnico tega dela Kranjske. S tem namenom je država razpisala natečaj za projekt regulacije Ljubljaniče. Tudi Gabrijel Gruber je oddal prijavo in dobil pozitiven odgovor. Verjetno mu je bilo v prid tudi dejstvo, da je bil v tistem času na Dunaju že zelo priznan strokovnjak, poleg tega je med konkurenti ponudil najnižjo ceno. V času bivanja v Ljubljani je bil celo dvorni inženir cesarja Jožefa II., sina Marije Terezije.

Gruber je bil znan tudi kot vodja navigacije po vseh rekah v Avstriji, razen po Donavi. Pri vsem tem so mu bili v podporo še njegovi učenci, med njimi tudi Žiga Zois.

Projekt regulacije Ljubljaniče in izsuševanje Ljubljanskega barja je bil v tistem času eden največjih projektov v habsburški monarhiji in širše v Evropi. Z gradbenimi deli na omenjenem projektu pod Gradom oz. s kopanjem prekopa (Gruberjev prekop) so začeli v letu 1772. Istočasno so se začela tudi melioracijska dela na ljubljanskem barju.

Tu je imel Gruber odlično priložnost, da je dokazal svoje inženirsko znanje in veščine, toda žal ni šlo vse po predvidevanjih. Kopanje in gradnja prekopa sta bila zelo

zahtevno delo, poleg tega se je podražilo zemljišče, kjer je potekala gradnja, in v petih letih so stroški zelo narasli. Deželni stanovi so postajali nejevoljni, pojavljati so se začeli različni pomisleki, ali gre res vse tako, kot naj bi šlo. Gruber je istočasno vodil še druga gradbena dela, za katera se je pokazala potreba po požaru, ki je izbruhnil pri Šentjakobu v Ljubljani. V požaru so zgorele in bile poškodovane mnoge hiše. Tudi hiša nasproti cerkve sv. Jakoba, ki je lastnik ni zmogel obnoviti in jo je prodal Gabrijelu Gruberju. Ta je na tej lokaciji nameraval zgraditi novo hišo. Poleg tega je vodil še obnovo vile Podrožnik (v njej je stanovala njegova mati) ter hiše na Levstikovem trgu. Pri gradnji prekopa je prihajalo tudi do nenačrtovanih posegov in vse to jo je posledično upočasnilo. Gruber ni uspel vsega hitro premostiti, zato prekopa ni dokončal po načrtih. Čeprav je na prekopu opravil večino del, so nadaljnje vodenje gradnje zaupali inženirju Vincencu Struppiju. Ta je z deli zaključil 25. septembra 1780. Prekop, ki so ga poimenovali Cesarski graben, se je izkazal kot odlična rešitev za Ljubljano, saj je zmanjšal nevarnost vsakoletnih poplav na nizkih predelih Ljubljanskega barja.

Gabrijel Gruber ima pomembne zasluge pri urejanju zapostavljenega in zapuščenega gradbeništva na Kranjskem. Usmerjal ali tudi neposredno vodil je gradnjo pomembnih ljubljanskih stavb, med katerimi je ena najlepših prav pozno-baročna palača nasproti cerkve sv. Jakoba in takratnega jezuitskega kolegija. Palačo je dokončal leta 1777 (to je Gruberjeva palača, v kateri je danes Arhiv Republike Slovenije). Načrt zanjo je izdelal Gruber. Notranjost stavbe je dal okrasiti s štukaturami, ovalnim stopniščem in kapelo, ki jo je leta 1781 poslikal Martin Johann Kremser-Schmidt, zadnji veliki slikar avstrijskega baroka v Sloveniji. Eno iz-

med njegovih slik je Gruber prenesel v vilo Podrožnik. V Gruberjevi palači je bila šola za mehaniko in hidravliko z bogato knjižnico za mehaniko in poljedelsko stroko, zbirko ladijskih modelov ter rudninsko in naravoslovno zbirko. Šola je premogla teraso z zvezdarno, v stavbi pa je bila tudi risalnica za obrtnike in umetnike.

Gruber je vodil tudi obnovo po požaru prizadete cerkve sv. Jakoba; od leta 1773 do 1776 je bila po njegovih načrtih obnovljena tudi jezuitska gimnazija pri sv. Jakobu.

Gruber zapusti Ljubljano

Leta 1784 se je Gruber poslovil od Ljubljane. Na dražbi je prodal palačo in se preselil v Rusijo. Deloval je v mestu Polotsk in na jezuitskem kolegiju do leta 1799 predaval arhitekturo, mehaniko, kemijo, inženirstvo, slikarstvo in fiziko. Po njegovih načrtih so v mestu zgradili nekaj stavb. Gruber je bil v dobrih odnosih tudi z naslednikom Katarine Velike, carjem Pavlom. Ta ga je leta 1800 postavil na mesto prvega rektorja jezuitskega kolegija (aristokratski kolidž) univerze v Sankt Peterburgu. Tu je leta 1802 postal jezuitski general ruske province.

Gruber je imel kot pripadnik rimskokatoliške vere in jezuit velik vpliv celo na posameznike iz ruskih aristokratskih krogov. Veliko je pripomogel tudi k papeževemu priznanju jezuitskega reda v Rusiji.

Ko je leta 1805 načrtoval potovanje na Kitajsko, da bi širil delovanje jezuitskega reda v Aziji, je njegova rezidenca v ruski cesarski prestolnici zagorela in Gruber je umrl 7. aprila leta 1805.

Gruber in njegova družina sta veliko prispevala k temu, da je papež Pij VII. leta 1814 dovolil obnovo jezuitskega reda, ki deluje še danes.

Ljubljana – spomin na pomembnega jezuita

Od leta 1965 je v Gruberjevi palači sedež Arhiva Republike Slovenije. Na hiši je spominska plošča z Gruberjevim reliefom, ki jo je izdelal slovenski kipar Janez Pirnat. V Ljubljani je po njem poimenovana ulica na nabrežju prekopa – Gruberjevo nabrežje. Na levem bregu nabrežja je postavljena tabla in piramida z zapisom o njegovem življenju in delu.

Gruberjeva palača.
Vir: krajjeu

Namesto zaključka

Družina Gruber je bila pravi blagoslov za Ljubljano (Južnič, 2014: 347). Gabrijel Gruber je imel še brata Antona in Tobija. Vsi trije so bili jezuiti, niso imeli otrok in tako si niso ustvarili matematično-tehniške dinastije. Tudi njihov oči se je zelo udeleževal v kmetijstvu. Razmišljanje Gruberjev o uporabnih vedah tistega časa je bilo zelo različno. Skupna jim je bila zaverovanost v jezuitski red. V tem redu so se kalili od mladosti, tu so dobili odlično izobrazbo in k temu redu so se vedno vračali. Skupaj so uspeli tudi v prizadevanjih za obnovo jezuitskega reda, kar se je zgodilo v letu 1814, česar pa Gabrijel Gruber ni več doživel. ◀

Literatura

- Ciperle, Jože (1998): Terezijanska šolska reforma in ljubljanske latinske šole. V Vincent Rajšp (ur.): *Jezuitski kolegij v Ljubljani (1597–1773). Zbornik razprav* (str. 37–47). Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Provincialat slovenske province Družbe Jezusove, Inštitut za zgodovino Cerkve Teološke fakultete.
- Dolinar, France M. (1998): Vloga in pomen jezuitskega kolegija v slovenskem prostoru. V Vincent Rajšp (ur.): *Jezuitski kolegij v Ljubljani (1597–1773). Zbornik razprav* (str. 9–13). Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Provincialat slovenske province Družbe Jezusove, Inštitut za zgodovino Cerkve Teološke fakultete.
- Glonar, Joža (2013): Gruber, Gabrijel (1740–1805). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, ZRC SAZU. Pridobljeno 2. 11. 2020 s spletne strani: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi218030/#slovenski-biografski-leksikon>.
- Južnič, Stanislav (2014): Jezuiti Gruberji (Ob dvestoletnici obnove Družbe Jezusove leta 1814). *Zgodovinski časopis*, letn. 68, št. 3–4, str. 332–351. Pridobljeno 2. 11. 2020 s spletne strani: <https://zgodovinskecasopis.si/zc/issue/view/36/12>.
- Južnič, Stanislav (2015): Akademski predniki in stari generali jezuitov, Gabrijela Gruberja. *Bogoslovni vestnik*, letn. 75, št. 1, str. 99–115. Pridobljeno 2. 11. 2020 s spletne strani: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-D2HDZPBK>.
- Kovačič, Lojze (1998): Rektorji jezuitskega kolegija v Ljubljani (9. 8. 1597–29. 9. 1773). V Vincent Rajšp (ur.): *Jezuitski kolegij v Ljubljani (1597–1773). Zbornik razprav* (str. 49–76). Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Provincialat slovenske province Družbe Jezusove, Inštitut za zgodovino Cerkve Teološke fakultete.

Ladijski model G. Gruberja
Vir: val-navtika.net

Neslovensko govoreči šolar

■ **Marija Pisk**, prof. razrednega pouka, upokojenka, je 36 let poučevala razredni pouk v Tolminu. Sodeluje v razvojni skupini za razredni pouk na področju IKT na ZRSŠ, je asistentka in predavateljica na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem* v Kopru. Sodelovala je z založbo DZS pri snovanju učbeniškega gradiva za razredno stopnjo.

Živimo v času neprestanih migracij vseh vrst. V naših vzgojnih in izobraževalnih ustanovah se iz leta v leto povečuje število otrok, ki prihajajo iz drugega jezikovnega okolja. Smo jim pripravljene prisluhniti in se jim približati do te mere, da bi jim omogočili optimalno izobraževanje in vključevanje v naše okolje? Ni malo težav, pomislekov in vprašanj, ki se vrtinčijo po glavah strokovnih delavcev, ko se znajdejo v taki situaciji.

Zakonske podlage in smernice

Slovenska zakonodaja v 10. členu (tuji državljani) *Zakona o osnovni šoli* pravi, da imajo otroci, ki so tuji državljani oziroma osebe brez državljanstva in prebivajo v Sloveniji, pravico do obveznega osnovnošolskega izobraževanja pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije (ZOsn, 2016).

V smernicah za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole so opredeljena načela, ki so temelj za izvedbo vključujočega pristopa pri uresničevanju teh pravic.

V sklepnih besedah smernic je poudarjeno, da je to okvirni dokument, ki daje osnovne usmeritve. Vsaka ustanova sama pripravi izvedbeni načrt za posameznika ter v njem upošteva značilnosti in posebnosti otroka ter zanj poišče najustreznejše rešitve konkretnih problemov, pri čemer se lahko opira na izkušnje drugih vzgojno-izobraževalnih ustanov s podobnimi primeri. Ustanova nenehno razvija, spremlja, dopolnjuje program vključujočega otroka priseljencev ter skrbi za strokovno usposabljanje zaposlenih (Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole, 2012: 6).

Smernice imajo tudi prilogo in v njej lahko v devetih sklopih najdemo podrobnejše napotke, predloge in ideje za uresničevanje načel. Poleg tega tam preberemo, da šola učencu priseljencu po potrebi tudi v nadaljnjih letih šolanja lahko organizira pomoč

pri učenju slovenščine. V tem delu je govora o tem, da šola zagotovi, da slovenščino poučujejo učitelji, ki so usposobljeni za poučevanje slovenščine kot drugega jezika in imajo razvite medkulturne kompetence. Tudi drugi učitelji si pridobijo potrebne zmožnosti za podporo jezikovnemu razvoju učencev priseljencev in pri tem sodelujejo med seboj (Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole, 2012).

Otrok priseljencev in novo učno okolje

Za otroke priseljence je slovenščina tuj jezik, ki je s preselitvijo postal njihov jezik okolja in učni jezik, ni pa to njihov materni jezik. Za te otroke je novi jezik nov svet, nov izziv in večina besed neznanca. Nekaj osnovnih obrazcev komuniciranja posameznik usvoji dovolj hitro, saj ga v to silijo razmere, hkrati pa tudi otrokova spontana nagnjenost k druženju in komuniciranju z okolico. Težava pa je besedišče, ki se izredno hitro kopiči, medtem ko teče obravnava družboslovnih in naravoslovnih vsebin, književnih besedil in jezikovnih posebnosti jezika. Slednje pogosto povzročajo težave še otrokom, ki jim je slovenščina materni jezik. Kako ne bi s tem imeli težav tudi otroci priseljencev. Raven razumevanja jezika ima svoje posledice tudi pri matematiki, še posebej pri reševanju besedilnih nalog in ma-

tematičnih problemov, zapisanih v zgoščenem matematičnem jeziku, ki zahteva večjo miselno aktivnost, predvsem pa razumevanje vsakega izraza v nalogi.

Dr. Sonja Rutar v intervjuju *Da se otroci dobro počutijo v razredu, morajo biti slišani* pravi:

»V šoli se moramo zato odzivati na potrebe različnih otrok, tudi tistih, ki prihajajo k nam od drugod. Lahko so zelo sposobni, a obenem zelo ranljivi. Želijo biti uspešni, želijo se vključevati, želijo prispevati družbi. Starši ob selitvi zagotovo vedo, kam gredo, otrok pa v takem primeru naenkrat izgubi vse svoje prijatelje. Samo starši mu ostanejo. Otroka tako rekoč izkoreninijo.« (Merljak Zdovc, 2019)

Ko so jo vprašali, kaj najbolj pomaga pri vključevanju otrok v razred, je povedala:

»Za otroke je ključno, da so sprejeti v skupini. To ne pomeni samo, da imajo prijatelje, ampak tudi, da jih imajo učitelji radi, da se z njimi pogovarjajo, da se potrudijo razumeti njihov jezik. Da nekako spregledajo napake, ki izhajajo iz slabšega znanja jezika. Uspeh je neposredno odvisen od odnosa učitelja do otroka in predvsem od umeščenosti otroka v skupnost, torej v razred. Brez tega noben otrok ne more biti učno uspešen.« (Merljak Zdovc, 2019)

Učitelji v primerih, ko imajo v oddelku učenca priseljence, opravljajo zelo pomembno nalogo. V precejšnji dilemi so ob koncu šolskega leta, ko se morajo odločiti, ali naj otrok napreduje v naslednji razred ali ne. Pri tem se lahko opirajo edino na 28. člen *Pravilnika o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli* (2013), ki govori le o tem, v katerih primerih je učenec lahko neocenjen, kdo odloči o napredovanju, ki se zgodi na predlog razrednika, in o tem, da te olajšave veljajo le za prvo leto všolanja, v naslednjih letih šola-

nja pa za učenca priseljenca iz druge države veljajo enaka določila glede napredovanja v naslednji razred kot za vse druge učence (Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja, 2013).

Sprašujem se, ali je mogoče pričakovati, da bo učenec priseljenec v enem šolskem letu usvojil jezik okolja do te mere, da bo imel dobre možnosti za uspešno nadaljnje šolanje. S kakšno pravico pričakujemo od učenca priseljenca, da se bo že po enem letu vključitve v izobraževalni proces izenačil z učenci, katerih materni jezik je slovenščina? Ali je to za tega otroka pravično? V smernicah lahko beremo še o drugih možnostih, ki omogočajo, da učitelj, če to želi, deluje tudi drugače, z večjo empatijo in bolj humano. Ali država oziroma učitelji naredimo dovolj in vse, kar je v naši moči, da bi otrok, priseljenec, imel možnost optimalnega vključevanja in napredka? V pravilniku te možnosti niso nakazane.

Ob tem vprašanju se pridružujem mnenju gospoda Janeza Kreka (2008). V članku *O težavah pri šolanju otrok tujcev* pravi, da država in MŠŠ za otroke priseljencev ne storita dovolj. Smernice so, a so napisane precej splošno in mnoge stvari so prepuščene šolam. Močno se strinjam z njim, ko pravi, da bi morali podobno kot za izobraževanje romskih otrok, ki prav tako ne znajo slovenskega jezika, uvesti šolske pomočnike, ki bi govorili potrebne tuje jezike. Namesto tega pa se morajo učitelji znajti na različne načine, pri tem pa za to delo sploh niso ustrezno nagrajani.

Moja izkušnja

Imela sem priložnost pomagati otroku, ki je v šolo s slovenskim jezikom prišel iz albanško govorečega okolja. Ta dva jezika nimata veliko skupnega, še posebej ne besedišča. Večina besed v albanščini je takih, da med njimi in besedami v slovenščini ni nobene asociativne povezave. Zato naju je največ dela čakalo prav na področju razumevanja besedišča. Delala sva intenzivno, vsak dan, in napredovala – sicer počasi, a napredek je bil zelo opazen.

Kaj je imel otrok takega, kar je pozitivno vplivalo na napredek?

- Ni imel zavor pri komuniciranju z okolico, ni se izmikal komuniciranju z vrstniki.

- Zelo suvereno je vstopal v opisovanje, usvajal velike in male tiskane ter velike in male pisane črke. Branje (dekodiranje znakov za glasove) in vezava ter zapis mu nista delala večjih težav.

- Ni se branil branja, rad je zahajal v knjižnico in knjige so mu bile zelo privlačne, zanimive. Lotil se je tudi branja za bralno značko in jo dosegel.

- Vključen je bil v podaljšano bivanje in tako imel še nekaj več možnosti za komuniciranje v krogu slovensko govorečih vrstnikov.

Kako sva se spoprijemanja s slovenščino? Izhodišče za vsakodnevne dejavnosti sem vedno načrtovala tako, da sva izhajala iz obravnavanih vsebin pri družboslovju, naravoslovju ali pri slovenščini. Vsa obravnavana besedila sva prebrala skupaj. Temeljito sva obdelala besedišče. Poskrbela sem, da je učenec vse besede razumel in jih znal uporabiti v novih situacijah, ki so bile vezane na njegove izkušnje. Vsak dan sva ponovila besedišče prejšnjega dne, in to šele potem, ko sva glavnino miselnega napora posvetila novi temi in novim besedam. Glede na učenčevo motiviranost ter učno kondicijo sva vsak dan vajah dodala še kak jezikovni problem. Sistematično sva se ukvarjala z opazovanjem končnic v besedah, ki so se spreminjale zaradi števila, časa in zaradi spola. Urila sva način izražanja svojine ter smiselno rabo časovnih prislovov. Veliko sva se ukvarjala z oblikovanjem odgovora na postavljeno vprašanje in pri tem posvečala pozornost besednemu redu v odgovoru. Take situacije so se nama ponujale tudi pri reševanju matematičnih besedilnih nalog, ko je bilo treba oblikovati in napisati odgovor.

Nekaj misli za konec

Slovensko govorečim otrokom stojijo ob strani slovensko govoreči starši, otrok priseljenec pa je prepogosto sam v poplavi slovenskih navodil, razlag, pojasnil, usmeritev in pomoči. Kdo mu bo doma stal ob strani? Kdo mu bo dal zanesljivo in enoznačno pojasnilo, ki ga bo spodbudilo in mu omogočilo učinkovit napredek? Kdo ga bo po-

Foto: Matej Hozjan

slušal, ko bo vadil branje, in ga opozoril na napake v pisnem in ustnem izražanju?

Šola staršem otroka priseljenca priporoča, da ga vključijo v podaljšano bivanje, kjer ima prav gotovo več možnosti za pomoč kot doma in več možnosti, da razvija komunikacijo v jeziku okolja. Resnici na ljubo pa se učitelj v podaljšanem bivanju težko posveča samo njemu, saj so skupine velike in je možnosti za individualni pristop mnogo premalo. Učenec priseljenec tako ostaja vedno znova učno podhranjen, potreben mnogo bolj intenzivnega pristopa, kot pa ga lahko ponudi podaljšano bivanje. Za čim bolj uspešno premagovanje učnih izzivov tak otrok potrebuje intenzivno in vsakodnevno učno pomoč.

Viri in literatura

- Merljak Zdovc, Sonja (2019): *Da se otroci dobro počutijo v razredu, morajo biti slišani*. Pridobljeno 28. 7. 2020 s spletne strani: <http://www.medkulturnost.si/da-se-otroci-dobro-pocutijo-v-razredu-morajo-biti-slisani-intervju-z-dr-sonjo-rutar-iz-serije-za-medkulturno-sobivanje/>.
- Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (2013). *Uradni list RS*, št. 52/13 z dne 29. 5. 2013. Pridobljeno 28. 7. 2020 s spletne strani: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV11583>.
- *Smernice za celostno vključevanje priseljencev (otrok, učencev in dijakov) iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem* (2012). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 28. 7. 2020 s spletne strani: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2013/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Smernice_vkljucivanje_otrok_priseljencev.pdf.
- STA (2008): O težavah pri šolanju otrok tujcev. *Dolenjskolist.si*, 17. 6. 2008. Pridobljeno 28. 7. 2020 s spletne strani: https://www.dolenjskolist.si/2008/06/17/5221/fokus/aktualno/O_tezavah_pri_solanju_otrok_tujcev/.
- Zakon o osnovni šoli (2016). *Uradni list RS*, št. 46/16 z dne 30. 6. 2016. Pridobljeno 28. 7. 2020 s spletne strani: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>.

Imamo svojo državo Slovenijo

Druga mednarodna konferenca

Vzgoja za ljubezen do domovine in države

■ **Ivo Branimir Piry**, mag. znanosti, prof. geografije in zgodovine, je upokojeni državni podsekretar za regionalno politiko. Bil je raziskovalec na *Inštitutu za geografijo Univerze v Ljubljani*, svetovalec vlade v *Zavodu RS za družbeno planiranje*, nato je delal na različnih mestih v državni upravi, in sicer na področju regionalnega razvoja. Bil je prvi direktor *Agencije RS za regionalni razvoj*. Med letoma 2008 in 2012 je bil svetovalec v *Odboru regij na Stalnem predstavništvu RS pri Evropski uniji* v Bruslju. Je avtor več razprav in člankov s področja prostorskega načrtovanja, regionalne politike in lokalne samouprave.

Društvo katoliških pedagogov Slovenije je 21. 11. 2020 že drugič organiziralo mednarodno konferenco na temo vzgoje in ljubezni do domovine in države, tokrat z naslovom Imamo svojo državo Slovenijo. Tudi letošnja konferenca naj bi se odvila v Osnovni šoli Radlje ob Dravi, vendar so preventivni ukrepi zaradi epidemije koronavirusa organizatorje preusmerili na splet. Da je vse potekalo brez zatikanja in težav, je poskrbel računalniški strokovnjak iz Osnovne šole Radlje ob Dravi.

Organizatorjem se je posrečilo, da so že v naslovu zaobjeli čustva ponosa in domoljubja, ki naj bi večino državljanov preplavljala ob trideseti obletnici odločitve za samostojno državo. Njihov cilj je bil, da ob obravnavi zgodovinskih dejstev in prepoznavanju vsebine državnih simbolov ustvarijo jezik, ki nas povezuje, kot nas je povezovala beseda, ko smo kot narod gradili svojo istovetnost. Kako potrebno je negovati in privzgajati domoljubne vrednote, je na začetku konference z doživeto in čustveno interpretacijo slovenske državne himne pokazal basbaritonist g. Marcos Fink. V uvodnih pozdravih so predsednica DKPS ga. Marija Žabjek, ravnatelj OŠ Radlje ob Dravi mag. Damjan Osrajnik in župan občine Radlje ob Dravi mag. Alan Bukovnik izrazili zadovoljstvo, da je konferenca *Vzgoja za ljubezen do domovine in države* doživela nadaljevanje in s tem omogočila dostojno proslavitev letošnje obletnice plebiscita za samostojnost Slovenije. Povabili so organizatorje, da bi tovrstna srečanja v Radljah ob Dravi postala tradicionalna. Vzgojne vsebine, ki gradijo samozavest mladih ob spoznavanju slovenske zgodovine, jim omogočajo, da odraščajo v aktivne državljane Republike Slovenije. V uvodnem delu konference je sodelovalo

šest vabljenih predavateljev, ki so obravnavali dve tematiki: ljubezen do domovine in države ter izhodišča državljske in domovinske vzgoje. Prvi med njimi je bil dr. Zoran Medved, ki je kot novinar RTV Slovenija sodeloval v procesu osamosvajanja Slovenije. Tako je bil dragocen pričevalec o vplivu medijev na nastajanje naše države. Tega je poimenoval mediatizacija dogodkov in družbenih procesov, ki obsega razporejanje vpliva in kompetenc med mediji in političnim podsistemom v družbi, dopolnil pa jo je z analizo razpolaganja s kapitalom informacij in publicitete, ki je po plebiscitu leta 1990 pripeljala do razglasitve neodvisnosti in ustanovitve samostojne države slovenskega naroda. Spomnil je na tri ključna vprašanja, ki so se zastavljala v tistem času: kakšen politični sistem hočemo, kakšno državo potrebujemo in kako bomo uveljavili Republiko Slovenijo? Ob tem je izrazil zaskrbljenost zaradi pospešene sekularizacije spomina na takratne dogodke, skupinske polarizacije in spreminjanja svobodnega državljanstva v podložnika. V zaključku je opisal procese, ki še danes vplivajo na omejevanje povezovalne in vzgojne vloge medijev. Dr. Borut Holcman, profesor na *Pravni fakulteti Univerze v Mariboru*, je slikovito

predstavil pravna izhodišča samostojnosti in suverenosti. Posegel je v zgodovino nastanka prava in opredelil zgodovinski razvoj zakonodajne funkcije. Suverenost in samostojnost države sta bili doseženi s sprejemom ustave, ki jo je potrdil Državni zbor Republike Slovenije. Ob ilustrirani slovenski ustavi, ki prinaša izbor ključnih členov, je opredelil glavne pojme, kot so demokratična država, volilna pravica, ločitev Cerkve od države in delovanje treh vej oblasti, pri čemer je izpostavil skrb za varnost državljanov. Ključne prvine suverenosti, ki bi jih morali poznati vsi, so sposobnost države, da postavlja lastna pravila (sprejema zakone), izbira lastne predstavnike (volitve) in oblikuje lastne institucije (vladne organe). Samostojnost države pa pomeni, da skladno s postavljenimi pravili državljani upravljamo z državo brez vmešavanja od zunaj. Sledil je nagovor predsednika *Državnega sveta Republike Slovenije* g. Alojza Kovšče, ki je zbranim uvodoma čestital za nadaljevanje prizadevanj za poglobljanje znanj s področja vzgoje za ljubezen do domovine. Opozoril pa je na vprašanje, ki ga med nas prinaša pandemija covid-19: kako naj kot država krepimo svojo identiteto, skupne vrednote in ljubezen do domovine v času strahu, nezaupanja, skrbi, jeze in žalosti? Ker okoliščine narekujejo izrazito subjektivno dožemanje časa, potrebujemo za obvladovanje nastalih razmer prebujene posameznike. Poudaril je, da prav vrednote, kot so domovina, dom, družina, varnost, svoboda, lahko pripomorejo k temu, da krizo uspešno premagamo kot dobri in sočutni ljudje ter kot dobra in pravična država. Zahvalil se je DKPS za državotvorna prizadevanja, kot je ta konferenca, ki z vključevanjem zamejskih Slovencev daje

neprecenljiv prispevek k ohranjanju zdrave, odprte in samozavestne družbe, ki ne beži pred odgovornostjo in dolžnostmi.

Drugi del uvodnih predavanj je pričela dr. Vilma Brodnik, ki je kot pedagoška svetovalka na *Zavodu RS za šolstvo* in docentka za didaktiko zgodovine spregovorila o poučevanju zgodovine nastanka samostojne Slovenije in obravnavi vprašanj identitete naroda pri pouku zgodovine. S prepričljivo osebno izkušnjo je osvetlila zgodovinski razvoj slovenske narodne identitete s poudarkom na osamosvojitvenem procesu in nastanku samostojne in neodvisne slovenske države. Poudarila je, da sta obe tematiki vključeni tudi v učne načrte za zgodovino v osnovni šoli in gimnaziji ter v kataloge znanja za druge srednje šole. Med didaktičnimi pristopi, s katerimi naj se pri mladih generacijah v globalnem in multikulturnem svetu spodbudi pozitiven odnos do slovenske osamosvojitve, je predstavila osem didaktičnih idej za obravnavo zgodovine slovenske osamosvojitve: razstave, natečaje, zgodovinsko terensko delo, izobraževalne videofilme, grafične novele, projektno učno delo, e-časovne trakove in e-plakate ter muzejsko delo. S širšo uporabo navedenih pristopov bi lahko zagotovili prepoznavanje domovinske in državljanske pripadnosti tudi v etnično raznolikih razrednih skupnostih.

Kako ohranjati slovensko narodno zavest in pripadnost domovini, je v nadaljevanju prikazala ga. Agica Holecz, dolgoletna ravnateljica dvojezične osnovne šole v Števanovcih, v Porabju na Madžarskem. S prikazom številnih dogodkov, s katerimi ohranjajo

bogato kulturno dediščino med mladimi, je udeležence konference seznanila s političnim položajem slovenske narodne skupnosti na Madžarskem. Porabski Slovenci imajo svojo državno samoupravo, tednik, radio in slovensko oddajo na madžarski televiziji. Poudarila je, da poleg pouka v slovenščini k ohranjanju narodne zavesti med mladimi najbolj pripomorejo številne občolske dejavnosti in povezanost s šolami v Sloveniji, s katerimi izmenjujejo aktivnosti in obiske. Hvaležni so *Uradu za Slovence po svetu*, ki jih pri njihovem delu izdatno podpira.

Krog vabljenih predavateljev je sklenil g. Ivo Jevnikar, časnikar in javni delavec v slovenski skupnosti v Italiji. Zanimivo je bilo prisluhniti pogledom s povsem drugega konca slovenskega narodnega ozemlja, prepoznavnega tudi po drugačnem narečju. V svojem prepričljivem nastopu je uvodoma pojasnil razlike med pojmi zamejec in zamejstvo ter različno uporabo teh pojmov na italijanski strani državne meje. Poudaril je, da imajo Slovenci v zamejstvu poseben odnos do države Slovenije, saj jim le-ta zagotavlja večjo varnost in podporo, kot so jo kdajkoli doživeli. Spomnil je, da so Slovenci v zamejstvu preživeli dva totalitarizma in doživeli enostransko podporo svojim levičarskim organizacijam, medtem ko je Cerkev pomembno podpirala celovito ohranjanje šolstva in slovenskih medijev. Skrbi ga, ker je čut za skupni slovenski prostor oslabil, in to predvsem v medijih v matični domovini. Zato je pohvalil prizadevanje DKPS, ki z vsebino konference nagovarja strokovno in širšo javnost s pozivom k odgovorni vzgoji

za ljubezen do domovine in države.

V odmoru so udeleženci konference lahko prisluhnili bogatemu izboru slovenskih samospevov, ki sta jih izvajala basbaritonist g. Marcos Fink in sopranistka ga. Bernarda Fink. Njun prispevek ni samo umetniško obogatil vsebine dogodka, ampak je konferenco dvignil na povsem drugo raven. Doživeta interpretacija in vsebina pesmi sta spletni dogodek spremenila v doživetje, ki se ga bomo s ponosom spominjali.

Popoldanski del konference, v katerem je nastopilo skupno 29 predavateljev, je potekal v štirih ločenih skupinah. V vsaki od njih so bile obravnavane različne teme, ki smo jih želeli s konferenco približati širši strokovni javnosti. Na prvem mestu je bilo vprašanje, kako učencem predstaviti proces osamosvajanja in nastanka Slovenije, pomen državnih simbolov (zastave, grba, himne) in spodbujati občutek pripadnosti novi državi. Izkušnje z lanske konference so se ponovno potrdile, saj predavatelji niso podajali zgolj teorije ali poročil o svojem delu, ampak so v predstavitev pokazali tudi svoje osebno prepričanje in pozitiven odnos do domovine in države.

Kot primer bogastva predstavljenih vsebin vzemimo eno od delovnih skupin, v kateri so bile obravnavane teme državljske vzgoje in etike na vseh ravneh izobraževanja, od vrtca do srednje šole. Mladinsko raziskovanje vojne za Slovenijo v Ormožu je pokazalo, kako pomembno je, da učitelji pri učencih spodbujajo pozitiven odnos do lastne zgodovine in domovine. Mnogim udeležencem osamosvojitvene vojne so ponudili možnost, da z otroki in vnuki spregovorijo o svoji vlogi v takratnem dogajanju ter poglobijo poznavanje osamosvojitvenega procesa, ki je privedel do samostojne države Slovenije.

Da smo v ljubezni do domovine na skupni poti, je pokazal prispevek učiteljice iz Kočevja, ki s svojo pokončno, zavedno in pošteno državljsko držo ter z vztrajnim medpredmetnim sodelovanjem zagotavlja izjemno pomembno vlogo domovinske in državljske vzgoje za prihodnost našega naroda. Na primerih povezav med predmeti družbene vzgoje, slovenskega jezika in likovne ter glasbene umetnosti so bili predstavljeni projekti, ki izvirajo iz glasbenih del, kot je na primer Avsenikova »Slovenija, od kod lepote tvoje«, ki jih učenci drama-

Foto: arhiv DKPS

tizirajo, scensko pripravijo in izvedejo na proslavah ob državnih praznikih.

Posebno pozornost sta zbudila prispevka o učenju odraslih z motnjo v duševnem razvoju iz Maribora, ki temelji na projektu *Lahko branje*, in projekt iz vrtca na Vrhovcih v Ljubljani, ki skuša s pomočjo plesne vzgoje v vrtcu otrokom približati vsebine domovinske vzgoje.

Primer ljubezni do domovine skozi oči Martina Krpana je pokazal, kaj vse so bili pod skrbnim mentorstvom sposobni med šolskim letom ustvariti osnovnošolci zadnje triade osnovne šole iz Kopra. Na izjemno ustvarjalen in nevsiljiv način so s stripom, intervjuji in pisanjem črne kronike ter z dramtizacijo zgodbe pokazali svoje številne talente in sposobnosti, ki bi lahko ostali tudi spregledani. Sodoben didaktični pristop, pozitivno učno okolje in uporabnost pridobljenega znanja potrjujejo odličnost tega projekta, ki kar kliče po nadgradnji ali ponovitvi na primeru kakega drugega znanega Slovenca. Kako resno so na osnovni šoli v Vojniku vzeli usposabljanje za aktivno državljanstvo in 'sooblikovanje' odgovornih državljanov, je pokazal projekt šolskega parlamenta, ki ga izvajajo že več let. Vanj so vključeni učenci od 6. do 9. razreda. Komunikacija poteka preko sodobnih družbenih omrežij, parlament pa daje pobude za akcije, kot je na primer 'mesec prijaznosti', organizacija plesov, predvajanje glasbe med odmori, predvsem pa sodelovanje v dobrodelnih akcijah.

Zgodovina je lahko toliko bolj učiteljska življenja, če so sicer suhoparna dejstva povezana v zanimive zgodbe, ki jim učenci z zanimanjem prisluhnejo in jih tudi z lahkoto pomnijo. Izkušnje učitelja iz Grosuplje govorijo, da so naši možgani narejeni za zgodbe. Z odraščanjem se tako povečuje tudi realna možnost prakticiranja aktivnega državljanstva, ki zahteva povezovanje kompleksnih dejstev. Opozoril je, da občutek večvrednosti onemogoča učenje in spoznavanje, prav tako pa je za usvajanje težjih vsebin pomembno prevzemanje odgovornosti. Konferenco smo sklenili z mislijo, da bo drugačen odnos do domovine prišel le z usvojitvijo drugačnih moralnih vrednot, z novimi generacijami učencev, pri čemer lahko vsebine in pedagoški pristopi, ki so bili predstavljeni v uvodnem delu konferen- ce ter v okviru delovnih skupin, vzgajajo že od malih nog dalje. ◀

E-zbornik konference Vzgoja za ljubezen do domovine in države:

Imamo svojo državo Slovenijo

Tako kot lani smo tudi letos pripravili e-zbornik prispevkov s konference. Zbornik nosi enak naslov kot konferenca, to je: *Imamo svojo državo Slovenijo*. Dosegljiv je na spletni strani DKPS (Društvo katoliških pedagogov Slovenije), v Cobissu, udeleženci pa so ga prejeli tudi na USB-ključkih.

V e-zborniku sta objavljena dva prispevka v predgovoru, trije prispevki iz uvodnega dela, v osrednjem delu, v katerem so prispevki iz prakse, pa je objavljenih kar 29 člankov. V dodatku sta predstavljena *Društvo katoliških pedagogov Slovenije* ter *Združenje za vrednote slovenske osamosvojitve*.

Osrednji del zbornika, v katerem so zbrani prispevki iz prakse, je razdeljen na tri dele.

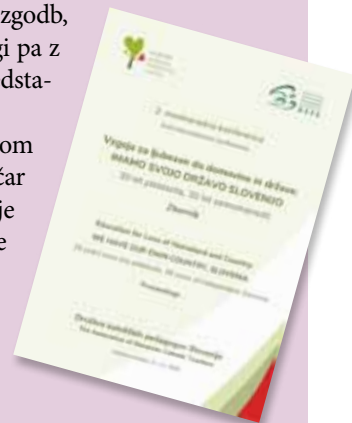
V prvem je objavljenih 9 prispevkov, v katerih predstavljamo, kako učitelji in vzgojitelji v praksi ozaveščajo otroke o pomenu samostojne države, o simbolih države Slovenije, kako otrokom in mladim pomagamo, da se seznanijo z dogodki, povezanimi z osamosvajanjem Slovenije, ter kako s šolskimi prireditvami krepimo vrednote domoljubja.

V drugem delu zbornika je objavljenih 13 prispevkov, ki se navezujejo na vzgojo za ljubezen do domovine pri rednem pouku različnih predmetov ter pri medpredmetnem povezovanju. Tu najdemo odlične primere iz pouka slovenščine, angleškega jezika, zgodovine, športne vzgoje, matematike, fizike, kemije ter pouka tehnike.

V tretji del so uvrščeni prispevki (7), ki se posebej dotikajo vzgoje za aktivno državljanstvo. Nekateri so se tega lotili preko zgodb, nekateri s šolskim parlamentom in podjetništvom, drugi pa z ustvarjanjem učne poti, s športnimi dejavnostmi ter s predstavitvijo pomembnih ustanov v državi.

Paleta prispevkov, ki je nastala pod preprostim naslovom *Imamo svojo državo Slovenijo*, je res pestra. Poseben čar prispevkov v zborniku je v tem, da segajo na vse stopnje izobraževanja mladih – predšolsko vzgojo, v osnovne šole ter v poklicne in srednje šole. Prav tako je izjemna širina prispevkov, ki segajo na vsa predmetna področja. V vsakem prispevku je čutiti skrb in trud za vzgojo mladih za ljubezen do domovine ter zavedanje, da je živeti v samostojni državi Sloveniji nekaj posebnega.

Zahvaljujemo se vsem avtorjem prispevkov, da ste bogastvo svojih misli in svojega dela delili z nami ter prispevali k temu, da je tudi letos nastalo veliko novega gradiva za učitelje in vzgojitelje. Za sodelovanje pri pripravi zbornika se posebej zahvaljujemo tudi g. Alešu Štrancarju, T-2 in Združenju za vrednote slovenske osamosvojitve.

Erika Ašič,

urednica e-zbornika *Vzgoja za ljubezen do domovine in države:*

Imamo svojo državo Slovenijo (2020)

E-zbornik je dostopen na:

https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/Zbornik_MK_2020.pdf

Čutna soba v vili Čira čara

Otroško raziskovanje s pomočjo čutil

■ **Mojca Kregar**, dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok, je vzgojiteljica v *Vrtcu Mladi rod* v Ljubljani. Ima naziv svetovalec, bila je mentorica mnogim dijakom in študentom. Sodeluje v različnih projektih ZRSS.

Otrokova naravna potreba je igra, ki spodbuja k raziskovanju, učenju in pridobivanju izkušenj. Med igro se odvija proces pridobivanja različnih čutnih vtisov. Otrok tipa, opazuje, posluša, voha ali okuša. Tako spoznava svet in ljudi okoli sebe, zaznava lepoto in radost okolja, ki ga obdaja, ter odkriva svoja čustva.

Zavedati se čutil za otroka pomeni spoznavati okolje. Dobro poznavanje okolja, orientacija v okolju, zaznavanje in smiselna uporaba informacij iz okolja so pomembni za posameznikov celostni razvoj. Otroci ob igri preko čutil doživljajo pozitivna občutja in kanalizirajo negativna, zmanjšujejo nemir, razdražljivost, razpršenost in čutijo sprostitvev. Z dejavnostmi, ki vključujejo igro s čutili, pri otroku spodbujamo razvoj pozitivne samopodobe, govor, vedoželjnost in ustvarjalnost.

Čutila

Za celostni razvoj in napredek v procesu življenja in učenja otroci nujno potrebujejo igro, v kateri uporabljajo čutila. Tako izboljšujejo delovanje možganov, spodbujajo razvoj nevro-senzomotoričnega čutenja, krepijo zaznavanje in senzitivnost.

Koža in dotik

Koža je največji organ našega telesa. Preko nje optimiziramo možgansko deblo, sproščamo obrambne mehanizme in v celotnem sistemu spodbudimo varnost. V njej je veliko čutilnih teles, s pomočjo katerih koža zaznava bolečino, temperaturo, pritisk, otip in vibracijo.

Otroci za svoj razvoj nujno potrebujejo dotik, saj se možgani lahko zdravo razvijajo le ob zadostnem številu impulzov preko kože. Z igro preko čutila za tip otrok zaznava, s čim je povezan, razume informacijo, ki jo

prejema s pomočjo čutov, jo zna poimenovati in pravilno ukrepati. Zaradi pravilnega razumevanja in ukrepanja pride do pomiritve perifernega in centralnega živčnega sistema.

Oko in vid

Med vsemi čutili možganom največ informacij o okolju posreduje vid. Čutilo za vid je oko. V njem je več milijonov celic, občutljivih na svetlobo. Nanjo se celice odzovejo z živčnimi signali, ki potujejo do možganov. Ti prevedejo živčne impulze v trirazsežno sliko, ki jo »vidimo« (Walker, 2007).

Ušesa in sluh

Uho je čutilni organ, ki zaznava zvok, hkrati pa je organ za ravnotežje. Sestavljajo ga zunanje, srednje in notranje uho. Zvočno valovanje, ki vstopa v zunanje uho, zaznavajo receptorji za zvok v notranjem ušesu. Ti pošljejo dražljaje v možgane, kjer se prevedejo v zvok (Walker, 2007).

Okus in vonj

Čutili za okus in vonj sta med seboj povezani. Obe sestavljajo čutilne celice, imenovane kemoreceptorji, ki zaznavajo kemične spojine, raztopljene v vodi. Čut za vonj je 10.000-krat občutljivejši od čutila za okus. Skupaj nam omogočata, da zaznavamo vonj in okus (Walker, 2007).

Čutna soba

V vrtcu *Mladi rod*, v enoti *Čira čara*, se nahaja 'čutna soba'. To je prostor, ki je namenjen izvajanju različnih dejavnosti, pri katerih otroci z igro prepoznajo svoja čutila in se preko njih učijo.

Otrokom so za igro na voljo senzorični materiali, didaktična sredstva in naravni materiali, ki so zloženi po določenem redu. Največ naravnega materiala prinašajo otroci, saj ga skupaj s starši naberejo na sprehodih v gozdu, parku ali na igrišču.

V čutni sobi veljajo posebna pravila obnašanja, ki jih spoštujejo tako vzgojitelji kot otroci. Pri igri je naenkrat prisotnih največ osem otrok. Didaktična sredstva otroci za seboj vedno sami pospravijo. Igra poteka umirjeno in tiho, vzgojitelj pa otroke vodi skozi dejavnosti.

Preko konkretnih izkušenj z vsemi čutili lahko otroci zaznavajo zunanji svet, spoznavajo različne materiale, njihove lastnosti, prepoznajo in razvrščajo informacije ter ostrijo svoja čutila. Preko sluha, vida, tipa, vonja in okusa prav tako raziskujejo značilnosti posameznih predmetov in stvari, jih poimenujejo in opisujejo. Za otroka je pomembno, da pravilno zaznava, dobro čuti, česar se dotika, kar vidi, kar sliši ... in da uporablja prave besede za to, kar zaznava, da prav poimenuje stvari, ki ga obdajajo. Dobra, pravilna zaznava in prava uporaba besed ter ubesedenje zaznav so pogoj za nadaljnje ukrepanje, vedenje. Ko otrok prav zaznava, ko uporablja prave besede za stvari, ki jih zaznava, se bo lahko odločal za pravilno ravnanje.

Otroci se tako z igro podajajo v raziskovanje sveta, pridobivajo nove izkušnje, nova spoznanja in nove predstave. Ker otrokom vsakodnevno življenje prinaša veliko novih vtisov in dražljajev, jim čutila pomagajo pri

Foto: arhiv Mojce Kregar

uravnavanju in kompleksnem razvrščanju občutkov, zato čutna soba otrokom nudi tudi sprostitvev.

Čutna soba je opremljena z otroškimi knjigami, slikanicami in kartonkami. Otrokom nudi priložnost, da se srečajo z govornim izražanjem, nebesednim sporazumevanjem in z uvajanjem v začetno opismenjevanje. Ob skupnem branju zgodb, izmišljanju in nadaljevanju zgodb otroci bogatijo besedni zaklad, se učijo uporabljati izraze za čustvena in mentalna stanja, razvijajo pozitiven odnos do branja, se učijo glasovnega razločevanja in razčlenjevanja.

Čutna soba pa ni namenjena le otrokom. Sproščanje in zavedanje svojih čustev lahko 'vadijo' tudi odrasli. V čutni sobi potekajo razgovori manjših strokovnih skupin in delavnice s starši otrok.

Primeri praktičnih dejavnosti

Skrivnostne blazinice

Cilj: razvijanje čutila za tip, strpnosti in medsebojnega sodelovanja.

Otroci sedijo na preprogah in si izberejo blazinico, ki je napolnjena z različnimi predmeti. S tipanjem skušajo opisati, kaj se skriva v zašiti blazinici, in pripovedujejo o svojih občutjih. Ko s tipanjem prepoznajo predmet v blazinici, poiščejo blazinico z isto vsebino in sestavijo par. Blazinice si med seboj menjavajo.

Zeliščni kozarčki

Cilj: spodbujanje čutila za razlikovanje vonjav.

Otroci izberejo med kozarčki, v katerih so posušena zelišča. Opisujejo, na kaj jih določen vonj spominja. Kozarčke si med seboj menjavajo.

Razpoloženske lutke

Cilj: prepoznavanje izrazov za različna razpoloženja in izražanje čustev.

Otrokom ponudimo umirjeno glasbo. Vsak otrok si izbere lutko, jo opazuje in opiše, katero čustvo lutka izraža: žalost, jezo, veselje, strah ali sram. Otroci se spomnijo dogodka, ki jih je spodbudil, da so se počutili kot njihova lutka. Če želijo, dogodek opišejo ostalim otrokom.

Iz narave

Cilj: razvijanje matematičnih predstav in pojmov ter spoznavanje različnih naravnih materialov preko čutila za vid in tip.

Otroci sedijo v krogu. Vzgojitelj poskrbi za umirjeno glasbo. Na sredino postavi zabojčke z različnimi naravnimi materiali (npr. želod, lesene vejice, kamni). Otroke spodbudi, da iz materiala, ki ga izberejo, sestavijo sliko. Po končanem delu opišejo, kaj slika predstavlja, katerega materiala so porabili več in katerega manj.

Krtki

Cilj: razvijanje orientacije in slušne pozornosti.

Otroci si oči pokrijejo z mižali. Pričnejo se prosto gibati po prostoru. Vzgojitelj jih usmerja z govorom. Otroci si z iztegnjenimi rokami ustvarjajo gibalni prostor ter tipajo ovire. Na ovirah, na katere naletijo, so nalepljeni koščki različnih materialov (npr. les, blago, plastika). Otrok ob taki oviri tipa ter opisuje zaznave in občutke.

Kaj je to

Cilj: spodbujanje čutila za tip in razvijanje ravnotežja.

Z izštevanke spodbudimo otroka k sodelovanju. Oči mu zakrijemo z mižalom, ga rahlo zavrtimo po prostoru in usmerimo k enemu izmed plakatov. Otrok s tipanjem razlikuje lastnosti materialov, ki so nalepljeni na plakatu (gumbi, leseni kolutki, zadrge, kosmati cofi ...).

Barvna paleta

Cilj: razvijanje pozornosti, spoznavanje barvnih odtenkov, spodbujanje čutila za vid.

Otrok si izbere barvno paletu, lesene kolutke in plastične obročke. V prostoru išče odtenke posameznih barv, ki jih ima na paleti. Za vsako barvo, ki jo najde, se nagradi z

enim lesenim kolutkom, ki ga položi v plastični obroček. Po končani dejavnosti zloži kolutke v vrsto ali stolpec in jih prešteje.

Sadje in zelenjava

Cilj: prepoznavanje, poimenovanje okusov in bogatenje besednega zaklada.

Pred otroke postavimo košaro različnega sadja in zelenjave. Skupaj opisujemo vsebino košare. Sledi poizkušanje in razvrščanje sadja in zelenjave na kislo, sladko, grenko, trpko ... Po končani dejavnosti lahko otroci narišejo svoj najljubši sadež.

Izmišljanje pravljic

Cilj: tvorjenje besed v smiselno celoto in razvijanje jezikovnega izražanja ter spodbujanje pripovedovanja in poslušanja.

Vzgojitelj otrokom razdeli kartone, na katerih so narisane ali prilepljene različne slike. Otrok si po tiho zamisli, kakšno pravljico bi lahko sestavil iz predmetov na kartonu. Prične se pripovedovanje izmišljene zgodbe. Na koncu vsakemu otroku zaploskamo za izvirnost in trud.

Čutna soba spodbuja ustvarjalnost

Otroci se v čutni sobi zelo radi igrajo. Zaradi manjšega števila otrok (največ 8 naenkrat) lažje navezujejo stike, imajo več prostora za igro, večjo možnost izbire igrač, kar spodbuja njihovo ustvarjalnost. Pri igri, ki si jo sami izberejo, izpostavijo svoja močna področja. Tako je vzgojitelju pri nadaljnjem delu omogočeno, da močna področja posameznega otroka še naprej spodbuja ter uporabi za določene vloge ali naloge. Prav tako lahko zaradi tega spoznanja vzgojitelj z dejavnostmi pomaga spodbujati in krepiti otrokova šibka področja. Pri reševanju ovir, na katere naletijo pri igri, otroci med seboj sodelujejo. Ob igri se pojavlja tudi simbolna igra, ki je nujna za otrokov celostni razvoj. Vzgojitelj ima priložnost opazovati otroke in jim prisluhniti. S svojo aktivno vlogo pri igri pa pri otrocih vzbudi spontano navdušenje za učenje. ◀

Literatura

- Krejči Hrastar, Marjeta (2019): Taktilna integracija. Vzgoja, letnik XXI, št. 81, str. 4142.
- Kurikulum za vrtce (2010). Ljubljana: MIZŠ, ZRSŠ.
- Walker, Richard (2007): Človeško telo. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Avtoriteta učitelja v očeh starša (prvi del)

■ **Anton Meden**, prof. dr., je oče petih otrok in predsednik *Zveze aktivov svetov staršev Slovenije*. Več kot deset let si prizadeva za povezovanje staršev in njihovo dejavno sodelovanje v šolskem sistemu. Je redni profesor na *Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani*.

Avtoriteta učiteljev je vedno aktualna tema.

Tudi v reviji Vzgoja so različni avtorji v člankih večkrat omenjali vidik avtoritete. Posebej bogata je bila 85. številka z žariščno temo 'Biti učitelj'.

Vse članke sem z zanimanjem prebral. Ob branju sem dobil vtis, da k liku dobrega učitelja spada tudi to, da si zna ustvariti avtoriteto. Kot oče petih otrok, ki so zdaj na različnih stopnjah šolanja (od doktorskega ter magistrskega študija, srednje in osnovne šole), sem srečal veliko učiteljev in o njihovi avtoriteti veliko razmišljal. Zato me ta tema zelo nagovarja, zdi pa se mi zelo pomembna tudi v širšem kontekstu uspešnosti učiteljev ter odnosov med učitelji in starši.

Osebna avtoriteta in avtoriteta zaradi položaja

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) preberemo, da je avtoriteta »ugled ali vpliv, ki izhaja iz vodilnega položaja, moči, znanja«. Zato bi na začetku rad razmejil med dvema pomenoma te besede, ki sta sicer povezana in vplivata drug na drugega, predstavljata pa dve različni stvari. Že iz definicije v SSKJ je videti, da gre po eni strani za ugled ali vpliv, ki sledi iz položaja, ki ga zaseda posameznik (v družbi, organizaciji, skupini ...), po drugi strani pa za ugled ali vpliv, ki je povezan s posameznikovimi osebnimi lastnostmi (v SSKJ je navedeno znanje, je pa gotovo mogoče razmišljati tudi o drugih lastnostih, s katerimi si nekdo lahko pridobi ugled in vpliv). V tem prispevku se bom posvetil predvsem osebni avtoriteti učitelja. Najprej pa nekaj misli o povezanosti obeh vrst avtoritete: *avtoritete zaradi položaja* (v tem primeru ugleda učiteljskega poklica) in *osebne avtoritete* (v tem primeru ugleda in vpliva učitelja predvsem v odnosu do učencev in staršev).

Tu in tam slišim od kakega učitelja ali ravnatelja nekoliko nostalgično izjavo, kako je v današnjem času avtoriteta učiteljev degradirana in kako je bilo pred sto leti na vasi jasno, da so tam prisotne tri avtoritete: župnik, župan in učitelj (ne nujno v tem vrstnem redu). Očitno je v tej izjavi avtoriteta mišljena v smislu ugleda in vpliva, ki sta nosilec teh poklicev oziroma družbenih vlog pripadala po položaju (poklicu). Zagotovo je visok ugled poklica povezan z (boljšo) mo-

žnostjo vzpostavljanja osebne avtoritete, ki pa jo je moral tudi takrat posameznik zgraditi sam, tako kot jo mora danes. Če se omejim na učitelje in dve skrajnosti – iz virov in pričevanj vemo, da so avtoriteto, ki jim jo je zagotavljal položaj, nekateri učitelji osebno 'razvijali' predvsem z ustrahovanjem in si pridobili vpliv na učence (in starše), ker so se jih ti bali, drugi pa so stavili na pozitivne osebne lastnosti (znanje, doslednost, poštenje, človečnost ...) in nadgradili avtoriteto ter si zagotovili vpliv, ker so jih učenci (in starši) spoštovali.

Verjamem, da je med današnjimi učitelji zelo malo takih, ki bi si želeli avtoriteto, temelječo na strahu, in da je po drugi strani veliko takih, ki so vzpostavili avtoriteto, temelječo na spoštovanju. Res je, da jo je težje zgraditi, je pa trdnejša. Prav tako je res, da danes poklica osnovnošolskega učitelja ne najdemo več med prvimi tremi glede na družbeni ugled (Magister, 2019). Poleg zdravnika in odvetnika je danes tam univerzitetni učitelj, osnovnošolski pa se je pomaknil na sredino lestvice v družbo gasilcev, igralcev, računovodij in novinarjev. Res je tudi, da je današnja družba precej manj naklonjena priznavanju avtoritete po položaju, kot je bila družba pred stoletjem. Danes je povsem običajno, da so avtoritete podvržene dvomu in preverjanju. Ne samo učitelji, tudi župniki in župani, če se omejim na zgoraj omenjeno trojico, pa tudi zdravniki, ki zdaj opravljajo najuglednejši poklic (Magister, 2019), danes nimajo vnaprej zagotovljenega ugleda in vpliva. Zato je izziv grajenja osebne avtoritete,

Foto: Peter Prebil

temelječe na spoštovanju, danes toliko večji. Kot dokazujejo številni odlični učitelji, pa ni prevelik in ga je mogoče ter za kakovostno opravljanje poklica tudi potrebno doseči.

Vpliv staršev na avtoriteto učitelja

Iz lastnih izkušenj in izkušenj drugih staršev je mogoče izoblikovati precej jasno spoznanje, da učitelj, ki pri učencih nima avtoritete, te učence težko kaj nauči, ker »ga ne jemljejo resno«. Ne pri njegovih zahtevah, da se umirijo in spremljajo pouk, ne pri podajanju snovi, ne pri opravljanju domačih nalog ... Zato je za uspešno in kakovostno izvajanje pouka vzpostavitev avtoritete učitelja pri učencih nujna. Ker smo starši za kakovosten pouk seveda zainteresirani, bi morali razmišljati tudi o podpori učiteljeve avtoritete. Številni starši to vemo in se po svojih močeh trudimo za to, je pa tu in tam slišati, da prav starši na različne načine rušimo avtoriteto učiteljev.

Iz lastnih izkušenj lahko ugotovim, da imamo starši res precejšen vpliv na to, kako bo otrok dojemal učitelja; v to dojetje spada tudi sprejemanje avtoritete. Nemalokrat se to dojetje začne graditi, še preden otrok (ali starš) sploh vidi učitelja. Posebej pri mlajših učencih (predvsem pri prvošolcih) je priprava na srečanje z naslednjim oziroma prvim učiteljem pomembna in naj bo pozitivna. Starši naj bi otroku na njemu razumljiv način predstavili vlogo učitelja in pokazali, da to vlogo tudi sami cenimo in upoštevamo. Taka »priprava terena« je pomembna. Dobro je, če se starši med seboj in starši z učitelji o tem pogovarjamo in prenašamo izkušnjo na mlajše starše, ki se v taki vlogi prvič srečujejo s šolo.

Ko se učitelj znajde v razredu z otroki, pa je seveda on na potezi. Pri učencih si mora avtoriteto zgraditi sam. Ne glede na to, koliko in kako je bil 'teren pripravljen', je vzpostavitev odnosa in izgradnja osebne avtoritete naloga učitelja.

Ko učitelj vzpostavi avtoriteto, smo jo starši dolžni podpirati. To je tudi v interesu naših otrok, saj je pogoj za učinkovit pouk. Podpiranje učiteljeve avtoritete pomeni predvsem to, da o njem govorimo spoštljivo. Otrokom povemo in pokažemo (pozoren velja biti tudi na nebesedno izražanje), da učiteljevo avtoriteto tudi sami priznavamo, pohvalimo lahko tudi kako osebno lastnost, ki smo jo opazili pri njem. Pomembno je, da smo pozorni ter ne kritiziramo učitelja in njegovega dela pred otroki, da ne nasedamo in ne širimo 'urbanih legend' o tem, kaj je ta in ta učitelj (slabega) naredil, in da se s svoje strani potrudimo, da imamo z učitelji svojih otrok spoštljiv in sodelovalen odnos. Če to uspe, se lahko tudi o stvareh, ki nas (z)motijo, pogovorimo neposredno z učiteljem. Na ta način se po mojih izkušnjah problemi najhitreje in najbolj učinkovito razrešijo.

Reševanje nesoglasij

Pomembno je, da se primerno odzovemo takrat, ko med učiteljem in našim otrokom pride do nesporazuma oziroma ko se otrok doma pritoži nad učiteljevim ravnanjem. Številne izkušnje (ne samo moje) pričajo, da je v takem primeru zelo dobro, da ne »udarimo na prvo žogo«, pa čeprav smo starši (predvsem matere) po svoji naravni vlogi nagnjeni k temu, da zaščitimo otroka. Seveda mu zaupamo in verjamemo, da je to, kar je povedal (in meče slabo luč na učiteljevo ravnanje), res. Je pa tudi res, da je otrok to doži-

Foto: Matej Hozjan

vel s svoje perspektive. Najbolje je, da poskušamo otroka čim bolj objektivno izprašati o podrobnostih dogodka, potem pa, kolikor se da, odmislimo »čustveni naboj« in brez odlašanja v osebnem pogovoru vprašamo še učitelja, kako je dogodek videl in doživel on. Največkrat se potem, ko slišimo odgovore učitelja, dogodek staršem pokaže v povsem drugačni luči. Pa ne da bi otrok zavestno lagal ali zavajal (čeprav se tudi to zgodi), le njegova perspektiva doživljanja je (predvsem pri mlajših) tako drugačna, da pogovor z odraslo osebo (učitelj je običajno edina odrasla oseba v učilnici) precej pomaga pri ugotavljanju objektivnih dejstev.

Tudi če je učitelj naredil napako in se od njega pričakuje, da jo ustrezno popravi (o tem več v nadaljevanju), je pomembno, da starši to otroku predstavimo tako, da učitelj ohrani avtoriteto.

To je potrebno tudi takrat, ko iz takih ali drugačnih razlogov starš in učitelj sama ne zmoreta najti skupnega jezika in rešiti težave. Take situacije so navadno težke in čustveno obremenjujoče za vse vpletene, zagotovo pa ne pomagata valjenje krivde na drugega in iskanje »svojega prav«. Čeprav je težko, je vendarle smiselno pričakovati, da bosta odrasla člena znamenitega trikotnika »učenec, učitelj, starš« prav v takih okoliščinah znala z zgledom pokazati, kako se »odraslo« rešuje nesporazume. Učitelj in starš sta tudi v takih situacijah dolžna spoštovati integriteto (avtoriteto) drug drugega in s pomočjo tretjih oseb (svetovalne službe, ravnatelja ...) poiskati rešitev, ki bo najboljša za otroka.

Ob razmišljanju, kako ravnati v takih situacijah, mi je večkrat pomagala misel nekdanjega sodelavca: »Ko bo tole minilo, boste morali spet delati skupaj.« Za večino nesoglasij v šoli to velja – ko se konflikt tako ali drugače razreši, je treba še naprej sodelovati. To je veliko lažje, če v času konflikta izbiramo svoje besede in ravnanje, tako da ohranimo lastno dostojanstvo in dostojanstvo vpletenih. ◀

Vir

- Magister, Katja (2019): *Analiza percepcije poklicnega ugleda v Sloveniji*. Magistrsko delo. Ljubljana: UL, Ekonomska fakulteta. Dostopno na spletni strani: <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/magister3571-B.pdf>.

Kako se soočati z neželenim vedenjem otroka

■ **Miha Klanjšček**, mag. prof. razrednega pouka, je učitelj na *Osnovni šoli Polje*.

■ **Dejan Hozjan** je izredni profesor za področje pedagogike na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem*. Je koordinator magistrskega študijskega programa *Izobraževanje odraslih in razvoj kariere* ter vodja *Centra za vseživljenjsko učenje Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem*. Ukvarja se s kritičnim proučevanjem področja pedagogike, andragogike in menedžmenta v izobraževanju.

Čeprav se z neželenim vedenjem relativno pogosto soočamo, se vse premalokrat vprašamo o njegovem izvoru. Vsaka dejavnost, ki jo ljudje opravljamo, ima namreč svoj namen, ki ga lahko z enim stavkom zajamemo kot željo po doživljanju pozitivnih čustev. Enako velja za otroke – tako pri izvajanju želenega kot tudi neželenega vedenja.

Željeno vedenje bodo otroci izvajali takrat, ko bo rezultat njihovega vedenja doživljanje pozitivnih čustev. Kadar jim tega ne bo zagotavljalo, bodo začeli iskati pri drugih vedenjskih vzorcih, med katerimi bomo lahko opazili tudi neželeno, rizično ali celo destruktivno vedenje. Take vedenjske vzorce bomo zato najlažje in najbolj učinkovito odpravili tako, da bomo poiskali in odpravili njihov vzrok. Pri tem si lahko pomagamo z naslednjimi vprašanji:

1. Ali otrok pozna željeno vedenje v dotični situaciji?
2. Ali so osnovne otrokove potrebe ustrezno zadovoljene?
3. Menite, da se otrok počuti razumljenega?

Ali slišite in upoštevate, kar vam želi sporočiti?

4. Ali verjamete v otrokove sposobnosti, da se zmore primerno obnašati?
5. Ali mu želite privzgojiti določen interes, s katerim se ne more poistovetiti?
6. Ali vzgajani ob neželenem vedenju doživlja pozitivna čustva?

Samoizpraševanje naj se vedno začne pri prvi točki in nadaljuje proti zadnji, vse dokler na eno od vprašanj ne odgovorimo z »ne«. Tisto področje, ki bo prvo deležno negativnega odgovora, potrebuje našo pozornost. Podrobneje pogledjmo vsako področje posebej: kaj točno pomeni, od kod izvira in kako ga najlažje odpravimo ...

Ali otrok pozna željeno vedenje v dotični situaciji?

Otrok se na svet rodi brez kakršnegakoli znanja o družbenih pravilih in vedenjskih standardih. Naloga vzgojiteljev je, da mu to znanje posredujemo. Če smo pri tem neuspešni, tvegamo pojav neželenega vedenja. Neželeno vedenje je v takih primerih najpogosteje posledica slabe ali napačne otrokove presoje. Kljub temu da ne pozna vseh vedenjskih standardov družbe, bo otrok v neznani situaciji analiziral dogajanje okoli sebe in na podlagi dobljenih informacij ocenil, kakšno vedenje je najprimernejše. Pri tem bo izbiral med vsemi oblikami vedenja, ki jih že pozna. Če ne bo vedel, katera oblika vedenja je najprimernejša, se bo lahko zgledoval po drugih ljudeh ali pa se bo odločil za vsakdanje vedenje, ki mu je najbolj znano. Neželeno vedenje je tako zgolj napaka iz nevednosti.

Namesto da bi otroka v takih trenutkih kaznovali, mu raje pokažimo ali razložimo, kako naj se obnaša. Vzemimo v obzir tudi, da se želenega vedenja ne bo naučil takoj, temveč bo potreboval nekaj časa, da si ga zapomni, in nekaj vaje, da bo znanje uspešno uporabil tudi v praksi. Enako velja za vedenje na dogodkih, ki se jih udeležuje zelo redko. Včasih otrok enostavno pozabi na željeno vedenje. V takih primerih, ko vnaprej načrtujete obisk nevsakdanjega kraja ali dogodka, je smotrno otroka predhodno opomniti na željeno vedenje.

Ali so osnovne otrokove potrebe ustrezno zadovoljene?

Če ugotovimo, da je otrok že usvojil željeno vedenje, se moramo vprašati, ali so njegove potrebe zadovoljene. Veliko ljudi je razdražljivih, kadar so utrujeni ali lačni; otroci niso nobena izjema. Če imajo zadovoljene fiziološke potrebe, se moramo vprašati še o psiholoških potrebah. Ali imajo zadovoljeno potrebo po ljubezni, potrebo po varnosti, potrebo po pozornosti? Kadar je zadovoljevanje katere od potreb pri otroku ogroženo, lahko opazimo tudi porast neželenega vedenja, s katerim se bo otrok boril za njihovo zadovoljevanje. Pri tem bo izkoristil celotno znanje o sebi in svojih starših ter na podlagi preteklih izkušenj skušal izzvati določen odziv.

Foto: BS

V takih primerih lahko težavo rešimo s pogovorom z otrokom oz. tako, da mu dokažemo, da se kljub spremembam, ki so pri otroku vzbudile strah, stvari ne bodo bistveno spremenile. Še vedno ga bomo imeli radi in še vedno bomo skrbeli zanj. Lahko določimo tudi poseben čas, ki ga bomo preživeli skupaj, ali posebno mesto v stanovanju, kjer bomo pozornost namenili samo drug drugemu. Močnejše kot bomo zavarovali otrokovo zadovoljevanje potreb, manjše bo tveganje za pojav neželenega vedenja. Če pri izvajanju neželenega vedenja ugotovimo, da otrok pozna želeno vedenje in ima zadovoljene svoje potrebe, pomislimo na svoj odnos z otrokom. Kakovost medosebnega odnosa se zrcali v kakovosti vzgoje. To pomeni, da boljši kot je medosebni odnos med starši in otrokom, bolj kakovostna je vzgoja. Naslednji trije vzroki za pojav neželenega vedenja so odraz slabšega medosebnega odnosa, pri čemer vzgojitelj na različne načine omejuje osebnost vzgajanega.

Ali slišite in upoštevate, kar vam otrok želi sporočiti?

Podobno kot lahko otroku primanjkuje znanje o želenem vedenju, mu lahko primanjkuje tudi znanje in praksa o tem, kako izraziti svoje misli, želje in občutja. Zaradi tega ni nič neobičajnega, da se otrok čuti nerazumljenega s strani svojih bližnjih. V takih trenutkih ljudje občutijo različna negativna čustva (jezo, obup, žalost ...), ki se najpogosteje odražajo v čustvenih izbruhih. Pomislite, kako ste se počutili, ko ste bili nazadnje nerazumljeni s strani sodelavcev, partnerja, družine, in kako ste se soočili s čustvi, ki ste jih takrat doživljali. S svojimi izkušnjami lahko pomagate tudi svojim otrokom. Pri čustvenih izbruhih je namreč prvi cilj, da se otrok pomiri, da lahko nato vsi vpleteni z mirnim pogovorom rešijo nesporazum.

Ali verjamete, da se je otrok sposoben primerno obnašati?

Pri vzgoji imajo pričakovanja staršev do otroka zelo pomembno vlogo. Otroci bodo namreč številna pričakovanja svojih staršev ponotranjili in se trudili za njihovo izpolnitev. Uspešno izpolnitev pričakovanj bodo povezovali s pozitivnimi odzivi staršev, ki bodo v otroku spodbujali doživljanje pozitivnih čustev (veselje, ponos, zadovoljevanje potrebe po ljubezni in pripadnosti ...), neuspešno izpolnitev pričakovanj pa bodo povezovali z negativnimi odzivi staršev, ki bodo v otroku spodbujali doživljanje negativnih čustev (žalost, razočaranje, odtegotvanje starševske ljubezni ...).

Opisani proces se lahko odvija na zavedni ali nezavedni ravni. Zaradi tega je pomembno, da pri zasledovanju vzgojnih ciljev verjamemo v otrokov uspeh. To kažemo s svojimi dejanji, z izborom besed in z odzivom na posamezno otrokovo vedenje. Potrudimo se, da bomo v otroku videli dobre stvari. To ne pomeni, da z dobrimi stvarmi opravičujemo odsotnost napredka, ampak zgolj to, da ne izpostavljamo slabih stvari v veri, da se bodo izboljšale.

Ali želite otroku privzgojiti določen interes, s katerim se ne more poistovetiti?

Zavedati se moramo, da vzgoja ni namenjena prenosu interesov z vzgojitelja na vzgajane. Otrok in vzgojitelj sta različni osebnosti, zaradi česar moramo kot vzgojitelji dopustiti možnost različnih osebnih interesov. Vsiljevanje določenega interesa ali dejavnosti s strani vzgojitelja, ki ni v interesu vzgajane, lahko izzove odpor v obliki neželenega vedenja.

Ali želite otroku privzgojiti določen interes, s katerim se ne more poistovetiti?

Pri vseh teh razlogih je priporočljivo posegati le po metodah preventivne in podporne discipline, ki zajemajo oblikovanje sproščene in spodbudnega vzdušja, oblikovanje jasnih pravil, mej dovoljenega in vedenjskih standardov za posamezno situacijo, opozarjanje in ozaveščanje neželenega vedenja.

Pri vseh teh razlogih je priporočljivo posegati le po metodah preventivne in podporne discipline, ki zajemajo oblikovanje sproščene in spodbudnega vzdušja, oblikovanje jasnih pravil, mej dovoljenega in vedenjskih standardov za posamezno situacijo, opozarjanje in ozaveščanje neželenega vedenja.

Foto: Matej Hozjan

nja, spodbujanje samodiscipline in občutka odgovornosti pri otroku. To pomeni, da se kaznovanju venomer izogibamo, razen če otrok s svojim vedenjem ogroža svoje zdravje ali zdravje ljudi okoli sebe. To pa ne velja, kadar naletimo na neželeno vedenje, ob katerem otrok doživlja pozitivna čustva.

Ali otrok ob (za vas) neželenem vedenju doživlja pozitivna čustva?

Govorimo o tistih oblikah vedenja, za katere se otrok kljub morebitnim negativnim posledicam zavestno odloči. Sem spadajo pretirana uporaba mobilnih telefonov, računalnikov, nezadostna količina nočnega počitka, izzivalno in kljubovalno vedenje, v najstniškem obdobju uživanje opojnih substanc, kajenje, ponočevanje, nepremišljeni spolni odnosi itd.

Za take in podobne rizične ali škodljive vedenjske vzorce se vzgajani običajno odločajo zaradi pozitivnih čustev, ki so rezultat izbranega vedenja. Da bi izvajanje takega vedenja preprečili, moramo zato preprečiti doživljanje pozitivnih čustev, kar običajno dosežemo s kaznijo. Kazen predstavlja vsa tista vzgojiteljeva dejanja, ob katerih vzgajani doživlja negativna čustva. Težo kazni vzgajani opredeljuje z intenziteto doživljanja negativnih čustev. Kazen bo tako učinkovita takrat, ko bo doživljanje negativnih čustev, ki jih bo vzgajani povezal z določenim vedenjem, intenzivnejše od doživljanja pozitivnih čustev. Zato je za učinkovito izvajanje kaznovanja ključnega pomena dobro poznavanje vzgajane, njegove osebnosti in delovanja, predvsem poznavanje tistih dejavnosti, ob katerih vzgajani doživlja negativna čustva.

Med najpogostejše razloge za pojav neželenega vedenja tako uvrščamo:

1. nepoznavanje želenega vedenja s strani otroka,
2. nezadovoljene potrebe otroka,
3. nerazumevanje otroka s strani njegovih bližnjih,
4. pričakovanje neželenega vedenja,
5. vsiljevanje osebnih interesov,
6. neželeno vedenje se otroku spleča. ◀

Literatura

- Klanjšček, Miha (2019): Otrokovo dožemanje vzgojnih ukrepov svojih staršev. Magistrsko delo. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.

Vloga očeta v 21. stoletju

■ **Tanja Rozina**, mag. prof. predšolske vzgoje, je vzgojiteljica v Vrtcu Litija.

V okviru magistrskega dela sem raziskovala vlogo očeta. To je danes zanimiva in aktualna tema, o kateri pa se morda premalo piše. Odločila sem se, da jo predstavim.

Vloga očeta se spreminja

Vloga očeta se je od pradavnine do danes nenehno spreminjala. Poznamo matriarhat in patriarhat, danes pa gre za nek kompromis v avtoriteti med očetom in materjo ter tako prihaja do novih plati očetovstva. Po mnenju M. Tomori (1989) je vloga očeta danes posredna in tudi neposredna. Oče posredno vpliva na razvoj otrokove spolne vloge preko odnosa do partnerke, neposredno pa z vzgojnim ravnanjem in čustvenim odnosom do otroka. Oče naj bi sinu pomagal pri iskanju moške identitete, hčeri pa naj bi dal potrditev v razvoju ženskosti in jo pripravil na kasnejše odnose z moškimi (n. d.: 95–96). To velja za zgledne očete. Vemo pa, da v družbi obstajajo tudi drugačni. T. Žakej (v Renner, 2008) meni, da je aktivno vključevanje očetov v nego, skrb in vzgojo otrok le ena izmed oblik očetovske vloge.

Današnja družba je staršem, predvsem materam, dala težko nalogo. Od njih se zahteva, da služijo denar, skrbijo za dom, moža in družino. Pri tem pa naj bodo še dobre oziroma kar odlične delavke, matere in žene. Ker vsega ne zmorejo, zapadajo v depresijo, partnerji pa se premalo vključujejo v gospodinjska opravila, pa čeprav bi jih s tem razbremenili.

V preteklosti je mati skrbela za dom in družino, mož pa se je posvetil poklicu, v katerem je uspel in tako finančno preskrbel družino (Ule, 1993: 27). Danes večina ljudi dobiva minimalno plačo, s katero ena oseba ne more preživeti cele družine, zato je nujno, da tudi žena služi denar. Tako se posledično spreminja tudi vloga očeta – govorimo lahko o novem očetovstvu.

Novo očetovstvo

Novi oče naj bi bil tisti, ki se vedno bolj vključuje v družinsko življenje. Po drugi

strani pa naj bi bil to zgolj sodobni mit, saj naj bi večino dela še vedno opravila ženska (van Dongen idr., 1995 v Švab, 2001: 115). Sociologi menijo, da so očetje danes bolj vpleteni v družinsko življenje. Po njihovem mnenju gre za aktivno očetovanje (Renner idr., 2008: 35).

Problem sodobnega očetovanja je, da očetje nimajo zgledov, zato so začeli posnemati svoje žene. Tako so otroci namesto očeta in matere dobili dve materi (Juul, 2011: 9), posledično pa je prišlo do upada očetovske avtoritete. V preteklosti je bil oče glava družine, danes pa temu ni več tako. Z vključitvijo matere/žene v službo se je spremenila tudi očetova avtoriteta. Kot piše T. Renner (2008), naj bi prišlo do upada očetovske avtoritete, do tako imenovane erozije, ravno zaradi povečanja participacije žensk na delovnem mestu.

Lahko rečemo, da je do upada očetovske avtoritete prišlo zaradi več razlogov. Oče ima manjši vpliv v družini, postal je podoben svoji partnerki. Namesto da bi sam vzgajal, se pusti vzgajati. Delno je za to odgovorna tudi partnerka. Skupaj se v vlogi staršev ne najdeta najbolje. Ne razlikujeta se od otrok, mislita, da so otroci čustveno in psihološko zreli, da so mladi odrasli, a temu ni tako. Svoj delež krivde nosi tudi družba, ki zaradi večje udeležbe žensk, povečanja širšega družbenega zaznavanja in spremenjene družinske vloge vpliva na upad starševske avtoritete.

Odsotni oče

V današnji družbi pa niso le očetje tisti, ki se bolj ali manj trudijo vključevati se v družino. Med nami so tudi tako imenovani odsotni očetje. To so tisti, ki so zapustili svojo družino, ločeni, ki ne želijo imeti stikov z otroki, so službeno veliko odsotni ali pa se

zgolj nočejo vključevati v nego, vzgojo in skrb za svoje otroke. Med odsotne očete sodijo tako tisti, ki so fizično odsotni, kot tudi tisti, ki so samo čustveno odsotni. Kot piše Arènes (2003), pusti očetova odsotnost pri otroku posledice. Nekateri menijo, da fantje še bolj potrebujejo očeta kot dekleta. Potrebujejo ga za primerjavo, preko njega imajo dostop do svoje agresivnosti in postavljanja meja (n. d.: 23). Menim, da je za otroka bolje, če ob sebi nima očeta, kot pa da ima čustveno neuravnovešenega, agresivnega očeta. Tak človek naredi sebi in bližnjim več škode kot koristi. V Sloveniji in drugod po svetu je preveč primerov agresivnih očetov, ki so močno škodovali svoji družini. Najhujši izmed njih so sodili svojim otrokom in ženam, na koncu še sebi. Očetovo vlogo pa lahko delno nadomesti drug moški (dedek, stric ali kakšen drug pomemben moški v družini).

Vsekakor pa ima odsotnost očeta svoje posledice. Otroci brez očetov se počutijo manjvredne. To je še posebej izrazito v okolju, kjer je očetovski lik zelo pomemben. Ti otroci ne doživijo varnosti in zaščite, ki sta potrebni za razvoj samozavesti. Pogosteje od svojih vrstnikov doživljajo občutek tesnobe in nemoči, do sebe ne čutijo spoštovanja,

imajo občutek, da so drugačni od drugih, zato se težje vključujejo med ljudi, poleg tega pa so še odvisni od svoje matere. Mati je tista, ki lahko nastalo škodo še poveča ali zmanjša s svojo osebnostjo, prejšnjim odnosom z očetom, čustvenimi odzivi, socialno prilagoditvijo na odsotnost in odnosom z otrokom. Na otroka podobno vplivajo tudi drugi družinski člani ali druge za otroka pomembne osebe (Tomori, 1989: 107–108).

Iz prakse

Pri delu v vrtcu opažam, da je danes veliko očetov, pri katerih se pojavlja novo očetovstvo. V vrtec vozijo otroke in jih pridejo iskat, se udeležujejo različnih delavnic, včasih (po mojem mnenju še vedno premalo) se udeležujejo sestankov in govorilnih ur. Žal v praksi ni veliko takšnih, ki bi se udeleževali formalnih srečanj staršev, se pa udeležujejo neformalnih oblik sodelovanja. Pogosto skupaj s svojimi partnerkami in otroki prihajajo na delavnice, srečanja, piknike, zaključke ...

Iz tega sklepam, da se vključujejo v družinsko življenje, vendar še vedno premalo. Svojo partnerko le podpirajo pri skrbi, negi in vzgoji otroka, niso pa polno vključeni.

Pri delu se srečujem tudi s takimi, ki se polno vključujejo v družinsko življenje (vzgojo in gospodinjska opravila), vendar je takšnih zelo malo. Tudi odsotnih očetov v našem okolju ni prav veliko. Poznam le nekaj primerov fizično odsotnih.

Upam, da se bodo v prihodnje očetje opogumili in še bolj sodelovali tako v vrtcu kot v svojih družinah. V vrtcu lahko vzgojitelji veliko pripomoremo k njihovi vključenosti predvsem tako, da jih sami povabimo, pripravimo srečanja z njimi in otroki, poudarimo njihovo vlogo in pomen v otrokovem razvoju ...

Vedeti moramo, da je naš cilj otroku omogočiti normalne okoliščine, ki bodo pripomogle k njegovemu psihološkemu zorenju. Zavedati se moramo, kot pravi Giddens (2000), da je otroštvo tisto, ki nas pripravi na kasnejšo udeležbo v svetu odraslih (n. d.: 109). ◀

Literatura

- Arènes, Jacques (2003): *Je oče še del družine?* Ljubljana: Oka, otroška knjiga.
- Giddens, Anthony (2000): *Preobrazba intimnosti*. Ljubljana: Založba *cf.
- Juul, Jesper (2011): *Mož in oče*. Ljubljana: Inštitut za sodobno družino Manami.
- Renner, Tanja idr. (2008): *Novo očetovstvo v Sloveniji*. Ljubljana: Založba FDV.

- Švab, Alenka (2001): *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Tomori, Martina (1989): *Klic po očetu*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Ule, Mirjana (1993): *Psihologija vsakdanjega življenja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Očetova zapuščina:

»Pokazal mi je, da je življenje vznemirljiva pustolovščina in me izzval, da sem popolnoma izkoristil vse, kar mi ponudi.«

»Ujel me je v zanko učenja in me naučil, da živim odgovorno in iz življenja napravim kaj dobrega.«

»Ljudje so dobri, če jim daš priložnost za to.«

»Diskriminacija je napačna, ne glede na vzrok.«

»Razen v Božjih očeh, se ljudje ne rodijo enaki. Vsi smo odgovorni za tiste, ki si sami ne morejo pomagati.«

»Ljudje, ki mislijo, da vedo vse, so lahko nevarni.«

»Najpomembneje je, da ljubiš.«

»Vsakdo ima očeta, toda očetje so različni.«

(Iz knjige: Buscaglia, Leo F. (2008):

Očka, moj oče. Ljubljana: Elite izobraževanje.)

Srčni utrip slikarjeve narave

France Pavlovec: Ob Savi, olje na platnu, 1943

■ **Milček Komelj**, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. 10 let je bil predsednik *Slovenske maticе*. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu in častni občan Novega mesta. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov.

Slika Ob Savi je za umetnika značilna podoba naravnega prostranstva, ki jo je krajinar France Pavlovec (1897–1959) z vso sproščenostjo naslikal v okolici domačih Stožic, a jo poetično razprostrl v videne in zaslutene daljave.

Slikar je kot izrazit lirik slovensko pokrajino doživljal s srcem. V njej je odkrival življenjsko zavetje z malone pastoralnim odnosom do njene čistosti in lepote. Naj-

raje se je zazrl v žuborečo reko Savo, ki se v svoji sinjini in valovanju z belim prodom obdane struge z blagimi vijugami razliva v globino, kjer se za obronki gozdov v ozadju

svetli značilno nazobčana silhueta skorajda prosojnih Kamniških Alp. Celoten pogled je širokopotezno dahnil na platno s pljuski hlastne, lahkotno zvrtničene poteze, ki mu arabesko poživlja sijočo barvitost vodne gladine, poetično ubranost motiva pa je prešnil z naravno sijočo, a hkrati malone nadzemeljsko lučjo. A ta zasanjano lirična lepota ostaja povsem naravna, živa, hkrati sočna in eterična ter tudi v svoji organski

nemirnosti v temelju spokojna, kot da bi umetnik gledal v svetlobi, pretopljeni v gorsko obzorje, najbližjo mu večnostno daljavo, v kateri prebiva njegova edina poetična resničnost, povečana v imaterialen privid. Tovrstne krajinske motive so začeli slikati zlasti realistični slikarji, pred njimi pa motive z gorami že romantično obarvani krajinarji, prerajeno izročilo obojih pa je vtisnjeno tudi v Pavlovčevo umetnost. Vendar je ob tem, ko so postali tovrstni motivi v 20. stoletju največkrat plen trdoživih in okorelih realistov in danes najpogostejših ljubiteljskih slikarjev, Pavlovec z osebnejšim prijemom zmožgal vanje vdihniti izjemno rahločutnost, milino in poezijo, zaradi česar je bil že kmalu prepoznan kot pravi slikarski aristokrat in čisti lirik, ki je nadaljeval tudi s poetičnim slikarskim doživljanjem naših impresionistov; z njihovim prvakom Richardom Jakopičem, dinamičnim slikarjem Save, ki se vznemirjeno vrtinči okrog otoka, kakršnega ugledamo tudi na Pavlovčevi sliki, pa je celo prijateljsko sodeloval.

Umetnostna zgodovina take slikarje uvršča med t. i. barvne ali poetične realiste, torej umetnike, ki so v oblikovno nedeformirano motivno osnovo vnašali svojo poudarjeno afiniteto do barv, prilagojenih osebnemu doživetju in estetskemu usklajevanju, pri čemer so raznoliko uveljavljali tudi značilne poteze lastnega temperamenta. Ker je na takih pogledih zasnovana prenovljena realistična umetnost zgodovinsko razpeta med avantgardnimi in modernističnimi smermi po prvi svetovni vojni in med povojno modernizacijo slikarstva v petdesetih letih 20. stoletja, je v poznavalskih očeh, zazrtih izrecneje v razvojne procese, lahko videti predvsem retardirana ali konservativna, celo moteča. Ob tem pa eminentno izstopa s svojo čisto likovno kvaliteto, mojstrskim obvladovanjem metiera, ki temelji na kultiviranju barve z njenimi odtenki, s čimer se izmika časovnim silnicam in se usmerja v brezčasnost; ali pa so njeni predvsem v predvojnem Zagrebu izšolani avtorji po svoje vendarle tudi pomenljivo reagirali na utesnjujoči čas, v katerem so nekateri drugi umetniki izpričevali predvsem družbeno angažiranost, prav s svojo instinktivno ali zavestno umaknjenostjo v idealno, lepšo resničnost, kakršno je Pavlovec nosil v duhovnih predstavah in jo v vseh hudih življenjskih stiskah najraje slikal kot svoj raj na zemlji.

Prav v takem doživetju narave je bil videti pravcati čarovnik, saj je znal s prelevi barv ter sproščeno gibkostjo lahko poplesujočih potez (zaradi njih ga je Stane Mikuš imenoval filigranski lepopisec) izbrane motive, tudi kadar je potisnil v objem zelenja kakšno preperelo starožitno stavbo v Gamelnah, povzdigniti v estetske sfere pravega umetniškega poveljanja. Predvsem pa je ob vsem pretanjenem znanju, ki mu je pomenilo le nepogrešljivo obrtno zasnovano, njegova ustvarjalnost izhajala iz trenutnega intuitivnega impulza, polnega navdiha. Kadar se je ob pogledu na naravo ustvarjalno vznemiril, mu je zapela že prva poteza, ki je v sozvočju barvnih vibracij z enako intenzivnostjo brez zastoja izzvenela tudi v zadnjem zamahu, in med tako zamaknjenim slikanjem, ki ga je sprožilo slikarjevo čustvo in ne razum, je lahko umetnik, kot je razbral že France Stele, doživel celo pravo katarzo. V hipnem ustvarjalnem impulzu je zaživel njegov srčni utrip ali zanos, v katerem je zžil svoje občutenje s slikarsko 'prepesnjem' motivom v nerazdružljivo enoto. V drugačnih notranjih stanjih pa so se tudi Pavlovcu naslikani motivi lahko spremenili le v povsem konvencionalno zasnovano, četudi vselej korektno realistično podobo.

Zato ga, bolj kot koga drugega, lahko v pravi luči predstavljajo le skrbno izbrane najboljše umetnine; prav zaradi tega je njegov velik občudovalec slikar France Mihelič (ki je sam temeljil na konstrukcijski risbi in ne na 'razblinjenosti' barve) obžaloval, da je bil Pavlovec na retrospektivni razstavi v Moderni galeriji zaradi nedomišljenega izbora ne do kraja pregledanih del, razkropljenih po zasebnih stanovanjih, predstavljen v že kar popačeni podobi.

Oživljena narava na Pavlovčevih slikah v bistvu žubori, se preleva, povezuje in prepleta, mehko utripa in čarobno sanja, se prebujata in zamira. Slikarjeve rečne gladine, pa naj gre za najljubšo mu Savo ali redkeje Sočo, se prelevajo na površinah in zamolklo plastijo v temačnejših globinah. Pavlovčevo ozračje trepetata kot srebrni pajčolan, njegova krajina je hkrati realna in izsanjana ter spremenjena v slutnjo, tako kot venci gora na njegovih obzorjih; letni časi mu dihaajo z zimskim hladom in pomladno svežino ali se mu razkrivajo v jesenskem razkošju, njegove poti v daljave pa se razprostirajo v nedosežnost že s samoumevnostjo slikarjeve barvne oziroma zračne perspektive. Tudi če je v pokrajini ponekod vključil z njo vselej organsko zlito človeško postavbo, so take slike brez

sleherne pripovednosti ali opaznejših domačijskih vzgibov; hkrati pa so po svojem čutenju vendar tudi izrazito domovinske, tako kot alpska narava v vzneseni poeziji Otona Župančiča, pesnika, ki je pred neko Pavlovčevo podobo vzkliknil: »O Pavlovec, to je pesem, pesem!« Isto posavsko okolico Ljubljane, ki jo je najraje slikal Pavlovec, pa je v verzih o kraju svoje skrite sreče, svojih potih, gajih in livadah, o drgetu rastočih vej ali ščebetu v tišini v besedni poeziji najizraziteje oživila Lili Novy.

France Pavlovec je v svoje umetnine, tudi kadar je slikal cvetlične šopke ali posamezne ljudi, idealizirano projiciral lepoto življenja, ki se je pri njem izražala skozi pikturalno bravuroznost in melodiko potez in ne skozi emanacijo trdne materialnosti, ki jo je najraje odmišljal. V izrazito muzikalno, ponekod malone simfonično in vseskozi

poetično ubrane slike je projiciral svobodo srečnih trenutkov in sproščenost duha. V naravo je pretapljal svojo individualnost, hrepenenje in človečnost ter se ji predajal kot v pravcatem duhovnem svetišču. Zato je na sliko, ki je nastala na obrobju okupirane Ljubljane iz slikarjeve zagledanosti v nedosežnost svobodnih daljav v času vojne 'karantene', smiselno opozoriti tudi v dneh, ko so zaradi osamitvenih predpisov stiki med ljudmi omejeni in je življenje upočasnjeno ter usmerjeno k bistvenemu, odnos ljudi do večnosti, soljudi in samih sebe pa se lahko prečisti in sprosti tudi v soočenju s samotno, še neokrnjeno in neobljudeno, vendar živo utripajočo naravo.

Pavlovčeva slika *Ob Savi* (in še ena z istim motivom, izpeljana v spokojnejši, manj razčlenjeni in bolj umirjeni, a barvno nič manj pretanjeni in širokopotezni izdaji) je

razstavljena v metliški Galeriji Kambič, poimenovani po znamenitem kirurgu Vinku Kambiču. Akademik Kambič se je ob svojem zahtevnem delu zatekal v umetnost in se sprva najraje obdajal s prav takimi slikami, posebno barvitimi krajinami in zlasti Pavlovčevim in Kregarjevim eteričnim cvetjem. Tako nežna umetnost je gotovo blizu tudi letošnji slavljenci, pedagoginji in psihologinji profesorici Barici Marentič Požarnik, ki jo doma in na številnih potovanjih po svetu vedno posebej navdušujejo zlasti umetnostne zbirke in razstave, prav tako pa tudi krepčilna lepota pokrajine, za ohranjanje katere je v svoji občutljivosti za ljudi in okolje tudi sama močno zavzeta, saj jo ob pustošenjih človeške duše in narave, tako kot zaradi nedavno posekanih mestnih dreves, vselej zaboli srce. ◀

Skrb za otroke s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami

■ **Tomaž Bojc** je učitelj ekonomskih predmetov na srednji šoli *Centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje (CIRIUS) Kamnik*.

V CIRIUS Kamnik skupaj s konzorcijskima partnerjema izvajamo projekt Spodbujanje socialne vključenosti otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami v lokalno okolje.

Če se najprej ustavim pri izrazu »otroci s posebnimi potrebami«, ki ga trenutno uporablja sedanja zakonodaja (z izrazom 'otroci' so namreč po *Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami* (ZUOPP-1) mišljeni tako otroci, mladoletniki kot tudi polnoletne osebe), potem velja, da z omenjenim izrazom poimenujemo otroke z motnjami v duševnem razvoju, gluhe in naglušne otroke, slepe in slabovidne otro-

ke oziroma otroke z okvaro vidne funkcije, otroke z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirane otroke, otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, dolgotrajno bolne otroke, otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter otroke z avtističnimi motnjami.

V praksi bi morda utegnili najti ustrežnejši izraz kot »otroci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami« (v 1. točki 1. člena

je naveden tudi v ZUOPP-1). Menim pa, da bi težko našli izraz, ki bi bil sprejemljiv za vse, saj imamo določene težave tudi tisti, ki nismo uvrščeni v to kategorijo z odločbo o usmeritvi.

Nasploh velja, da ljudi ni mogoče standardizirati, saj smo preveč raznoliki, čudežni in posebni, slednje v dobrem pomenu. Vsak posameznik ima neponovljivo identiteto, zato bi morala biti izhodiščna usmeritev prepoznavanje vseh razsežnosti določene osebe, vključno z odkrivanjem njenih kreativnih potencialov ter ustvarjanjem pogojev zanje. Prepoznavanje in sprejemanje raznolikosti ter priložnost za dopolnjevanje in preseganje naših omejujočih predstav bi morali postati temeljni družbeni imperativ. Človeške razsežnosti tudi ni mogoče omejiti samo na določene vrste inteligentnosti;

človekovo razumevanje resničnosti vključuje na primer tudi čustvena, umetniška in duhovna inteligentnost.

S preučevanjem družbenih procesov se v najširšem pomenu ukvarja tudi ekonomija, ki pa pri svojem preučevanju uporablja tudi ekonometrične modele. Temeljni družbeni imperativ naj bi bila blaginja ljudi; ekonomija naj bo torej v službi človeka in ne obratno. Zato bi bilo treba v družbi meriti ne le gospodarsko rast, temveč tudi kazalnike blaginje. Današnja družba v določeni meri še vedno ceni le kapital in vse človeške sposobnosti, ki mu služijo. Vendar je človek vreden sam po sebi. Ima svoje dostojanstvo in prav vsak lahko doprinese k skupnosti. To je bilo tudi eno izmed izhodišč, zaradi katerih smo v CIRIUS Kamnik skupaj s konzorcijskima partnerjema pristopili k projektu *Spodbujanje socialne vključenosti otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami v lokalno okolje*.

Cilj projekta

Cilj projekta, za katerega je sredstva zagotovilo Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport skupaj z Evropskim socialnim skladom, je razvoj oblik izobraževanja oziroma usposabljanja za spodbujanje socialne vključenosti otrok in mladih s posebnimi potrebami v lokalno okolje, predvsem tistih, ki zaključujejo oziroma zapuščajo formalne oblike izobraževanja oziroma usposabljanja. Ti se namreč pri vstopu na trg dela ali v samostojno življenje srečujejo z več ovirami, zato so socialno izključeni. Z omenjenimi aktivnostmi jih želimo dodatno opolnomočiti in tako povečati njihovo socialno vključenost. Pri tem je nujno povezovanje med različnimi deležniki: med šolo, družino in lokalno skupnostjo. Otroci in mladostniki s posebnimi potrebami se namreč ob koncu formalnega izobraževanja oziroma usposabljanja vrnejo v lokalno okolje, ki jim mora nuditi ustrezno podporo v nadaljnjem samostojnem življenju, zato poskušamo čim več aktivnosti izvajati v sodelovanju z lokalnim okoljem in starši. Namen je, da bodo otroci in mladostniki s posebnimi potrebami ob zaključku programov čim bolj vključeni v samostojno življenje, iskanje zaposlitve, izobraževanje/usposabljanje oziroma pridobivanje kvalifikacij ali zaposlitve.

Tako so aktivnosti, ki jih izvajamo v okviru projekta, prilagojene vsakemu posamezniku, izhajajoč iz že izdelanih individualiziranih programov ter ob upoštevanju specifičnosti lokalnega okolja. Smisel programa je, da otroci in mladostniki lažje najdejo svoje talente oziroma prednosti ter tudi z našo pomočjo lažje prepoznajo priložnosti – tako pri vključevanju v družbo (kakovostnejše in bolj samostojno življenje) kakor tudi pri vključevanju na trg dela (samozaposlitev, delna oziroma občasna zaposlitev). Ker je program prilagojen njihovim potrebam, je tako z njihove strani tudi bolj sprejet.

Namen projekta je torej povečevanje možnosti socialnih in poklicnih kompetenc otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, ki jih dosegamo z naslednjimi aktivnostmi:

- Nadgradnja obstoječih tranzicijskih modelov za gibalno ovirane otroke in mladostnike. V okviru že izvedenega projekta *Tranzicijski model – program dodatnega usposabljanja odraslih oseb*, ki sta ga izvajala CIRIUS Kamnik in CIRIUS Vipava, je bil za gibalno ovirane otroke in mladostnike razvit tranzicijski model, ki otrokom in mladostnikom s posebnimi potrebami omogoča dodatno usposabljanje za samostojnejše življenje, v določenih primerih pa tudi delno/občasno zaposlitev.
- Oblikovanje programov izobraževanja oziroma usposabljanja z namenom socialne vključenosti v širše okolje in spodbujanje znanja, višje izobrazbe in vseživljenjskega učenja.
- Različne aktivnosti za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami, predvsem spodbujanje socialnih in kulturnih kompetenc, s posebnim poudarkom na poklicnih kompetencah.
- Povezovanje šol oziroma zavodov z lokalnim okoljem ter vsemi pristojnimi deležniki (nevladnimi organizacijami, ki delajo z otroki in mladostniki s posebnimi potrebami, občinami, obrtno-gospodarskimi zbornicami itd.) ter s starši.
- Oblikovanje mreže deležnikov, ki lahko tej ranljivi skupini pomagajo pri boljšem socialnem vključevanju ter morebitnih priložnostih za vstop v delovno okolje.
- Usposabljanje izvajalcev za kakovostno izvedbo aktivnosti.

Konkretne aktivnosti

V okviru projekta samostojno in/ali v sodelovanju s partnerji izvajamo aktivnosti, ki so večinoma osredotočene na različne lokacije v Kamniku in okolici ter na bodoča lokalna okolja mladostnikov, nekaj pa jih izvajamo tudi v matični ustanovi CIRIUS Kamnik, še posebej v učnem stanovanju v bivši tovarni Alprem Kamnik.

Za potrebe usposabljanja dijakov za praktične sta bila oblikovana dva modula, in sicer *Poklicne kompetence* ter *Socialni kapital*. Vzpredno z izvajanjem modulov pa so bile organizirane dejavnosti, v katerih so dijaki pridobljeno znanje implementirali v prakso. V lokalnem okolju je bilo do sedaj vzpostavljeno dobro sodelovanje s podjetji (socialno podjetje Reciklarnica, Qlandija Kamnik), društvom Makadam, socialno-varstvenimi centri (Dnevni center Štacion, Dnevni center gibalno oviranih Kamnik), drugimi organizacijami (Kikštarter, knjižnica Kamnik, Zavod za šport, turizem in kulturo Kamnik, gostilna Korobač) ter z občino Kamnik in posamezniki.

Z zgoraj omenjenimi partnerji so bile izvedene zelo raznolike aktivnosti: predstavitev izdelkov dijakov (post)rehabilitacijskega praktikuma CIRIUS Kamnik na različnih lokacijah (na tržnici v Kamniku, v Qlandiji, na Dnevnih narodnih noš, v okviru socialnega podjetja Reciklarnica ...), usposabljanja in delavnice, predavanja in konference ter številne druge dejavnosti.

Z aktivnostmi je prišlo do širitve socialne mreže, ki jo dijaki lahko 'koristijo' že v času izobraževanja, še bolj pa kasneje, ko bodo končali formalno izobraževanje. Dijaki so se v praksi preizkusili v različnih delovnih odnosih ter v medsebojni interakciji in si tako pridobili dragocene življenjske izkušnje, ki jim bodo koristile, ko se bodo vključevali v svoje okolje. ◀

Literatura in viri

- Gržan, Karel (2019): *95 tez za izhod iz slepe ulice vzgoje in izobraževanja*. Ljubljana: Založba Sanje.
- Javni razpis za izbor operacij Spodbujanje socialne vključenosti otrok in mladih s posebnimi potrebami v lokalno okolje 2 (2017). *Uradni list RS*, št. 41/17.
- Krek, Janez; Metljak, Mira (ur.) (2011): *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Rutar, Dušan (2017): *Inkluzija otrok s posebnimi potrebami za družbeno pravičnost*. Kamnik: Cirius Kamnik.
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1) (2017). *Uradni list RS*, št. 58/11, 40/12 – ZUJE, 90/12 in 41/17 – ZOPOPP.

Razkošje božiča je v njegovi skromnosti

■ **Tanja Pogorevc Novak**, prof. lik. umet., ima dvaindvajset let delovnih izkušenj na področju poučevanja. Zaposlena je na OŠ Mozirje. Je ilustratorica in avtorica lesenih didaktičnih lutk, ki jih predstavlja na spletni strani *Bohkov kotek*.

Dragoceni trenutki, ko sva z očetom hodila po gozdu in nabirala material za jaslice, sedijo globoko v mojem spominu. Doma sva nabrane vejice rezala na krajše kose, iz njih sestavila hlevček, ograje, mostičke in še kaj. Zdaj vem, da se je zame sveti večer začel že takrat, s sprehodom v naravo, in da so bile priprave na sveti večer v krogu družine najlepši del praznovanja.

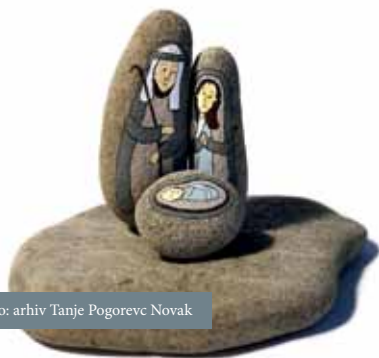

Foto: arhiv Tanje Pogorevc Novak

V knjigi *Jaslice na Slovenskem* (str. 196) Niko Kuret pripisuje upadanje šeg ob postavitvi jaslic temu, da so nosilci posameznih obredij postali otroci, medtem ko je bilo to včasih delo odraslih, ob tem pa so bili otroci bolj ali manj le opazovalci. Danes, nekaj desetletij kasneje, verjetno malokdo sploh še pozna kakšno ljudsko šego, povezano s postavitvijo jaslic. Res je dogodek na Slovenskem doživel veliko preporodov in se razlikoval po regijah, lokalnih skupnostih ter bil odvisen predvsem od materialnih in prostorskih zmogljivosti družine, pa tudi od iznajdljivosti posameznikov. Toda bistvo praznika je ostalo isto. Šege so odsev razmišljanja ljudstva v nekem časovnem obdobju, vendar same po sebi še niso znamenje vere v Boga. Spreminjale se bodo tudi v prihodnje, zato je toliko bolj pomembno, da znamo ohranjati pravi pomen praznovanja. Ta temelji na krščanstvu. Božič je praznovanje rojstva Jezusa Kristusa. Prezgodnje okraševanje, potrošništvo in možicelj v rdeči opr-

vi so preko luže posvojene ideje novejšega časa, ki s krščanstvom nimajo nič skupnega. Letošnje leto, ko je pandemija novega virusa našo šibkost postavila na realna in trhla tla, imamo priložnost, da se še posebej ozremo k milini in skromnosti, ki nam jo ponuja Dete v božičnem času.

Pričakanje rojstva, novega življenja nas navdaja z nežnostjo in upanjem v novo, dobro obdobje. Otroci se z božičem poistovetijo, ker jim je Dete v jaslih blizu predvsem zaradi svoje nedolžne otroškosti. Majhen, nebogljen, rojen v skrajno preprostem okolju ne zahteva, le tiho vabi. Zato je lepo, da pri postavljanju jaslic sodelujejo tudi otroci. V stanovanju naj pripravijo kotichek, ki bo namenjen postavitvi jaslic, prostor naj pospravijo in počistijo. Priprava jaslic lahko družino zelo poveže. Družinski izlet v gozd, kjer skupaj poiščejo primerne naravne materiale (mah, vejice, lubje, kamenčke in še kaj), je lahko pravi družabni dogodek. Z nekaj spretnosti in domišljije doma iz tega materiala izdelajo pokrajino, figure pa lahko otroci narišejo na papir in karton ter jih

izrezane razporedijo v jaslični prostor. Morda porišejo površine kamnov. Ob risanju in barvanju se ponuja veliko časa za pogovore o Sveti družini in vlogah ostalih prisotnih figur. Otrokom sporočimo, da za rojstvo Božjega otroka nista bila potrebna blišč in bogastvo, ampak le mirno, skromno zatočišče v krogu družine. Prvi obiskovalci, pastirci, so bili revni, dobrototni ljudje, ki so se prišli poklonit. S tem so izrazili spoštovanje, občudovanje in duhovno podporo. Se znamo tudi mi danes s kom veseliti, tako da z njim zgolj delimo trenutke, ne da bi se obremenjevali z darili? Mu damo vedeti, da smo tukaj zanj, ker nam je mar in ne zato, ker se po bontonu spodobi, ali celo zaradi občutka dolžnosti, da bi se razbremenili slabe vesti?

Dovolimo otrokom, da domače jaslice postavijo na njim dobro vidno in dostopno mesto. Zelo verjetno jih bodo privabljale in bodo med igro premikali figure, si med seboj razdeljevali vloge in figuram posojali glasove. Naj bodo jaslice namenjene uporabi, ne samo gledanju. Naloga odraslih je, da skrbimo za verodostojno resničnost božične zgodbe, otrokom pa lahko znotraj nje prepustimo otroški čar jasličarstva in z njim povezanega veselja ob rojstvu Otroka. Ko bodo ti otroci odrasli, se bodo najbrž bolje in raje spominjali lepote veselega druženja in ustvarjalnega sodelovanja kot prejetih daril v materialni obliki. ◀

Foto: arhiv Tanje Pogorevc Novak

O ovci, ki se ni pustila striči

Marjan Škvarč

Nekoč je živela ovca, ki ni hotela, da jo strižejo. Rekla je, da je po striženju grda, da se ji vidijo rebra. Ko so druge ovce potrpežljivo čakale v vrsti, da jih bodo pastirji ostrigli, je ona zbežala in se skrila. Če so jo ujeli, se je toliko časa upirala in izmikala, da je ušla. Pastirji so obupali nad njo in so jo pustili pri miru. Ovca je imela zaradi tega seveda težave. Za pomladjo je namreč prišlo toplo poletje. Druge ovce so se brez skrbi pasle in med grmičevjem iskale sočno travo. Ovca pa se je s svojo dolgo volno zapletala v trnje. Ko je deževalo, jo je mokra volna vlekla k tlom. Bila je vsa umazana od blata. Ko pa je sijalo sonce, je bilo ovci neznansko vroče. Potila se je. Druge ovce so jo odganjale stran. Rekle so, da smrdi po sebičnosti. Pastirji so namreč volno od striženja zamenjali za hrano in od tega živeli celo leto. Potem je ponovno prišla zima. Ovcam je

čez poletje zrasla volna in bilo jim je toplo. Ovci se je zdelo imenitno, da ima najbolj košato volno in da jo najmanj zebe. Nekega večera so ovce poslušale pastirje, ki so se pogovarjali ob ognju. Govorili so o Odrešeniku, ki se je rodil v štalici pri Betlehemu. Kako radi bi ga šli pogledat, kako radi bi mu kaj nesli! V tem mrazu bi mu prav prišla topla odeja. A kaj, ko so vso volno zamenjali za hrano. Ničesar niso imeli. Takrat je v ovci zagorelo srce. Rada bi nekaj dala Odrešeniku, nekaj svojega, nekaj sebe. Pastir je začutil, da se nekdo drgne ob njegovo nogo. »Kaj pa je s teboj, ovca?« Drug pastir, star in moder, je rekel: »Po mojem želi, da jo ostrizemo!« »Nemogoče!« je rekel pastir. »To je tista ovca, ki beži pred striženjem. Sploh pa bi jo zdaj zeblu brez volne!« »Želi, da jo ostrizemo,« je ponovil stari pastir.

»Poskusimo,« je dejal prvi pastir in odšel po škarje. Ovca je ostala na mestu. Potrpežljivo je prenašala striženje. Ko so kosmi volne padali na tla, je čutila, kako se njene kože dotika mraz s svojimi mrzlimi prsti. Pastirji so delali vso noč in ves naslednji dan. Morali so oprati volno (vemo, da je bila zelo umazana), potem so jo morali razčesati v prejo, nato prejo sesukati v nit in splesti odejo. Naslednji večer so se veselili odpravili proti Betlehemu. »Kako lepo!« so rekle ovce. »Le kako si se lahko spomnila nekaj tako lepega! Neverjetna si! Veš, ne bo te zeblu. Pridi sem med nas, prav sem, na sredino!« Zgrnile so se okrog nje in jo grele s svojo volno. Tudi Detetu Jezusu je bilo toplo. Grela ga je posebna odeja – odeja, ki je dišala po ljubezni.

O pastirici z dvema vrčema

Marjan Škvarč

Nekoč je živela pastirica, ki je imela dva vrča: enega za sladko vodo, drugega za grenko vodo. V prvega ji je vodo točil angel varuh; ta voda je bila hladna, zdrava, osvežilna. V drugega ji je vodo točil hudobec, zato je bila voda grenka, pokvarjena, slaba. Vrča sta bila njena in sama se je odločala, iz katerega bo ponudila vodo. Vrč je bil v tistih časih dragocenost in pastirica je lahko naredila veliko dobrega: vodo je lahko nosila ljudem, ki so delali na polju, lahko je napajala živino, lahko je zalivala pridelke. Toda pastirica ni vedno delala samo dobro. Včasih je komu nalila tudi grenko vodo – komu, ki se ji je zameril, komu, ki ga ni marala, ali pa je iz čiste nagajivosti, tako za hec, namesto dobre, pitne vode komu podtaknila grenkobo. Ljudje niso razumeli teh njenih šal in so jo opozarjali, da se iz poštenih, delovnih ljudi ne sme norčevati. Toda bolj ko so jo opozarjali, bolj je postajala svojeglava in

večkrat je komu zagrenila življenje. V tisti sveti noči, ko je prišel angel, je bila tudi ona z drugimi pastirji na betlehemskih poljanah. Pastirji so se silno veselili. Odšli bodo v Betlehem. Končno se je rodil Odrešenik! Nesli mu bodo svoje darove! Tudi pastirica se je odpravljala na pot. Toda pastirji je niso hoteli vzeti s seboj, saj ji niso zaupali. Pustili so jo samo v mrzli noči. Pastirica se je morda prvič v življenju resno zamislila. Gledala je svoja dva vrča, potem pa se je odločila, vzela vrč z grenko vodo in ga treščila ob skalo. Tako zelo si je želela videti Odrešenika! Tako zelo! Nato je vzela svoj dobri vrč in se napolnila proti betlehemski votlini. Pastirji so se ustrašili za novorojeno Dete: »Ne! Ne dovolite ji, da se približa otroku! Njena voda je pokvarjena!« »Ampak ... razbila sem svoj grenki vrč, spremenila sem se, prinašam dobro vodo!« »To smo že dostikrat slišali,« so rekli pa-

stirji, »potem pa si nam natočila smrdljivo vodo! Ne verjamemo ti!« Angel pa je rekel: »Jezus ji verjame! Naj vstopi! Voda v njenem vrču je prijetna in edina grenka stvar so njene solze, ki so solze kesanja in krst za novo življenje!«

Marjan Škvarč,

duhovnik koprške škofije, je župnik v Pivki, Košani in Šmihelu pri Pivki ter dolgoletni skavtski voditelj. Deluje v posebni dobrodelni skupini *Bejš če uejdes*, ki vsako leto neke v misijonih postavi objekt, namenjen otrokom (šola, bolnišnico, sirotišnico ...). Aktivno je vključen v delo škofijske in dekanijske Karitas. Za aktivno delovanje na družbenem področju je leta 2018 prejel plaketo občine Pivka.

Spodbujanje najmlajših k uživanju sadja

■ **Ana Gerčar**, mag. prof. predšolske vzgoje, je vzgojiteljica na OŠ *Jurija Vege Moravče*, v VVE *Vojke Napokoj*. Trinajst let je zaposlena kot vzgojiteljica predšolskih otrok, ima dolgoletne izkušnje z vodenjem različnih projektov v vrtcu ter certifikat NLP-praktika. Napisala je nekaj strokovnih člankov.

Ozaveščanje otrok preko izkušenj, ki jih pridobijo med svojim delovanjem, je izrednega pomena tudi v predšolskem obdobju. V vrtcu Vojke Napokoj v Moravčah smo v skupini Žabice, v kateri so dve- do triletni otroci, preko dejavnosti, ki smo jih izvedli v dveh letih, spoznavali razvoj jabolane iz semena v drevo. To je dalo otrokom nove izkušnje na poti spoznavanja narave ter pomembnosti uživanja raznolike hrane. Med različnimi dejavnostmi (prepoznavanje sadja skozi igro, sadni 'promet', sajenje pešk, vzgoja in opazovanje rasti sadik, uživanje v sadni kupi in na raznolike načine ponujeno sadje) ter z ustvarjanjem senzorne avtorske pravljice (Sadna kupa) so otroci spoznavali in prepoznavali raznoliko sadje ter njegov pomen za naše zdravje.

Krepiti pozornost

Narava je otrokom izredno blizu. Z raziskovanjem, opazovanjem in igro pri otroku razvijamo sposobnost dejavnega vključevanja v okolje ter ustvarjanja zdravega življenjskega okolja in navad (Bahovec, 1999). Odrasli smo otrokom zgled predvsem s svojim delovanjem in v manjšem delu tudi preko besed, zato delujmo in manj opisujmo. Z raziskovanjem narave, s spoznavanjem semena in plodu določenega sadja ter v nadaljevanju ob opazovanju posajenih pešk jabolane in rasti mladih sadik so otroci spoznavali vedno širše okolje ter nadgrajevali svoje znanje, kot opisuje Marjanovič Umek (2008). Aktivno sodelovanje otrok pri dejavnostih, ki sva jih s timsko sodelavko v dveh letih izvedli v skupini Žabice, je otrokom dalo nova spoznanja o rasti jabolane.

Pri spoznavanju samega sebe in posredno dojemanju bližnjega in svoje okolice je pomembno krepiti pozornost najprej do sebe, nato do drugega in okolice, kar je pri raziskovanju izredno pomembno. Žorž (2005) pozornost opisuje kot zavestno usmerjanje svojih čutov v spremljanje določene stvari. Tako sva se tudi pri izvajanju naših dejav-

nosti najprej usmerili od otrokovih želja po uživanju/neuživanju sadja k spodbujanju spoznavanja raznolikih sadežev. Tu sva se osredinili na čutno zaznavanje, predvsem skozi igro, ter pomembnost uživanja raznolike hrane za njihovo zdravje.

Seveda otroci iz različnih razlogov zavračajo določeno hrano. Brazelton (1999) kot enega od razlogov za odklanjanje določene hrane pri otroku omenja prehodno obdobje. Sama dodajam, da je vredno poskusiti in otroke na tem področju na primerne načine spodbujati.

Ker otroci zelo radi poslušajo pravljice in si jih pogosto želijo slišati vedno znova, je bilo smiselno otroško željo po tem nadgraditi z ustvarjanjem senzorne pravljice. Juhant (2012) izpostavlja, da otroci ob poslušanju pravljice podoživijo in predelajo tudi svoja čustva ob prijetnih in manj prijetnih situacijah, ki so jih doživeli.

Cilji

Skozi proces spoznavanja različnega sadja ob raznovrstnih dejavnostih so nas vodili ključni cilji, povzeti po kurikulumu za vrtce

(Bahovec idr., 1999), ki sem jih oblikovala po naši temi – spodbujanje k uživanju sadja pri najmlajših otrocih v moji skupini. Želela sem, da:

- otrok spozna pot hrane od setve do pridelka in priprave jedi,
- se seznanj z zdravimi navadami in s primernim odnosom do prehranjevanja,
- se otrok navaja na raznoliko hrano in spoznava različne okuse.

Različni načini dela in postopki so podrobneje opisani v nadaljevanju.

Dejavnosti

Prepoznavanje sadja med igro

Plod/sadež jabolka sva predstavili najprej tako, da so si ga otroci podajali iz rok v roke, ga opazovali, pokazali in skušali poimenoovati tiste dele, ki so vidni, ko je jabolko še celo. Spodbudili sva jih, da so ga povonjali, če so želeli, so izrazili, ali jim je vonj prijeten ali ne. Večini je bil prijeten. Naslednji dan sem jabolko zavila v krpo, ga tako skritega dala otrokom potipati in skupaj so ugibali, kaj se skriva pod krpo. Vsak dan sem jim na temo jabolka pripravila nov način spoznavanja omenjenega sadeža. Otroke sem vprašala, ali kdo želi, da mu zakrijem oči, da bo tako skušal uganiti, kaj mu bom položila v roke. Otroci so se takoj želeli preizkusiti v tem izzivu. Izštela sem otroka, mu zakrila oči in mu v roke položila jabolko. Deklica ga je v rokah obračala in seveda ugotovila, kaj drži; pravilno je poimenovala sadež. Na podobne načine sem otrokom predstavila tudi druge vrste sadja.

Sadni 'promet'

Otrokom sva sprva jabolka, hruške in slive, nato pa tudi drugo sadje razrezali na krljeh in ga v posodicah razvrstili po mizah. Otroci so se prosto sprehajali med pripravljenimi

Foto: arhiv Ane Gerčar

posodami in na svojo željo izbrali in poskusili raznoliko sadje. Starejši otroci so ob tem povedali, ali je okusno ali ne.

Sajenje jabolčnih pešk

Ob pripovedovanju pravljice Erica Battuta *Velika skrivnost* (2012) so otroci spoznavali, kaj zraste, če posadimo jabolko v zemljo (v pravljici ga miška s posaditvijo 'skrije'). Na otrokom prijeten in primeren način vsebina pravljice razodene razvoj iz semena v drevo, s tem pa otrokom nevsiljivo približamo stik z naravo.

Po večdnevem spoznavanju jabolka sem pred otroki sadež razpolovila in jim pokazala še peške. Nekaj sem jih dala v lonček, da so jih lahko prijeli, za podrobnejše opazovanje pa so si jih lahko ogledali tudi s povečevalnim lončkom. Podobno kot sadež so si otroci ogledali tudi razpolovljeno seme. Po skupnem ogledu smo jabolčne peške posadili, jih zalili in nato daljši čas opazovali rast mladih sadik.

Ana Gerčar

Pravljica Sadna kupa

Nekega dne si je deklica Tinka zaželela sadne kupa. Vzela je svojo doma sešito in potiskano vrečko iz blaga in se odpravila po nakupih. Izbrala si je veliko rdeče jabolko, debelo rumeno hruško in modro slivo. Vse skupaj je skrbno zložila v vrečko, plačala in odšla domov. Sadje je dobro oprala, vzela nož in na drobne koščke narezala jabolko ostal je obrezek. Narezala je hruško ostale so le peške. Nazadnje je narezala slivo – ostala je koščica. Narezano sadje je zmešala v veliki skledi, vzela žlico in pojedla sadno kupo.

Sadna kupa

Kot omenja Brazelton (1999), se otrok med prvim in drugim letom z raznoliko hrano šele seznanja, jo preizkuša in se navaja nanjo. V tem obdobju lahko začne določeno vrsto hrane odklanjati, odgovornost odraslih ob tem pa je, da otroka spodbujamo k uživanju, saj vemo, da je raznolika prehrana zelo pomembna za njegov celostni razvoj. Pri tem Milivojevič idr. (2008) kot bistveno izpostavljajo pozitivno naravno komunikacijo med starši in otroki – torej stik z otrokom, odločnost in doslednost, pohvalo, ob vsem tem pa je nujno spoštovanje otroka. S sodelavko sva sadje razrezali na majhne koščke, jih premešali in ponudili otrokom, tako da so ga uživali z žlico, kot običajno jemo sadno kupo. Kar nekaj otrok je že pri prvem tovrstnem obroku sadje z zanimanjem pokusilo, nekateri pa so ga pojedli. Na podoben način sva jim vsak dan ponudili raznoliko sadje; včasih sva se odločili za strežbo na sadnem krožniku, drugič je vsak otrok dobil sadež na svojo servieto. Ob tovrstnih poskusih sem želela otrokom sadje približati skozi primarno dejavnost – pripovedovanje zgodbe preko senzorne pravljice.

Ustvarjanje senzorne pravljice Sadna kupa

Iz dejavnosti, ki sem jih izvajala na temo spoznavanja različnega sadja in zelenjave, ter na podlagi opazovanja otrok pri igri in odzivanja na že izvedene dejavnosti sem črpal ideje za delo, da smo se skupaj uspešno lotili ustvarjanja senzorne pravljice. Otroci tudi pri teh letih izredno radi tipajo; vsak nov predmet, tako v igralnici kot v naravi, najprej otipajo in ga tako spoznavajo. Zato se mi je zdelo primerno, da je tudi naša pravljica senzorna, ustvarjena za tipanje ter vizualno privlačna.

Želeli sva, da je vsaka podloga pravljice ustvarjena z drugo likovno tehniko. Tako so

se otroci seznanjali tudi z različnimi likovnimi tehnikami. Ustvarjeno pravljico sva poimenovali Sadna kupa, saj otroci v najini skupini izredno radi jedo narezano sadje, ki nas spominja na sadno kupo.

Otroci so lahko podlage, zložene na mizi, po pripovedovanju pravljice Sadna kupa tipali in spoznavali tudi reliefno, saj so bili deli pravljice ustvarjeni tudi za tipanje. Otroci sprva svet okoli sebe spoznavajo prav preko tipa; vsako stvar primejo v roke, zato so tudi podajanje pravljice na ta način z veseljem sprejeli. Pomikali so se od predloge do predloge pravljice in vsako potipali, si jo ogledali, obračali in izkustveno zaznavali.

Nedokončana pot

Otroci so med dejavnostmi, pri uživanju v sadni kupi ter v ustvarjanju pravljice prepoznali različno sadje, ga pokušali in pričeli v veliki večini v njem uživati. Izčrpno smo spoznali rast jablane od peške do drevesa. Otrokom sva temo približali preko različnih dejavnosti in tako pomagali k pridobivanju novih spoznanj, ki bodo zagotovo koristna zanje.

Dejavnosti so tako otroke kot tudi naju vzpodbudile k raziskovanju novih možnosti. Ustvarjanje senzorne pravljice nas je vodilo v ustvarjanje nove avtorske pravljice in zagotovo bomo ustvarili še kakšno.

Z željo po nadaljevanju oziroma nadgradnji projekta že razmišljamo naprej, npr. kako bi otrokom še lahko predstavili pomembnost uživanja raznolike prehrane; kako bi v projekt vključili zunanje strokovnjake; razmišljali smo o obisku bližnjega sadovnjaka in pogovoru z lastnikom. Veliko je še neraziskanega na tem področju, nas in otroke v vrtcu pa vedno zanima izkustveno učenje, ki nas neutrudno vodi v nova raziskovanja. ◀

Literatura

- Bahovec, Eva idr. (1999): *Kurikulum za vrte*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Battut, Eric (2012): *Velika skrivnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Brazelton, T. Berry (1999): *Otrok: čustveni in vedenjski razvoj vašega otroka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Juhant, Marko (2012): *Srečni otroci*. Praše: Čmrlj.
- Marjanovič Umek, Ljubica (2008): *Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulumu za vrte*. Maribor: Obzorja.
- Milivojevič, Zoran idr. (2008): *Mala knjiga za velike starše*. Novi Sad: Psihopolis institute.
- Pečkat plod. Pridobljeno 3. 1. 2020 s spletne strani: https://sl.wikipedia.org/wiki/Pečkat_plod.
- Žorž, Bogdan (2005): *Svetovati ali poslušati*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Žorž, Bogdan (2007): *Razvajanost, rak sodobne vzgoje*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

Projekt spoznavanja poklicev

■ **Martina Goričan**, profesorica zgodovine in geografije na *Srednji šoli Ravne, Šolski center Ravne*. V srednji šoli poučuje že 27 let, napisala je nekaj člankov za strokovne revije.

Potrebe na trgu zahtevajo prilagajanje delovne sile in posledično vseživljenjsko učenje. Temu se mora prilagoditi tudi šolski sistem, zato je treba spremljati dogajanje na svetovnem trgu ter mlade pripraviti na nenehno prilaganje na tem področju. Poklici se spreminjajo in treba se je pripraviti na novosti.

Projektno delo

V šolskem letu 2019/2020 smo na *Srednji šoli Ravne* izvedli projekt, v katerem smo spoznavali poklice preteklosti, sedanjosti in prihodnosti. Vsako zgodovinsko obdobje je s svojimi izumi posledično ustvarjalo nove poklice, hkrati pa so se nekateri poklici ukinili. Poklici, ki so izginili ali se postopoma ukinjajo, so: čistilec čevljev, služkinja, brodar, prižigalec luči, suhorobar, strojepisec, furman, brusilec nožev, popravljalec loncev, flosar, dežnikar, urar, krojač, kurjač, tkalec, lovec, ribič, miner, rudar, fotograf, telefonist, brivec, mlinar, sodar, kolar, lončar, kovač, klobučar, slamnikar, lectar, glavnikar, kamnosek ter tapetnik. Na ta način izginja tudi tradicija, kulturna dediščina države postaja siromašnejša.

Raziskava Svetovnega gospodarskega foruma (WEF) napoveduje, da naj bi se v naslednjih letih ukinilo okoli 7 milijonov delovnih mest v petnajstih najrazvitejših državah, največ v administraciji. Nekaj jih bodo zamenjali zaradi drugačne tehnologije. Na drugi strani naj bi v tem času nastalo okoli 2 milijona novih delovnih mest. Trenutno so najbolj iskani zdravstveni delavci, programerji, farmacevti, strojni inženirji in elektroinženirji, delavci v turizmu, obrtni delavci, vozniki tovornjakov ipd. Trg dela se bo moderniziral. Delovna mesta bodo opremljena s tehnološko dovršenimi stroji, namesto človeka bodo v precejšnji meri delali roboti. Roboti so človeku sicer zelo konkurenčni, a človek bo še vedno sprejemal odločitve (Retelj in Mauser, 2020).

Poklice prihodnosti je za več desetletij vnaprej nemogoče napovedati, odvisni bodo od gospodarskih in družbenih razmer. Danes večine poklicev, ki bodo aktualni v

prihodnosti, niti še ne poznamo. Predvidevajo, da se bo čez 20 let pojavilo več kot 60 odstotkov poklicev, ki so danes še neznani. Poklici prihodnosti so virtualni arhitekt, spletni bankir za trgovanje z alternativnim denarjem, varuh podatkov, strokovnjak za obnovo podatkov, analitik za oceno škode, digitalni arheolog, dispečer dronov, koordinator osebne nege, agent za človeške organe, geoinženir za nadziranje vremena in rastlin, trgovec s časom, oblikovalec telesnih delov in organov, strokovnjak za 3D-tiskanje, strokovnjak za oživljanje izumrlih vrst, čistilec in serviser robotov, uničevalec razvijalcev virusov, strokovnjak za brisanje slabih spominov ter pogajalec ob spletnih ugrabitvah (Ma. K., 2016).

Vse to od ljudi zahteva veliko mero prilagodljivosti; na spremembe profila delavca prihodnosti se mora pripraviti ves svet. Treba se je učiti, spremljati novosti, iskati in deliti dobre prakse ter izvajati ostale dejavnosti, da dvignemo raven znanja in kompetenc. Le tako bomo pripravljeni na pomembne spremembe, ki nas v prihodnosti čakajo na področju dela. Več ko imamo informacij o trendih, bolj se zavedamo njihove pomembnosti in se čutimo pripravljene na njih. Tako bomo slovenski delavci tudi čez leta kompetentna konkurenca na svetovnem trgu delovne sile. Delodajalce poleg formalne izobrazbe vedno bolj zanimajo vedenjske lastnosti in delovne izkušnje posameznika na določenem področju.

Prilagajanje trgu

Potrebe na trgu zahtevajo prilagajanje delovne sile in posledično vseživljenjsko uče-

nje. Dosežena izobrazba se lahko nadgrajuje z najrazličnejšimi tečaji in usposabljanji. V Sloveniji obstaja veliko nesorazmerje med ponudbo in povpraševanjem na trgu delovne sile. Prekvalifikacije v druge poklice so nujno potrebne, da se bo delež brezposelnih oseb zmanjšal. V Evropski uniji se je razvil program vseživljenjskega učenja, zato so bili tudi v Sloveniji ustanovljeni centri vseživljenjskega učenja. To so programi, katerih namen je odraslim omogočiti, da pridobijo znanje ter spretnosti nekega poklica oziroma dejavnosti. Centri so zasnovani regionalno in povezujejo socialne partnerje, gospodarstvo in izobraževalne ustanove.

Na tem področju so pomembni tudi medpodjetniški izobraževalni centri, ki so organizacijske enote znotraj srednješolskih centrov. Njihov namen je tudi praktično izobraževanje odraslih za kvalifikacije, prekvalifikacije, specializacije, certifikatno potrjevanje znanj in sposobnosti.

V Sloveniji delujejo tudi centri odličnosti, projektno učenje za mlajše odrasle, študijski krožki, Zveza ljudskih univerz Slovenije itd. Pri vseživljenjskem učenju mislimo na vseživljenjsko izobraževanje odraslih, ki niso uspeli dokončati svoje predhodne izobrazbe ali pa že imajo poklic in samo dopolnjujejo svoje znanje ter sposobnosti oziroma se želijo prekvalificirati. Podjetja, strokovna združenja in druge organizacije so pomembni udeleženci vseživljenjskega učenja, zlasti za specializirana dela, za katera izobraževalne ustanove ne usposablajo.

Takšen primer je dejavnost predelave ovčje volne, ki postaja v Sloveniji vedno bolj iskani material za najrazličnejše izdelke. Gospodarska kriza in konkurenčnost tekstila iz Azije sta vzrok za manjše zanimanje mladih pri vpisu v tekstilne programe srednjih šol v Sloveniji. Posledično imajo predelovalci manj izobražene delovne sile. Prisiljeni so, da bodoče zaposlene izobrazijo sami, največkrat s tečaji in sprotnim usposabljanjem. Prilagajajo se povpraševanju na trgu in uvajajo številne inovacije. Potrebno je nenehno usposabljanje delovne sile. La-

stniki podjetij spremljajo razmere na svetovnem trgu, obiskujejo mednarodne sejme in iščejo tržne niše.

Dijake je treba seznanjati z različnimi poklici, saj sodobni čas zahteva vseživljenjsko učenje. Marsikdo bo v svojem življenju zamenjal tudi več poklicev in ne samo delovnih mest.

Projektno delo: poklic predelovalca ovčje volne

Z dijaki prvega letnika strokovnega izobraževanja, smer strojni tehnik, smo obiskali podjetje, ki že dvajset let odkupuje in predeluje ovčjo volno. Proizvaja številne volnene izdelke. S tem ohranja tradicijo, rejcem ovac omogoča zaslužek in kupcem njihovih izdelkov bolj zdravo bivalno okolje. Reja ovac ima tudi v Sloveniji dolgo tradicijo, saj so ljudje že od nekdaj zelo cenili tople volnene izdelke. Kolovrat za prejo je eden najstarejših tehničnih izumov. V Sloveniji so tropi ovac večinoma majhni, saj se reja prilagaja naravnim danostim. Še vedno veliko rejcev volno uniči. Med slovenskimi avtohtonimi pasmami ima solčavska ovca najkakovostnejšo volno.

Ovčja volna je toplotni izolator, zato jo uporabljajo tudi v ekstremno mrzlih in vročih delih sveta, poleg tega prepušča vlago, prijetna je za kožo, blaži revmatske težave, odbija prah in je primerna tudi za alergike.

Lastnica podjetja nam je predstavila proizvodnjo. Rejci ovce strižejo enkrat ali dvakrat letno, najpogosteje spomladi. Runo zviyejo in pakirajo v bale. Predelovalci volno operejo, sledi postopek vlečenja, ko valji z iglicami ločijo vlakna volne in jih postavijo tako, da so vzporedna. S česljanjem odstranijo še delce, ki ne sodijo v volno. Sledijo predenje, barvanje, tkanje in pletenje.

Danes so na razpolago številni volneni izdelki:

- jurta je bivalni prostor, ki izvira iz Mongolije; slovenska jurta ima leseno ogrodje iz domačega lesa in volneno izolacijo iz slovenske ovčje volne, uporablja pa se predvsem kot počitniški objekt;
- biovolnena toplotna in zvočna izolacija za hiše ima lahko obliko iglanih plošč ali pa je v razsutem stanju; njena prednost je toplotna prevodnost, težka vnetljivost, poleg tega odganja zajedalce, ki ne marajo lanolina, snovi v ovčji volni;

- biovolneni filc za kmetijstvo se uporablja za zastirko, za zaščitni trak pred zmrzaljo, proti polžem in za visoke grede;
- posteljnina iz naravne ovčje preje: odeje, prešite odeje, vzglavniki, nadvložki;
- proizvodnja preje, pletenin in tkanin: nogavice, rokavice, kape, dokolenke, jopice, brezrokavniki, puloverji, preproge, dekorativne zavese, ponči, jakne, ledvični pasovi, prevleke za avtomobile itd.;
- podsednice za konje iz ovčje volne;
- mikana volna za polstenje – mikanka se uporablja kot polnilo za posteljni program in tapetništvo;
- polsteni (filcni) izdelki: copati, torbice, nakit, klobuki, vložki za čevlje itd.;
- volneno polsteno milo: naravno milo mehča kožo, volna odstranjuje odmrle delce;
- ekološki volneni filc za tapetnike, šivilje, gradbeništvo ipd.

Polstenje (filcanje) je ena najstarejših tehnik tekstilne umetnosti, ki se danes uveljavlja tudi v modernem oblikovanju. Pri polstenju se iz nepredene volne ustvarja vlaknovina (kompaktno in trpežno blago), ki ga ni mogoče parati. Filc (volneno blago) se uporablja za nadaljnje krojenje in šivanje ali pa za izdelke, ki ne vsebujejo šivov (torbe, kape, copate itd.).

Uporabljata se dve tehniki:

- suho polstenje (s pomočjo posebnih igel) – uporablja se za manjše dekorativne izdelke;
- mokro polstenje – uporabljamo nepredeno volno in milnico ter z mehansko obdelavo dosežemo, da se vlakna zasidrajo druga v drugo in nastane polst ali filc.

Lastnica podjetja nam je omogočila, da smo postopek mokrega polstenja preizkusili tudi sami:

- natrgali smo kose ovčje volne (ustvarjali smo kos večjega blaga);
- na pladenj smo položili polivinil z mehurčki;
- nanj smo polagali kose volne (v isti smeri), ki smo jih prej malo raztegnili;
- drugo plast volnenih kosov smo polagali pravokotno na prvo;
- tretjo plast smo položili tako kot prvo;
- na narejeno plast iz volne smo položili še volnene kose drugih barv in naredili vzorec, npr. rože;

- to smo pokrili z mrežasto tkanino ter polili z mlačno milnico;
- z gobico smo vtirali milnico ter s krožnimi gibi pritiskali 20 minut;
- blago smo zvalili v rolo, nato pa ga odvili;
- nastalo blago smo zgnetli in stisnili, da je voda odtekla;
- blago smo poravnali, pogladili ter raztegnili v končno velikost;
- izdelek smo sprali s toplo vodo ter posušili.

Nastali so izdelki z najrazličnejšimi motivi.

Pomen projektne dela

Dijaki so spoznali poklice, ki so že izumrli, in se seznanili s poklici, ki še ne obstajajo. Spoznali so poklic obdelovalca ovčje volne, ki je bil v preteklosti zelo razširen, doživel je skorajšnjo ukinitve, zadnja leta pa postaja vedno bolj aktualen. Spoznali so, da je ta dejavnost lahko donosna, se dobro vključuje v lokalno okolje, je ekološko naravnana in zaradi svoje tradicije zanimiva za turiste. Razvijali so kreativnost in ročne spretnosti. Spoznali so nove materiale in njihove lastnosti. Bili so inovativni, sodelovali so v skupini, iskali vire o tej dejavnosti in naredili predstavitev za ostale dijake na šoli.

Viri in literatura

- Ma. K. (2016): To so poklici, ki bodo iskani čez 10, 20 let. *24ur.com*, 7. 12. 2016. Pridobljeno 25. 8. 2020 s spletne strani: <https://www.24ur.com/prva-odlocitev/sluzba/to-so-poklici-ki-bodo-iskani-cez-10-20-let.html>.
- Retelj, Rok; Mauser, Bojana (2020): Poklici prihodnosti – večine niti še ne poznamo. *Posavskizbornik.si*, 7. 2. 2020. Pridobljeno 25. 8. 2020 s spletne strani: <https://www.posavskizbornik.si/ne-spreglejte/poklici-prihodnosti-vecine-niti-se-ne-poznamo-89279>.

Mojca Suhovršnik in
Ana Šegula

Študentska projekta, ki spodbujata aktivno starost

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

V okviru *Študentskih inovativnih projektov za družbeno korist* (ŠIPK) smo študenti *Oddelka za pedagogiko in andragogiko na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani* sodelovali pri izvedbi dveh medgeneracijskih projektov: pripravi interaktivnega učbenika za učenje angleščine, namenjenega starejšim, in pripravi usposabljanja starejših za izvajanje temeljnih postopkov oživljanja po navodilih zdravstvenega dispečerja. Projekta sta sofinancirali *Republika Slovenija* in *Evropska unija* iz *Evropskega socialnega sklada*.

Želja po nujenju izobraževanja starejšim odraslim v obdobju epidemije covid-19 je obe študentski ekipi še dodatno spodbudila k iskanju inovativnih pristopov pri prilaganju izobraževanja na izzive novonastalih okoliščin.

Projekt *Angleščina korak za korakom: i-učbenik za starejše odrasle*

Mladi smo med študijem in prakso ugotovili, da se starejši zanimajo za učenje angleščine, vendar pa zanje ni ustreznih gradiv in

učnih pripomočkov. Ti morajo biti vsebinsko in tehnično prilagojeni njihovim željam in potrebam. Učenje jezika v poznejših letih ima številne prednosti, zagotavlja na primer ohranjanje kognitivnih zmožnosti, komunikacijo s tujci, uspešnejše brskanje po spletu in še marsikaj.

Interdisciplinarna skupina študentk in študentov *Filozofske fakultete, Fakultete za računalništvo in informatiko* ter *Akademije za likovnost umetnost Univerze v Ljubljani* je v zadnjih mesecih uspešno pripravila i-učbenik za starejše odrasle. Pri tem je sodelovala s centrom dnevnih aktivnosti za starejše občane v Kopru.

I-učbenik je namenjen učenju angleščine v ustanovah, kjer so prisotni starejši (npr. centri dnevnih aktivnosti, ljudske univerze ipd.), ali doma, 'iz naslonjača', na lastnih računalnikih. Uporabljajo ga lahko udeleženci različnih vrst neformalnega izobraževanja, hkrati pa je namenjen tudi izvajalcem izobraževanja (npr. učiteljem, prostovoljcem, študentom, družinskim članom itd.).

I-učbenik je brezplačen ter enostavno dostopen vsem, ki se želijo učiti. S tem želimo povečati možnost dostopanja do različnih gradiv in vsebin. Ta učbenik omogoča učenje angleščine preko besedišča, ki je uporabno za ciljno populacijo. Poleg tega je pri učenju prednost tudi interaktivnost, saj je pomnjenje ob zvočnih posnetkih še bolj dinamično.

Projekt *Starejši zmorejo izvajati temeljne postopke oživljanja po navodilih dispečerja 112*

Starejši se lahko ob druženju s svojimi vrstniki večkrat znajdejo v situacijah, ki zahteva-

jo izvajanje temeljnih postopkov oživljanja (TPO). Zaradi pomanjkanja usposabljanja s tega področja, posebej prilagojenih potrebam starejših odraslih, smo se študenti *Zdravstvene fakultete, Medicinske fakultete* in *Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani* odločili oblikovati praktično naravnano usposabljanje, pri katerem so se udeleženci učili izvajati TPO z uporabo AED (avtomatskega eksternega defibrilatorja) po navodilih zdravstvenega dispečerja.

Usposabljanje smo izvajali skupaj z dnevnimi centri aktivnosti za starejše v Ljubljani. Člane dnevnega centra smo povabili k sodelovanju tako pri načrtovanju kot pri izvajanju usposabljanja; tako je bilo le-to pripravljeno ob upoštevanju predlogov, želja in pomislekov starejših.

Starejši so se usposabljanja udeležili prostovoljno, zanimanja pa je bilo veliko, saj je večina udeležencev že imela določene izkušnje z izvajanjem TPO, najpogosteje je bilo to opravljanje tečaja prve pomoči v postopku pridobivanja vozniškega dovoljenja. Poleg obnavljanja znanja je bilo za starejše pomembno soočenje s pomisleki o fizični nezmožnosti izvajanja teh postopkov, strahom pred okužbo, morebitnim poškodovanjem obolelega in tožbo. Za pomembno se je izkazalo tudi učenje prostoročnega telefoniranja, ob katerem lahko starejši hkrati poslušajo navodila dispečerja in pomagajo obolelemu.

Izobraževalni program projekta *Starejši zmorejo izvajati temeljne postopke oživljanja po navodilih dispečerja 112* (TPO STAR 112) je prosto dostopen na spletni strani *Zdravstvene fakultete*, da bi spodbujali razvoj ponudbe tovrstnih usposabljanj. ◀

Kristina Favento

Igriva matematika Diplomska naloga

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, smer predšolska vzgoja, 2008

Otrok že zelo zgodaj usvoji določene matematične spretnosti, nekatere še preden jih zna ubesediti. Uporablja jih intuitivno, z njimi rešuje vsakdanje probleme. To ga zabava, hkrati pa se z reševanjem problemskih situacij tudi samopotrjuje in dokazuje pred odraslimi. Kako obširno je otrokovo znanje matematike, pa se največkrat pokaže v igri. Otrok namreč rešuje probleme in išče odgovore na svoja matematična vprašanja pri raznovrstnih, načrtovanih in zanimivih ter

zabavnih igrah, ki vključujejo njegovo neposredno okolje, predmete, živali in osebe, ki jih že pozna. Iz otrokovega konkretnega sveta izhajamo predvsem zaradi tega, da otrok doživlja matematiko kot koristno in potrebno v življenju. Če matematični problem zastavimo kot nekaj, kar je otroku blizu, kar lahko doživi, potem je tudi interes za iskanje prave rešitve veliko večji. Tako je otrok pripravljen na aktivno razmišljanje in sprejemanje novega znanja.. ▶

Melita Kuhar

Iskreno o vzgoji in najstnikih

Brežice: Primus, 2019
197 strani, cena: 22,00 €

Starši včasih težko sprejmemo, da ima vsak otrok sebi lastno osebnost. Težave se še posebej pogosto pojavijo ob uporniških, neposlušnih in hormonov polnih najstnikih, ki pa kljub vsemu močno potrebujejo starševsko naklonjenost, podporo, ljubezen in posluh za težave, s katerimi se soočajo.

Avtorica piše, da moramo pri vzgoji otrok najprej prevzgojiti sebe oziroma svoje mehanizme delovanja. Šele nato lahko slišimo, kaj otrok res potrebuje, in mu pomagamo na poti do zdrave in srečne odrasle osebe.

V knjigi je obravnavano čuječe starševstvo, načini, kako otroku reči ne in preživeti, kako otroka naučiti ravnanja z denarjem, vprašanje dinamike med družinskimi člani, vzgoja otroka ločenih staršev, posebni izzivi vzgoje (ko najstnik laže, loputa z vrati, se noče učiti, je zasvojen s spletom in igricami, je nasilen, ima motnje hranjenja, kaže znake depresije ...), zakaj starš otroku ni prijatelj, ravnovesje med strogim in popustljivim staršem itd.

Lidija Bašič Jančar

Popolna ljubezen

Ljubljana: samozaložba, 2019
219 strani, cena: 18,00 €

V knjigi so zarisani temelji partnerstva in starševstva, ki slonijo na sodobnih psiholoških znanjih, nevroznanosti, teoretičnih izhodiščih teorije navezanosti in modelu relacijske družinske terapije.

V sebi imamo težnjo po stiku, globoki povezanosti in želji po odsotnosti samote. Preprosto dejstvo, da so nam odnosi dani, nas nagovarja, da imamo v tem življenju posebno nalogo – iskanje opore v medsebojni povezanosti in vztrajanje pri tem poslanstvu. K temu nam pomagajo teme, kot so: globoka povezanost med starši, otroki in med partnerjema, čustvena bližina, iskanje stika, vztrajanje v partnerskem odnosu, razhajanje, odtujenost in praznina ter iskanje čustvenega stika v družini itd. Tako ljubezen z leti postaja vse bolj sprejeta, enkratna in neponovljiva.

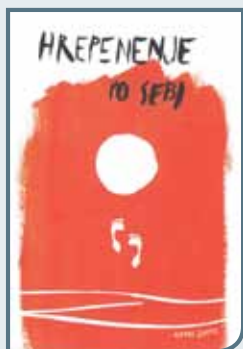

Alfons Žibert

Hrepenenje po sebi

Ljubljana: Salve, 2020
138 strani, cena: 12,00 €

V knjigi so zapisane zgodbe, ki so se dotaknile avtorja in postale del njega. Preko njih je hrepenel in še vedno hrepeni po sebi, po svojih resničnih občutkih, tako kot so hrepeneli junaki teh zgodb. Zgodbe so nastajale med srečanji in pogovori, pogosto v povezavi s trenutno situacijo ali cerkvenim obdobjem. Avtor pravi: »Zgodbe imajo en sam namen: prebujati hrepenenje po sebi. Po vsem tistem, kjer sem resničen. Brez predsodkov in navlak preteklosti. Brez tistih hrepenenj, ki nimajo nobene zveze z mano. Kjer preprosto sem. Ne morem mimo tega, da sem otrok geštalta. Da imam rad lokalne stvari. Da mi je blizu sodelovanje. Tako sta pri nastajanju knjige sodelovala levi in desni breg Save, moški in ženski element, starejša in mlajša generacija, posvetna in duhovna izkušnja ... Verjamem, da nobena stvar ni tako osrečujoča kot tista, ki je narejena skupaj, s sodelovanjem.«

Janko Kos,
Marija Stanonik (ur.)

Posvet o književnem pouku v osnovnih in srednjih šolah

*Znanje kot vrednota:
izobraževanje za 21. stoletje*

Ljubljana: SAZU, 2020
115 strani, cena: 8,00 €

19. in 20. aprila 2017 je na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti potekal posvet o književnem pouku v osnovnih (prvi dan, šest referatov) in srednjih šolah (drugi dan, sedem referatov). Na posvetu so sodelovali tako akademiki, strokovnjaki iz osrednjih šolskih zavodov ter učitelji praktiki. V pričujoči knjižici so objavljeni prispevki rednih in izrednih akademikov: dr. Kajetana Gantarja, dr. Janka Kosa in ddr. Marije Stanonik.

Pogovor je tekel o obsegu in vsebini učnih načrtov, o razmerju med poukom slovenskega jezika in književnosti, o povezanosti književnega pouka z drugimi humanističnimi oz. družboslovnimi predmeti, o razmerju med slovensko in evropsko (svetovno) književnostjo, med doživljajskim posredovanjem književnosti, literarno zgodovino in teorijo ter kako naj pouk usmerja in spodbuja literarno branje v zunajšolskem času.

Slomškov dan 2020

Tokrat že 17. Slomškov dan smo 26. 9. 2020 izvedli v župnijski cerkvi sv. Martina na Poniški. Naslov srečanja je bil *Domovini hvala, ljubezen in pomoč*. Prisluhnili smo predavanju dr. Kajetana Gantarja, prejemnika naziva častni član DKPS, ki je svoje bogato razmišljanje zaključil s prošnjo učiteljem, naj negujemo materni jezik in skrbimo za lepo slovensko besedo. Sledila je podelitev Slomškovih priznanj. Nagrajence – s. Rebeka Kenda, mag. Alojza Grahorja, Ines Štular in dr. Kajetana Gantarja – je nagovorila in jim podelila priznanja ministrica za Slovence po svetu dr. Helena Jaklitsch. Spodaj objavljamo njihove misli ob tem dogodku.

Ob prejemu naziva častni član DKPS

Pedagoški eros med včeraj in danes, med brezosebno apatijo in osebnim tveganjem
Pedagoški poklic je dar, kjer ne gre brez notranjega ognja, ki mu pravimo *pedagoški eros* in ki je lahko komu že prirojen ali pa vsaj dovolj zgodaj privzgojen. Oblastniki vedo, da so takšni pedagogi redki in dragoceni, zato si jih skušajo podrediti in njihovo dejavnost nadzirati. Takšne oblastniške težnje so bile sicer navzoče v vseh režimih, pri nas pa so v totalitarnem režimu dobile večkrat groteskne razsežnosti, o čemer obstaja veliko pričevanj. Zato ni naključje, da so mnogi od tega poklica, ki je bil pod hudimi političnimi pritiski, takrat bežali v manj zahtevne in bolj ležerne poklice ali pa so ga opravljali brez pravega notranjega ognja. Tudi sam sem se soočal s takšnimi dilemami in preizkušnjami in se večkrat znašel na robu. Šola ali predavalnica mi je bila kot bojišče, kjer sem tehtal, kje je tisti *rubikon*, čez katerega ne smem. Na srečo so bili marsikje tudi strpnejši oblastniki, ki so veliko bolj kot ideologijo cenili konkretno strokovno znanje.

Danes na srečo ni več podobnih političnih pritiskov, vendar pa je grožnja, ki marsikoga odvrta od pedagoškega poklica, še hujša, ker je sovražnik, koronavirus, vsepovsod navzoč in še težje predvidljiv. Največjo skušnjavo pomeni *pouk na daljavo*, ki je brezoseben, brez notranjega ognja in zato pedagoško zgrešen in neučinkovit. Že stari grški misleci so poudarjali pomen osebnih stikov,

češ da mora biti *synousía* ('sobivanje') nepogrešljiva sestavina in predpogoj sleherne uspešne vzgojno-izobraževalne dejavnosti. Seveda pa je pri tem tudi osebno tveganje veliko večje.

Vendar pa v pandemiji ne vidim najhujše grožnje našemu izobraževalnemu sistemu. Kot nepoboljšljiv optimist sem prepričan, da bo koronavirus v enem ali dveh letih premagan. Še veliko večjo grožnjo vidim v težnji po anglizaciji izobraževanja na vseh ravneh, ki se v zadnjih desetletjih agresivno razrašča in vodi v veliko jezikovno osiromašenje. Pred takim jezikovnim osiromašenjem nas je kot daljnoveдец pred skoraj dvema stoletjema (1838) svaril že Slomšek v znameniti binkoštni pridigi v Možburgu nad Vrbskim jezerom, ki bi morala priti v naše čitanke, da bi se z njo seznanili vsaj gimnazijci, če že ne osnovnošolci.

dr. Kajetan Gantar

Ob prejemu Slomškovega priznanja

Kaj mi pomeni Slomškovo priznanje?

Vesela sem ga in to veselje lahko strnem v tri priložnosti.

Prva je priložnost za zahvalo. Gospodu Bogu, da me je vzel, ne ravno »izza drobnice« kot kralja Davida, ampak iz situacije, v kateri se po človeško reče, »ali more priti od tam kaj dobrega«. In me je postavil za službo otrokom, ki so prihodnost naroda, vere in Cerkve. Priložnost je, da se zahvalim mladim za odprtost in sodelovanje ter staršem, ki so nam zaupali svoje otroke. Vsem dobrim ljudem, ki so nas podpirali duhovno in materialno. Deset let na Uskovnici in dvajset v Kanjem Dolu. Posebna zahvala vsem, ki so preteklo leto toliko molili, da mi je Gospod Bog »podaljšal mandat«, in za stiške menihe, ki so na stečaj odprli vrata opatije, da lahko tam nadaljujemo z apostolatom.

Druga priložnost je priložnost za opravičilo. V tridesetih letih je šlo skozi naše programe toliko družin, da sem gotovo mnogim naredila krivico, jih prizadela, užalila. Marsičesa se zavedam, verjetno je še več tistega, za kar sploh ne vem. Vse prosim za odpuščanje.

Tretja priložnost pa je priložnost za upanje. Ko gledam nazaj, se vidim še najbolj kot delovni stroj, ki je trideset let obdeloval pred seboj vse, kar je Gospod Bog sejal in dajal

rast. In ta stroj peša, ne bo več dolgo. Ne vem, kakšne načrte ima Gospod Bog, morda pa tudi preko Slomškovega priznanja nagovori koga, da vstopi in s svežimi močmi prevzame krmilo.

s. Rebeka Kenda

Odličen učitelj je odličen umetnik – vendar ne ustvarja na platnu, temveč oblikuje človeško dušo.

Biti ali ne biti razrednik – ni bilo nikoli vprašanje. Razredništvu sem vedno rekla 'DA'. Želim komu pripadati, biti njihova 'druga mama', kot učencem rada rečem.

Tako kot v svojem domu uresničujem poklic žene in mame trem mladostnikom, želim to vlogo odigrati tudi v šoli. Ne le dajati znanje učencem. Veliko več – dati del sebe z zglodom, nasveti, pomočjo, pogovorom in tako oblikovati mlade osebnosti.

Ne vem, kaj naj rečem. Vse, kar sem naredila na področju razsvetljevanja o spolnosti med mojimi učenci, pa tudi kot animator birmancem, se mi ne zdi nič posebnega. V sebi čutim to kot poslanstvo. In prav nič mi ni težko. Pravzaprav sem vesela, ko vidim njihove vedoželjne poglede s prikrito zadregom, ki mi pravijo: »Imam dileme in vprašanja, pa ne upam nikogar vprašati ...«

Naši starši nam niso dali tega, vse je bil en velik sram. Ja res, vse to je bila tabu tema! Pa ne sme biti. Če sem s tem rešila kakršnokoli stisko, zadrego, vprašanje, dilemo, je bil moj namen dosežen.

Hvala mami za trdno in pokončno vero, za dober zgled. Tudi za dar pedagoškega poklica, ki ga prenašamo v tretji rod. Hči je vzgojiteljica in nadaljuje poslanstvo tudi s temami o rojstvu že pri malčkih.

Ines Štular

Prvič sem se srečal s Slomškom, ko sem bil še kot osnovnošolec na romanju z mamo na Sveti gori in smo se ustavili tudi v Logu pri Vipavi. Tam je na eni izmed fresk upodobljen mož, duhovnik, ki poučuje deklico in dečka iz učbenika. Kasneje sem odkril, da sta to Blaže in Nežica, in postopoma prebiral o njem in njegova dela. Med drugimi odlikami tega zavednega Slovenca občudujem njegovo vizijo, uvid v takratno stanje in delovanje na podlagi tega. Dobro je predvidel okoliščine in prestavil sedež škofije v Maribor. Zelo pogumno. Poznal je ljudi in

Utrinki

Pletene nogavice prijateljstva

Poslal si nam paket. Prelepe ročno spletene nogavice. Držim jih v rokah. Ne vem, kaj me greje bolj – tvoja pozornost ali domača, naravna volna. Obujem prvi par. Podprejo me s toplino in z mislijo na puhaste ovce, ki beketajo na srbskih pašnikih, žene pa pletejo nogavice iz domače volne.

Skrbno pretehtavam, komu jih želim podariti.

Mladi invalidki. Rado jo zebe v noge, saj je na invalidskem vozičku. Sinu, letos bo prvič v življenju praznoval božič v tujini, sam. Prijateljici, vdovi. Naj ji bo toplo.

Ostane mi še nekaj otroških parov. Mogoče za vnuke. Mamice menijo, da so pregrube za otroške nožice.

Poroka

Na poroki si svatom podarila semena cvetlic. Letos sem jih posejala v hvaležen spomin na vajin 'da' in na mlado leto vajinega zakona. Ni več vse rožnato. Rožnata je bila moja greda, na kateri se je gugal rdečeglavi mak, vzcvetel modrooki lan in neznane bele cvetlice. Čakale so, da si boš vzela čas in se veselila tistega, ki daje rast.

Prazne cerkve

Včasih so me motile prazne cerkve. Sedaj sem vesel, če kje najdem kakšno odprto. (Miha Jarc)

Poštevanka

»Mami čestitam ti, da si se štirikrat šolala z nami,« sem dobila priznanje, pa tudi vnukinjo, tretješolko v fazi poštevank, na 'onlajn' šolanje. Najprej sem ugotovila, da mi vsa izobrazba bolj malo pomaga, ker imam premalo računalniškega znanja. Najpomembnejše je, da znajo otroci na nižji stopnji pisati, računati in brati, sem se opogumila. Nič hudega, če ne bova gledali vseh 'google filmčkov', ki kradejo čas in zapeljujejo z dodatki spletne ponudbe, pa čeprav jih je poslala gospa učiteljica. Seveda tega ne povem na glas. Kot pesmico vadi va poštevanka števila dva. Na pomoč nama pride še računalo. Sedemkrat dva pa ne gre. Štirinajst počepov. Žoganje in poštevanka, kuhanje in poštevanka, šivanje in poštevanka ali računanje ali ... Zabavno je za obe. Najlepše zame, da gledam lepoto oči svojih vnukov in jih izročam v Božje varstvo in kličem vse svetnike, da bodo zmogli starši ohraniti zdravo pamet za razločevanje, katero je tisto znanje, ki je zares potrebno za življenje.

»Le za trojno suknjo skrbite: za poštenost, delavnost in pobožnost.« (Anton Martin Slomšek)

(pripravila: Magdalena Jarc)

njihove socialne stiske. Ta opažanja je vključil v svoje pesmi ter tako vzgajal in spodbujal ljudi k dobremu in plemenitemu. Uvidel je potrebo po izobraževanju in ustanovil založbo ter spodbujal otroke k nedeljski šoli. V učbeniku Blaže in Nežica v nedeljski šoli sem našel pojem »števk«, ki so se prijele v matematiki, pa elemente formativnega pouka, ki je danes tako aktualen.

Kaj pa danes? Gotovo bi opazil vse stiske in skrbi ljudi, ki jih prinaša nova stvarnost, ki jo danes živimo. Opozoril bi na pomanjkanje, da nismo vsemogočni, in nas povabil h globljemu razmisleku. Odprl bi šolo potrpežljivosti. Zlasti pa bi nas opogumljal – mogoče tudi s pesmimi – naj ne bomo

malodušni, temveč naj v krizi iščemo novo. Tudi sam verjamem, da bomo skupaj zmogli tudi s to preizkušnjo rasti in bomo postajali vse bolj povezani, da bomo odkrili nove možnosti sodelovanja in skupnega bivanja, pa tudi nove načine učenja in poučevanja. Naj nam bo ta kriza izziv in navdih za to, da bomo postajali še boljši kot posamezniki in kot skupnost. Naučimo se gledati dlje in globlje, poglobimo svoje duhovno življenje, obnovimo odnos z Bogom. Kot učitelji bodimo našim mladim pogumni voditelji v tej preizkušnji, da bodo lahko »izkušnjo prehoda« živeli v svojem življenju zase, za svoje družine in širšo skupnost.

Alojz Grahor

Spletne izvedbe seminarjev

V DKPS smo seminarje zaradi trenutne situacije uspešno prenesli na splet ter do sedaj s pomočjo spletnih orodij izvedli že tri seminarje (Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok, 10. 10. 2020; Dobro obvladovanje stresa pri pedagoških delavcih, 7. 11. 2020; Učinkovito govorno nastopanje, 14. 11. 2020) in mednarodno konferenco (21. 11. 2020). Pohvale udeležencev tudi tokrat niso izostale. Seveda pa se vsi veselimo časov, ko se bomo lahko zopet srečali v živo.

- »Seminar bi priporočila sodelavcem, ker bi te vsebine morali poznati vsi pedagogi. Posebej se mi zdijo dragocene izkušnje predavateljic, primeri in spoznanja iz njihovega delovnega okolja ter njuna širina in povezovanje različnih področij.« (Udeleženka)
- »Seminar bi priporočila drugim, ker je veliko praktičnih primerov za odpravljanje stresa pri otrocih, za podporo odraslim osebam, ker je vse zelo dobro razloženo preko razvoja otroka. Seminar zajema splošno znanje, ki bi ga morali usvojiti vsi. Pomaga pri boljšem soočanju s stresom oz. spopadanju z nalogami vsakdanjika.« (Udeleženka)

Emma Kotar

Imamo svojo državo Slovenijo

Preko spleta smo 21. 11. 2020 uspešno izvedli mednarodno konferenco Vzgoja za ljubezen do domovine in države, ki je letos nosila naslov *Imamo svojo državo Slovenijo*. Na konferenci smo prisluhnili šestim uvodnim prispevkom (dr. Medved, dr. Holcman, g. Kovšca ter dr. Brodnik, ga. Holecz in g. Jevnikar), v nadaljevanju pa 29 primerom iz prakse. Imeli smo priložnost spoznati bogastvo idej, ustvarjalnosti in dobrih izkušenj iz vrta ter osnovne in srednje šole. Med odmori nas je spremljala izbrana glasba Marcosa in Bernarde Fink, izdali pa smo tudi e-zbornik s prispevki, ki obsega kar 320 strani.

Erika Ašič

Letna skupščina

Čaka nas volilna skupščina DKPS, ki bo 20. 3. 2021. Na skupščini bomo volili predsednika, podpredsednika, tajnika in duhovnega asistenta društva in še 7 članov upravnega odbora, strokovnega sveta (5–9 članov), častnega razsodišča (5 članov) in nadzornega odbora (3 člane). Vabljeni k aktivnemu sodelovanju!

Srečanja za starše

Starši in skrbniki otrok na predavanjih in delavnicah spoznavajo uporabne metode in pristope za uspešno vzgojo, usmerjanje, spodbujanje in celostni razvoj svojih otrok.

Obseg: 3 ure/srečanje

Izvedba: 18. 2. 2021, 18. 3. 2021

Predavateljici: Irma Veljić in Dragica Motik

Seminarji

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci*

Udeleženci prepoznavajo otroke in mladostnike v stiski ter se seznanijo z možnimi posledicami travmatičnih izkušenj. Usvojijo večšine s področja učinkovitega sporazumevanja, gradnje kakovostnih odnosov in večšine reševanja problemov, ki pomagajo graditi kakovosten stik z otrokom, sodelavci in starši. Prepoznavajo svoje notranje vire moči in točke rasti.

Obseg: 8 ur

Izvedba: 23. 1. 2021

Predavateljica: Julija Pelc

Spodbujanje razvoja samoza-vesti in samospoštovanja

Udeleženci spoznajo razvoj samospoštovanja, znake visokega in nizkega samospoštovanja ter pomen občutka lastne vrednosti na različnih področjih osebnosti. Seznanijo se z obrambnim vedenjem kot posledico nizkega samospoštovanja ter mehanizmi, ki vzdržujejo nizko samospoštovanje.

Obseg: 16 ur

Izvedba: 29.–30. 1. 2021

Predavatelj: dr. Silvo Šinkovec

Medvrstniško nasilje

Spoznanja novejših nevroznanosti nam podajajo uvid v to, zakaj možgani sodobnih otrok izražajo odklone v vedenjskem in čustvenem polju. Udeleženci bodo znali

Foto: Matej Hozjan

Marjan Škvarč

Betlehem

Mesto hrupa
in tisoč luči.

Od tvojega prihoda, Gospod,
je minilo dva tisoč let
in se je prižgalo na tisoče luči.
Enako je samo človekovo srce,
ki hrepeni po drobni lučki
tvojega miru.

Nocoj bom zaprl okno in odprl svojo dušo.

Pridi, Gospod!

Vstopi!

Blagoslovi vse, ki jih nosim v svojem srcu!

oblikovati učno okolje, ki bo zmanjševalo pojavljanje in potrebo po izvajanju medvrstniškega nasilja.

Obseg: 8 ur

Izvedba: 20. 2. 2021

Predavateljici: Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljević

Učinkovito govorno nastopanje

Udeleženci spoznajo pomen, vlogo in osnovna načela govornega nastopanja, usvojijo pravila učinkovitega predstavljanja misli, idej in spoznanj, uporabljajo posamezne elemente govorne prepričljivosti v različnih govornih položajih, usposabljujejo se za spretno argumentiranje ter oblikujejo živ slog govornjenja.

Obseg: 8 ur; do 15 udeležencev

Izvedba: 27. 2. 2021

Predavateljica: mag. Hedvika Dermol Hvala

Strokovnost in srčnost soustvarjata šolsko kulturo

Kakšna je ustaljena šolska kultura in kako jo izboljšati, da bi dosegali zadovoljstvo, uspeh in osebnostno rast vseh udeležencev? Kakšno vlogo imajo pri tem dobro pripravljene in izvajane vzgojne načrte, učiteljeva spodbudna komunikacija ter njegovo poglabljanje strokovnega znanja in osebnostne rasti? Udeleženci bodo krepili večšine osebnostne in strokovne rasti, komunikacijske spretnosti in spoznavali ustvarjalne pristope k učno-vzgojnimi vsebinam.

Obseg: 8 ur

Izvedba: 6. 3. 2021

Predavateljici: Dragica Motik, Irma Veljić

Učitelji, učenci, starši – ustvarjanje sodelujočega odnosa

Udeleženci pridobijo znanje in večšine za prepričljivo odzivanje in zagovarjanje vzgojnih, moralnih in vrednostnih stališč. Naučijo se komunicirati s starši in razvijati sodelujoč odnos med vsemi deležniki. Usposobijo se za vodenje šole za starše.

Obseg: 8 ur

Izvedba: 13. 3. 2021

Predavateljici: Dragica Motik, Irma Veljić

Vpliv nosečnosti, poroda in prvih treh let življenja na otrokov kasnejši razvoj

Udeleženci se seznanijo z nevrološko osnovo razvoja otrokovega govora, pozornosti, vednja, intelektualnih sposobnosti, čustvovanja, samostojnosti. Razjasnimo ovire v otrokovem nevrološkem razvoju, ki se kažejo kot razvojne, učne ali vedenjske motnje, ter vpliv dejavnikov sodobne družbe na razvoj otrok ter porast odklonov v njihovem razvoju.

Obseg: 8 ur

Izvedba: 20. 3. 2021

Predavateljica: Marjeta Krejči Hrastar

Moj otrok ima težave (vedenjske, učne, razvojne) – kako mu lahko pomagam?

Možgani današnjih otrok so zaradi preobsežnega učnega načrta v šolah, pretirano vodenih dejavnosti v predšolskem obdobju in prevelikih pričakovanj staršev preobremenjeni s stresnimi hormoni. Posledice se kažejo v govorno-jezikovnih težavah, motnjah branja/pisanja/pozornosti, man-

ku motivacije, čustvenih/duševnih stiskah, hiperaktivnosti, nedoraslosti, motnjah avtističnega spektra in anksioznosti. Udeleženci pridobijo znanje in tehnike, s katerimi znajo vplivati na možganske strukture, preko katerih se izboljšuje delovanje višjih miselnih funkcij, s tem pa omogočijo otrokom celosten razvojni napredek.

Obseg: 4 ure

Izvedba: 22. 3. 2021

Predavateljica: Marjeta Krejči Hrastar

Umetnost približati na svež način: kako klasično glasbo vzljubi otrok, mladostnik, pedagog?*

Udeleženci bodo pridobili inovativna orodja za spodbujanje poslušanja/umevanja/uživanja klasične glasbene umetnosti. Pristope bodo preizkušali na delavnicah (ni treba biti glasbenik), zaključni vrhunski koncert sodelujočih iz AG UL pa bo primer dobre prakse. Seminar je namenjen pedagoškimi delavcem osnovnih in

srednjih šol, voditeljem pevskih zborov in plesnih skupin ter drugim.

Obseg: 8 ur

Izvedba: 10. 4. 2021

Izvajalca: Dalibor Miklavčič, Matjaž Barbo

Podpora staršem pri učenju – pomemben korak k samostojnosti otroka*

Udeleženci pridobijo znanje in veščine za delo s starši. Staršem znajo pomagati pri motivaciji njihovih otrok za učenje in smiselno izrabo prostega časa. Pridobijo veščine za pripravo didaktičnih iger za formalno in neformalno učenje (glede na različne okoliščine in interese). Te veščine znajo posredovati tudi staršem in s tem pripomorejo k učinkovitemu in celostnemu razvoju otroka.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 17. 4. 2021, 8 ur

Predavateljici: Dragica Motik in Irma Veljić

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Cene seminarjev so objavljene na spletni strani <http://www.dkps.si>. Seminarje po dogovoru izvajamo tudi za učiteljske zbornice in zaključene skupine.

Seminarji bodo v primeru ukrepov omejevanja združevanja (covid-19) izvedeni spletno.

* Seminarji, označeni z zvezdico, so uvrščeni v katalog KATIS.

Informacije in prijave:

Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS)

Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana

01/43 83 983

dkps.seminarji@gmail.com

<http://www.dkps.si>

Summary

The *Focus Theme* of the 88th Issue of the *Vzgoja* magazine is the Humanistic Approach. At the end of September, a conference was held at the Faculty of Arts in Ljubljana on the occasion of the 80th anniversary of ddr. Barica Marentič Požarnik. The articles focused on the role of humanistic based upbringing and education, for which ddr. Marentič Požarnik strived in all her work. The first article has been written by her and presents how she implemented the principles of the humanistic approach in over 50 years of her professional work. In the next article, Jana Kalin writes about the humanistic approach in the field of learning, teaching and teacher education. Andraž Teršek describes how important empathy and emotional intelligence are in education. Ada Holcar Brunauer presents the formative monitoring that has entered our schools in recent years. Majda Cencič writes about the promotion of qualitative research among teachers. Nika Golob presents education for sustainable development, which helps to strengthen the values of young people. Dušan Krnel describes the role of the humanistic approach in the field of science, especially in working with young people. Finally, Meta Lah describes teaching that is focused on the student and the authenticity of the learning situation on the example of teaching French as a foreign language.

In *Our Interview* Silvo Šinkovec talked to dr. Jurij Kunaver – a scientist, naturalist, geomorpholo-

gist, educator, retired full professor and professor emeritus of the University of Ljubljana. They talked about love for the homeland, for the state of Slovenia

In the *Teachers* section, Dragica Motik presents the life and work of Gabriel Gruber (1740–1805). He was a Jesuit, a successful engineer, theologian, mathematician, architect and philosopher. He was also a distinguished professor at the Jesuit College in Ljubljana. Among his heritage are Gruber's canal, Gruber's palace, models of ships, some buildings in Russia, etc. Marija Pisk presents a teacher's work with students whose mother tongue is not Slovene, but are enrolled in Slovene schools.

In the section *Educational Plan* Ivo Branimir Piry presents the 2nd International Conference *Education for the Love of Homeland and the Country*, which was titled *We Have Our Country, Slovenia* this year. It was organized by the Association of Catholic Teachers of Slovenia, and it earned a great recognition. On this occasion, they also published an e-collection of 320 pages. Mojca Kregar presents children's research with the help of the senses and describes the importance of research with a certain sense as well as some practical activities.

In the *Parents* section, Anton Meden writes about the authority of a teacher in the eyes of a parent and about resolving disagreements between them.

Miha Klanjšček and Dejan Hozjan offer some good advice for parents on how to deal with unwanted behaviour of a child. Tanja Rozina writes about the role of the father in the 21st century.

In *Fields of Education*, dr. Milček Komej presents the work of the painter France Pavlovec, whose work adorns the cover of the magazine. This is a painting titled *Ob Savi (At the Sava River, 1943)*. Tomaž Bojc presents some aspects of caring for children with special educational needs.

In the *Spiritual Challenge* section, one can find two stories written by the priest Marjan Škvarč. The stories are in the spirit of Christmas, one about a sheep who did not want to be shaved, and the other about a shepherdess with two jugs. Tanja Pogorevc Novak writes about the luxury of Christmas, which is in modesty. This – because of the pandemic – very special year may lead us to this realization.

In the *Experience* section, Ana Gerčar writes about encouraging the youngest to eat fruit, and Martina Goričan presents the project of learning about professions, which was carried out at her high school.

In this issue we also publish the annual index – an index of all articles published in the *Vzgoja* magazine in 2020.

*Written by: Erika Ašič
Translated by: Tanja Volk*

Priimek in ime	Naslov članka	Rubrika	Št.	stran
	Pismo Deklice z Rastočo knjigo	Vzgojni načrt	86	30
Andrejčič Mirjam	Koronavirus in vrtec	Izkušnje	87	46
Bajt Maja	V procesu žalovanja je prostor za vsa čustva	Starši	85	37-38
Bečan Tanja	Ko učitelj postane Učitelj	V žarišču: Biti učitelj	85	12-13
Beld Magdič Mojca	Neskladje med biološkim spolom in spolno identiteto	V žarišču: Spolna identiteta	86	21-22
Bojc Tomaž	Skrb za otroke s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami	Področja vzgoje	88	42-43
Cencič Majda	Spodbujanje učiteljev v vlogi raziskovalcev	V žarišču: Humanistični pristop	88	14-15
Cer Tamara	Vzgojni slog	Starši	86	34-35
Cukjati France	Teorija spola	V žarišču: Spolna identiteta	86	16-18
Dermastja Janja	Vranec Vito pomaga otrokom	Starši	85	35-36
Fischer Dietlind	Kaj mora znati dober učitelj	V žarišču: Biti učitelj	85	7-8
Furjan Tatjana	Razmišljanje po de Bonu	Biti vzgojitelj	87	23-24
Gerčar Ana	Spodbujanje najmlajših k uživanju sadja	Izkušnje	88	46-47
Gogala Stanko	Učiteljeva metoda izhaja iz osebne enkratnosti	V žarišču: Biti učitelj	85	5-6
Golc Lidija	Ne vem, če bom lahko	V žarišču: Biti učitelj	85	11
Golc Lidija	Upanje	Področja vzgoje	86	41
Golob Nika	Vrednote v razredu in vrednote v življenju	V žarišču: Humanistični pristop	88	16-17
Goričan Martina	Projekt spoznavanja poklicev	Izkušnje	88	48-49
Holcar Brunauer Ada	Formativno spremljanje med teorijo in prakso	V žarišču: Humanistični pristop	88	12-13
Horvat Anica	Spoštovanje v razredu	V žarišču: Ustvarjamo kulturo spoštovanja	87	12-13
Hozjan Dejan	Dejavniki odločanja za učiteljski poklic	V žarišču: Biti učitelj	85	9-11
Jakob Tilka	Merjenje pretoka reke Hudinje	Izkušnje	87	41
Jarh Vesna	Starši in otroci	Starši	87	31-32
Jeriček Klanjšček Helena, Blagojevič Vesna	Naraščanje težav v duševnem zdravju med slovenskimi mladostniki	V žarišču: Ustvarjamo kulturo spoštovanja	87	9-10
Juhant Marko	Biti oče, biti mati	V žarišču: Spolna identiteta	86	9-10
Kalin Jana	Od kakovosti učenja in poučevanja do izobraževanja učiteljev	V žarišču: Humanistični pristop	88	8-9
Kežjar Bernarda	Šolanje na daljavo ... in od blizu	Vzgojni načrt	86	31-33
Kerč Marjeta Maruša	Pravica vsakega je biti sprejet	Izkušnje	85	52
Klanjšček Miha, Hozjan Dejan	Koraki do uspešne vzgoje	Starši	87	29-30
Klanjšček Miha, Hozjan Dejan	Kako se soočati z neželenim vedenjem otroka	Starši	88	37-38
Klun Branko	Narava in svoboda	V žarišču: Spolna identiteta	86	19-20
Kobal Damjan	V razumni družbi bi najboljši bili učitelji	V žarišču: Biti učitelj	85	14-15
Koderman Branko	Ideološka ali identitetna oblikovanost družboslovnih in humanističnih predmetov v srednješolskem izobraževalnem sistemu v Sloveniji	Vzgojni načrt	85	28-30
Komac Tadeja	Spoštovanje in osebe s posebnimi potrebami na področju učenja	V žarišču: Ustvarjamo kulturo spoštovanja	87	16-17
Komelj Milček	Božji učitelj	Področja vzgoje	85	44-45
Komelj Milček	Medsebojnost na ozadju neskončne skrivnosti	Področja vzgoje	86	40-41
Komelj Milček	Vzgojiteljski načrt slikarskega teoretika	Področja vzgoje	87	33-34
Komelj Milček	Zoran Didek in mačka	Področja vzgoje	87	34
Komelj Milček	Srčni utrip slikarjeve narave	Področja vzgoje	88	41-42
Kompan Erzar Katarina	Otrokov vstop v spol	V žarišču: Spolna identiteta	86	5-6
Kranjec Klopčič Karmen	Zakaj so otroci v družini tako različni?	Starši	86	36-37
Kregar Mojca	Čutna soba v vili Čira čara	Vzgojni načrt	88	33-34
Kmel Dušan	Ne mi razlagaj, povej mi odgovor	V žarišču: Humanistični pristop	88	18-19
Lah Meta	Poučevanje, osredotočeno na učenca in avtentičnost učne situacije	V žarišču: Humanistični pristop	88	20-21
Lampe Jana, Nina Stenko Primožič	Projekt MIND	Področja vzgoje	85	38-40
Lešnik Jelka	Z roko v roki	Izkušnje	85	48-49
Mal Bernarda	Biti učitelj ali njegov ponaredek?	V žarišču: Biti učitelj	85	16-17
Marentič Požarnik Barica	Humanistično zasnovani pristopi v učenju in ocenjevanju	V žarišču: Humanistični pristop	88	5-7
Meden Anton	Družbeno soglasje o razvoju vzgoje in izobraževanja v Sloveniji?	Starši	85	33-34
Meden Anton	Avtoriteta učitelja v očeh starša (prvi del)	Starši	88	35-36
Motik Dragica	Ferdinand Avguštin Hallerstein	Biti vzgojitelj	85	26-28
Motik Dragica	Janez Vajkard Valvasor (1641–1693)	Biti vzgojitelj	87	21-22
Motik Dragica	Gabrijel Gruber (1740–1805)	V žarišču: Humanistični pristop	88	25-27
Novak Bogomir	Cena nebeškega kraljestva	Duhovni izziv	86	48

Priimek in ime	Naslov članka	Rubrika	Št.	stran
Oberski Sašo	Vzgoja za ohranjanje ljudske kulturne dediščine	Vzgojni načrt	85	31-32
Orgolič Gloria	Pisno ocenjevanje	Izkušnje	86	48-49
Pečarič Ester	Z vzorom do solidarnosti	Izkušnje	86	52-53
Pelc Renata	Učitelj gradi kulturo spoštovanja	V žarišču: Ustvarjamo kulturo spoštovanja	87	11-12
Perko Andrej	Samopodoba in spolna identiteta	V žarišču: Spolna identiteta	86	11-13
Peterlin Barbara	Med brezdomci v Kijevu	Duhovni izziv	85	47
Peterlin Barbara	Med brezdomci v Kijevu	Duhovni izziv	86	47
Pirman Suzana	Samostojno delo v času učenja na daljavo	Izkušnje	87	44-45
Pimar Rebeka	BajnofTheatre	Izkušnje	85	50-51
Piry Ivo Branimir	Valentin Vodnik (1758–1819)	Biti vzgojitelj	86	26-27
Piry Ivo Branimir	Imamo svojo državo Slovenijo	Vzgojni načrt	88	30-32
Pisk Marija	Neslovensko govoreči šolar	Biti vzgojitelj	88	28-29
Podjed Irena	Lik in vzgoja učitelja	V žarišču: Biti učitelj	85	20-21
Pogorevc Novak Tanja	Petnajsta postaja	Duhovni izziv	85	46
Pogorevc Novak Tanja	Likovni izraz ljubezni do domovine	Duhovni izziv	86	46
Pogorevc Novak Tanja	Oživiljanje podob preteklosti	Duhovni izziv	87	40
Pogorevc Novak Tanja	Razkošje božiča	Duhovni izziv	88	44
Poljanec Andreja	Moški in ženska se pri vzgoji dopolnjujeta	V žarišču: Spolna identiteta	86	7-8
Radovčič Ana	Težave s snovjo pri pouku matematike	Izkušnje	87	42-43
Rečnik Fekonja Simona	Reševanje konfliktov – vseživljenjska večšina	Starši	86	38-39
Rogelj Primož	Prijatelju	V žarišču: Biti učitelj	85	21
Rogelj Primož	Življenju	V žarišču: Ustvarjamo kulturo spoštovanja	87	17
Roškar Branka	Kdo bo spoštoval tistega, ki ne ceni svojega življenja? (Sir 10,29)	V žarišču: Ustvarjamo kulturo spoštovanja	87	14-15
Rozina Tanja	Vloga očeta v 21. stoletju	Starši	88	39-40
Senegačnik Kumnik Ana	Kosmati pomočnik	Področja vzgoje	86	42-43
Senegačnik Kumnik Ana	Kako otroka naučimo samostojnega učenja	Starši	87	26-28
Smrekar Mateja	O pravicah otrok	Izkušnje	86	50-51
Sušec Lušnic Zdenka	Delo z otrokom z avtistično motnjo	Področja vzgoje	87	35-37
Šifrer Gazvoda Tina	Prešolanje v moj razred	Biti vzgojitelj	87	24-25
Šinkovec Silvo	Če bi se poznali, bi sodelovali	Uvodnik	85	3
Šinkovec Silvo	Izjemno veliko se da narediti; pogovor s Piotrom Krakowiakom	Naš pogovor	85	22-24
Šinkovec Silvo	Ko je ves svet utihnil	Uvodnik	86	3
Šinkovec Silvo	V tujini s ponosom in navdušenjem predstavim svojo državo; pogovor z dr. Tatjano Kikec	Naš pogovor	86	23-25
Šinkovec Silvo	Strah in zaupanje	Uvodnik	87	3
Šinkovec Silvo	Vzgojni načrt in kultura spoštovanja	V žarišču: Ustvarjamo kulturo spoštovanja	87	5-7
Šinkovec Silvo	Molitev	Uvodnik	88	3
Šinkovec Silvo, Korbar Jasna	Sodelovanje med župnikom in ravnateljem, pogovor msgr. Alojzjem Cviklom	Naš pogovor	87	18-20
Šinkovec Silvo	V šolah bo treba ljubezni do domovine in države posvetiti več pozornosti; pogovor z dr. Jurijem Kunaverjem	V žarišču: Humanistični pristop	88	22-25
Škvarč Marjan	Križev pot	Področja vzgoje	85	43
Škvarč Marjan	O ovci, ki se ni pustila striči	Duhovni izziv	88	45
Škvarč Marjan	O pastirici z dvema vrčema	Duhovni izziv	88	45
Škvarč Marjan	Betlehem	Napovedni koledar	88	54
Šporn Mojca	Z matematiko v lepši svet	Biti vzgojitelj	86	28-29
Teršek Andraž	Vzgoja je srce	V žarišču: Humanistični pristop	88	10-11
Vodeb Roman	Zgodovinski razvoj teorije spola	V žarišču: Spolna identiteta	86	14-15
Vozelj Blaž	Odnos, ki napolnjuje življenje	Področja vzgoje	85	41-43
Vrabič Albin	Učitelj in ravnatelj	V žarišču: Biti učitelj	85	18
Zaman Eva	Slovenščina kot drugi jezik v vrtcih in šolah	Področja vzgoje	86	44-45
Zidar Ana	Od študentke do učiteljice	V žarišču: Biti učitelj	85	19
Zidar Ana	S to vodo ne bomo šparali	Duhovni izziv	87	39
Zupančič Jasenka	Jedro osebnosti	V žarišču: Ustvarjamo kulturo spoštovanja	87	7-8
Žefran Evelina	Stik z otroki in s sabo	Biti vzgojitelj	85	25
Žefran Evelina	Veliki objemi malih dlani	Biti vzgojitelj	85	25
Žvokelj Kostanjevec Mateja	Učenci s posebnimi potrebami in ples	Področja vzgoje	87	38-39

Koliko podatkovnega prenosa porabim pri prenosu vsebin na mobilnem telefonu?

Foto: Shutterstock

Koliko podatkov porabimo, ko uporabljamo različne aplikacije na našem mobilnem telefonu, je odvisno od več dejavnikov.

Pri predvajanju videovsebin ima veliko vlogo kakovost videa in naprava, na kateri gledamo videoposnetek (omejitev z ločljivostjo). Za primer pogledjmo predvajanje videovsebin, ki jih spremljate preko mobilne TV-aplikacije (npr. T-2 tv2go). V različnih kakovostnih razredih je poraba podatkovnega prometa različna:

- približno 0,3 GB na uro ob nizki kakovosti,
- približno 0,7 GB na uro ob srednji (SD) kakovosti,
- približno 3 GB na uro ob visoki (HD) kakovosti,
- približno 7 GB na uro ob ultra visoki (UHD) in 4K kakovosti.

Pri predvajanju glasbenih vsebin je prenos podatkov odvisen od izbrane kakovosti glasbe. V različnih kakovostnih razredih je poraba podatkovnega prometa na primer v aplikacijah Tidal, Spotify in drugih sledeča:

- približno 3 MB podatkov na pesem ob normalni kakovosti (96 kbps),
- približno 10 MB podatkov na pesem ob visoki kakovosti (320 kbps),
- približno 40 MB na pesem ob Hi-Fi kakovosti (FLAC, Lossles pri 1400 kbps).

Zanimiv primer je **uporaba spletnih zemljevidov** (Google Maps), kjer je prenos podatkov odvisen od naslednjih dejavnikov:

- razdalja potovanja (pogojuje obseg kartografskih podatkov za nalaganje),
- tip vozišča (avtoceste potrebujejo manj podatkov kot lokalna cesta, zavoji, omejitve hitrosti in podobno),
- ponovljivost poti (aplikacije si znane poti zapomnijo lokalno v napravi),
- uporaba reliefnega ali satelitskega pogleda,
- podatki o prometu.

Enotnega odgovora za količino prenosa podatkov za posamično storitev ali aplikacijo tako ni, v pomoč pa so vam lahko tudi dodatne okvirne količine vsebin, za katere bi informativno zadostovalo **1000 MB (1 GB) podatkovnega prenosa**:

- odpiranje spletne strani: 100 kB (10.000 strani),
- preverjanje elektronske pošte: okvirno 100 kB na posamezno pošto (1 MB s priložbo),
- instant sporočanje: 100 kB na posamezno sejo (1.000 ur uporabe),
- naložitev dokumenta: 100 kB na stran (10.000 strani),
- naložitev posamezne glasbe: 5 MB na posamezno pesem (200 pesmi),
- naložitev fotografije: 2 MB na sliko (500 fotografij),
- ogled spletnega videoposnetka: 1000 kB na minuto (2 uri videovsebine).

Foto: Shutterstock

**Potrebujete več podatkovnega prenosa?
Izberite T-2 mobilni paket Oranžni Midi z
20 GB prenosa. Zdaj v akciji za samo 4,99
€/mesec ob vezavi za 24 mesecev.**

Samo pri T-2.

**Več informacij: 064 064 064 ali
<https://www.t-2.net/oranzni-midi>**

ob vezavi 2 leti*
-50%

Mobilni paket

Oranžni Midi

20 GB prenosa

3000 minut

3000 SMS

499€
na mesec

redna cena 9⁹⁹€

*Akcija velja ob sklenitvi novega naročniškega razmerja za mobilni paket Oranžni Midi, in sicer le kot samostojno storitev, ter ob vezavi tega razmerja za obdobje 24 mesecev. Popust na osnovno mobilno naročnino mobilnega paketa velja za 24 mesecev, nato pa se obračunava redna cena paketa po vsakokratnem veljavnem ceniku (redna cena 9,99 EUR). Za mobilne pakete veljajo Pogoji uporabe mobilnih paketov in uporabe enot in politika poštnene rabe, dostopni na <http://www.t2-net/splosni-pogoj-podjetja>. Popusti iz različnih akcij se ne seštevajo. Akcija ne velja za poslovne uporabnike. Akcija velja do preklica. Več informacij o ponudbi na www.t2-net ali na številki 064 064 064. Vse cene so v EUR in vključujejo DDV.

France Pavlovec: Ob Savi, 1943
olje na platnu, 47 x 56 cm
Belokranjski muzej Metlika (Galerija Kambič)
Foto: Borut Peterlin